PRAYMER SA MARXISMO

KAUNDAN

Mga Sandigan nga Prinsipyo sang Marxismo-Leninismo : Isa ka Praymer

Wala nabalhag nga sinulat, 1981—82

Jose Ma. Sison

Pasiuna

Ang Marxismo isa ka kumprehensibo nga ideolohiya, nga nagasakop halin sa pilosopiya pakadto sa estratehiya kag mga taktika. Nagatinguha ini indi lamang sa pag-interpretar sa kalibutan kundi sa pagbag-o sini. Ginakilala ini bilang unibersal nga nagaserbi nga giya kag pangkabilogan nga metodo sa paghibalo kag pagpraktika sang mga natural kag sosyal nga syensya.

Isa ini ka sistema sang mga ideya ukon ideolohiya nga naga-ubay sa organisado nga paghulag sang sahing mamumugon kag sang pumuluyo, kasubong man sang mga proletaryong Partido kag mga estado sa pagtukod sang sosyalismo kag pagpatuman sang kontra-imperyalista nga kahublagan. Ang ini nga ideolohiya naghatag inspirasyon kag nagduso sang madasig nga pang-sosyal, pang-ekonomiya, siyentipiko kag kultural nga pag-uswag sang mga sosyalista nga mga pungsod sa sulod lamang sang pila ka dekada. May yara ini sang indi mapagamay nga dako nga mga sumulunod kag importansya sa mga Ikatatlo nga Kalibutan kag sa mga kapitalista nga mga pungsod.

Sa pagsuma sang Marxismo, gintumod ni Lenin ang pilosopiya, ekonomiya pangpulitika kag sosyalismo bilang tatlo ka mga sandigan nga sangkap sini. Ginlaragway ang Marxismo bilang isa ka pag-uswag sang rebolusyonaryo nga teorya kag praktika sa mataas nga banas sang sibilisasyon, gintumod niya ang kamatuoran nga ginbase nila Marx kag Lenin ang ila kaugalingon sa pinaka-abanse nga tuburan sang ihibalo sa ila panahon.

Gindapat nila Marx kag Engels ang ila kritikal kag matinugahon nga ikasarang sa paghangop sang pilosopiyang German (ilabina sa materyalista nga Feuerbach kag sa ideyalista nga Hegel); sa Briton nga ekonomiya pangpulitika (ilabina sa mga klasikal nga ekonomista nga si Adam Smith, David Ricardo, ibpa); kag sa Pranses nga Sosyal nga Syensya (ilabina sa demokratiko nga mga rebolusyonaryo kag utopyan nga mga sosyalista).

Sa pagtumod sa ekonomiya pangpulitka, partikular sa *Das Kapital* bilang ubod sang Marxismo, maathag nga ginkilala ni Lenin ang kamalahalon sini bilang pinakamasangkad nga pagpahangup sa isa ka bug-os nga makasaysayan nga kapanahunan, nga amo ang kapitalismo. Ginpahangup ni Marx ang pagtuhaw, pag-uswag kag pagkaluto sang kapitalismo paagi sa isa ka kumprehensibo kag maid-id nga pamaagi.

Tubtob sa subong, ang teorya kag praktika sang Marxismo nahibaluan nga nag-agi sa tatlo ka halintang sang pag-uswag.

Ang una nga halintang nagasakop sa panahon sang si Marx kag Engels nagpa-athag sang mga layi sang paghulag sa hilway nga kumpetisyon nga kapitalismo nga nagpadulong sa pagsaka sang konsentrasyon sang kapital; kag kon may yara sang mga rebolusyonaryong aktibidad (nga wala gani ginpamunuan sang mga Komunista ukon mga Marxista) halin sang 1848 nga mga rebolusyon paagi sa ideolohikal nga pagpamuno ni Marx sa Internasyunal nga

Asosasyon sang mga Mamumugon (Una nga Internasyunal) tubtob sa una nga madinalag-on nga armadong rebolusyon sang proletaryado, ang Komuna sa Paris sang 1871 nga naglawig sa sobra duha ka bulan.

Ang ikaduha nga halintang nagasakop sa panahon sang ginpaathag ni Lenin ang pag-uswag sang kapitalismo pakadto sa Imperyalismo kag sa pagdaug sang Bolshevik nga rebolusyon kag paghawan sang alagyan para sa pagtukod kag pagkonsolida sang Sosyalismo sa isa ka pungsod. Ginpadayon ni Stalin ang teoretikal kag praktikal nga hilikuton ni Lenin sa malawig nga panahon.

Ang ikatatlo nga halintang nagasakop sa panahon sang pagluntad sang sosyalismo sa pila ka mga pungsod kag sang gin-atubang kag ginpaathag sang Panghuna-huna nga Mao Zedong ang problema sang rebisyunismo kag pagbalik sang kapitalismo sa pila ka sosyalista nga mga pungsod. Bisan pa nga ang imperyalismo kag ang kalibutanon nga sistemang kapitalista yara sa madasig nga pagsarurot, ang problema sang rebisyunismo nagtuhaw man sa mga sosyalista nga mga pungsod. Ginhapag ni Mao ang teorya kag praktika sang nagapadayon nga rebolusyon sa idalom sang proletaryong diktadurya.

Matalupangdan nga bisan ang Marxismo ukon Marxismo-Leninismo isa ka teorya nga nakabase sa pundamental nga mga gintudlo nila Marx kag Engels, padayon ini nga naga-uswag santo sa permi nga nagabag-o nga kalibutan kag sa mga partikularidad sang mga pungsod. Ang Marxismo subong ginakilala nga ubay para sa pangkalibutanon nga transisyon sang kapitalismo padulong sa sosyalismo kag, sa mala-kolonyal kag mala-pyudal nga mga pungsod partikular, sa pagkumpleto sang demokratikong rebolusyon kag transisyon padulong sa sosyalismo.

Tsapter 1. Ang Diyalektiko Materyalismo

Ang Marxista nga pilosopiya kilala man bilang materyalismo diyalektiko. Nagahangup ini nga ang reyalidad isa ka materyal (nga ginabug-os sang mga partikulo [particles]) kag ang kamuklatan magatuhaw kag magasulong halin sa materya (matter); kag rason sang pag-uswag ukon pagbag-o paagi sa mga layi nga duna sa materya subong man sa inter-aksyon sang materya kag kamuklatan, nga partikular sa tawo.

Daw mag-guwa nga pasulit-sulit kag makatalaka nga maghambal sang reyalidad bilang materyal ukon ginabug-os sang materya. Apang dapat naton nga dumdumon nga sa malawig nga mga panahon sang kasaysayan sang pilosopiya, ang tipo sang obhetibo nga ideyalismo nga Platonic kag Agustinian nangibabaw kag nagdikta nga ang reyalidad isa ka ideyal ukon ginabug-os sang mga ideya kag ang materyal, ang mabatyagan nga mga butang paglaragway lamang ukon indi maayo nga kopya sang sina nga reyalidad.

Bisan sa subong nga syentipikong panahon may mga panan-awan nga ginahapag sang suhetibo nga ideyalismo, ilabina santo sa linya sang empirisista nga Hume, nga ang reyalidad isa lamang ka hinimo sang panghuna-huna halin sa datus-igbalatyag sang indibidwal nga tawo nga nagahuna-huna. May yara paghimutig sa materyal nga butang sang mga pisikal nga mga syensya, kon sa diin ang butang ginpareho lang sa simple nga pagpati sa "supernatural".

A. Materyalismo

Agud mahangpan ang materyalismo diyalektiko, aton anay ipaathag ang ugat sang tinaga nga materyalismo. Ang pinakamaayo nga paga-himuon amo ang pagpaathag sang kahulogan kag relasyon sang materya kag kamuklatan sa pangkabilogan nga pamaagi.

Apang sa pagsugod, aton na nga ipahigad ang tipo sang materyalismo nga permi ginasaway sang mga nagapangsermon, reaksyonaryong politiko, agalon mayduta kag nanguna sa mga burgesya nga ila nga ginapakamalaut apang sa matuod ila man ginahimo. Amo kuno ini ang kasakon, pagpakamahal sa kwarta, wala sang kabulusgan kag tanan nga tipo sang maki-kaugalingon nga mga bisyo nga sila mismo amo ang may sala.

Para sa mga Marxista, ang materyalismo isa ka panan-awan kag pamaagi sa husto nga paghangop sang natura kag pagbug-os sang uniberso (universe) kag sa relasyon sang materya kag kamuklatan sang tawo.

Ang materya isa ka pangkabug-osan nga tinaga nga nagasakup sang mga butang nga ginabug-os sang mga partikulo, nagaluntad sa pila ka moda kag matakus sa ispasyo kag panahon; amo ini ang pisikal nga butang sa persepsyon kag kognisyon sang tawo. Ang kamuklatan nagasakup halin sa mga igbalatyag pakadto sa mga huna-huna ukon mga ideya.

Ang materya amo ang tuburan kag basehan sang kamuklatan. Ang kamuklatan amo ang produkto kag repleksyon sang materya. Sa amo sini nga paghangop nga kita magsugod sa paghambal sang materya bilang nagapanguna, samtang ang kamuklatan amo ang sekundaryo.

Ang huna-huna mismo isa ka elektro-kemikal nga penomenon nga nagtuhaw halin sa ispesyal-nga-pagkahan-ay sang materya (specially-arranged matter) nga ginatawag nga utok sang tawo. Apang, samtang ang huna-huna sekundaryo sa materya, amo ini ang pinakamataas nga produkto sang materya. Tungod nagasanto ini sa mga layi sang paghulag sang materya, may ikasarang ini sa pag-inter-askyon kag mas madasig ini nga magtransporma sang mga butang sa iya lamang kaugalingon sang sa natura nga wala sang pagpasilabot sang tawo.

Indi pareho sa mekanikal nga materyalismo, nga naghigot sang mga butang kag mga proseso sa mga layi sang mekaniks (mechanics), ang Marxista nga materyalismo nagatum-ok sa kumprehensibo nga ikasarang sang tawo sa pagtransporma sang natura kag sosyedad. Gina-ubayan kag ginaangot sini ang mga pagsulong nga ginhimo sang natural kag sosyal nga syensya.

Kon bala nagatumod kita sa komon nga adlaw-adlaw nga inagihan ukon sa hiyolohikal nga kasaysayan, ang materya nag-una sa kamuklatan sa panahon. Antes kita magtilaw nga manghuna-huna ukon maghambal sang bisan ano, nagasigahum kita sa pagluntad sang butang nga amo ang tuyo sang aton interes.

Ginapakita sang natural nga syensya nga ang *"homo sapiens"*(katawhan sa kalibutan) ukon tawo nga may ihibalo mga 50,000 tubtob 60,000 ka tuig pa lamang. Ang kalibutan wala sang kamuklatan sang tawo apang sa gihapon nagluntad ini. Mahalawhaw kita sa tuman ka lawig nga panahon nga ginabug-os sang dalagan sang pasunod sang indi-organiko nga materya, organiko nga materya kag ang kinalian sang mga *"flora"* (tanum) kag "*fauna"* (sapat) tubtob sa kinalian sang "*Hominid"* (daw tawo nga amo) kag "homo sapiens".

Gani mahapos na lang sa aton nga mag-giit nga ang materya hilway nga magluntad sa kamuklatan samtang ang naulihi indi hilway nga makaluntad nga

wala ang nauna. Kon ang mga Marxista magtumod sa obhetibo nga reyalidad, nagahambal sila sang mga butang nga hilway nga nagaluntad bisan ano pa ang huna-hunaon sang bisan sin-o.

Komon nga pagtan-aw nga ang materya may katapusan samtang ang kamuklatan wala. Bunga ini sang kapaslawan sa pagkilala sang husto halin sa indi husto nga mga ideya. Ang husto nga mga ideya amo ang ginabana-bana nga laragway sang obhetibo nga reyalidad. Indi sila pwede maglapaw sa mga materyal nga datos. May tendensiya sila nga maulihi sa mga materyal nga panghitabo ukon penomena.

Bisan ang mga pantasya (imahinasyon) mga pagtorse lamang sang reyalidad ukon pagsamo sang mga bahin sang reyalidad. Ang ideya sang isa ka wala sang katapusan nga mabuhi sa kaugalingon nga "supernatural" nga tawo gin-imbento pareho sang pamaagi sang Mickey Mouse ni Walt Disney. Kon tun-an ang kasaysayan sang lain-lain nga mga relihiyon, indi mapaslawan ang si sin-o man nga makita ang konsepto sang "supernatural" bilang himo-himo nga tinuga sang panghuna-huna sang tawo.

Ang apat ka mayor nga mga relihiyon nga nagaluntad tubtob subong ginapabilin ang mga kagawian nga iya pa sang sosyedad nga ulipon. Ginapadayon ini bilang pangkuga nga ideolohiya sang pyudal nga mga sosyedad. Samtang ang Marxismo nga pilosopiya nagapamatuk sa relihiyon, sa pulitika gina-tolerar ini paagi sa pagkilala nga ang superyor nga syentipiko nga mga ideya magapabilin sa ulihi paagi sa pagkumbinsi, sosyal nga praktika kag mga benepisyo sang syensya kag teknolohiya. Gindala sang Marxismo halin sa liberal demokrasya ang prinsipyo sang pagtib-ong sang kahilwayan sang panghuna-huna kag pagpati.

B. Materyalistang Diyalektika

Ang mga diyalektika nga Pre-Hegelian (antes ang Hegelian) nagakahulogan lamang sang argumentasyon sa abstrakto (abstract), ukon ang abstrakto nga argumento ginasupak ang abstrakto nga argumento. Ang maayo nga halimbawa sini ang mga dayalogo nga Socratic nga ginsulat ni Plato kag ang kapareho nga metapisikal nga koordinasyon kag banggaan sa permi (fixed) nga mga ideya (mga dogma) dira sa mga sirkulo teyolohikal.

. Ang Materyalistang Diyalektika amo ang solo nga kadalag-an sang Marxismo. Ginkuha nanday Marx kag Engels ang pinaka-abanse kag husto nga mga ideya halin sa pinakamaayo nga ideyalista nga pilosopiya kag materyalista nga pilosopiya sa ila panahon, ilabina sa Germany kon sa diin ang aktibidad pangpilosopiya pinakapagsik. Gintadlong nila ang Hegelian nga diyalektika kag ginbutang ini sa basehan nga materyalista pareho sang luyag ipaabot ni Feuerbach. Ang resulta amo ang isa ka orihinal kag makasaysayan nga pag-abanse sang pilosopiya.

Ginaduso sang Hegelian nga Diyalektika nga ang pag-uswag una sa tanan amo ang pag-uswag-sa-kaugalingon sang panghuna-huna antes ini natuman sa kasaysayan ukon sa materyal nga kalibutan. Ang nakahimo kay Hegel nga pinaka-bantog nga ideyalistang pilosopo amo nga iya ginhimo nga dinamiko ang mala, wala naga-idog kag wala sang kabuhi nga diyalektika sang tanan nga nauna nga ideyalismo kag iya gin-kunsiderar ang pag-uswag sang materyal nga kalibutan.

Husto nga gintumod ni Feuerbach nga ang mga ideya amo ang repleksyon lang sang pangbatyag sa materyal nga kalibutan sa persepsyon sang tawo. Kulabos siya sa Marxista nga paghangop sa wala-katapusan nga interaksyon sa tunga sang paghibalo (kognisyon) kag reyalidad kag ikasarang sang tawo sa kritikal-rebolusyonaryo nga aktibidad.

Pwede nga masiling nga ginbutang nila Marx kag Engels ang Hegelian nga diyalektika sa materyalista nga basehan, wala nila simple nga gin-adoptar ang pormula sang tesis, anti-tesis kag sintesis, nga nagatapos sa sintesis bilang pinal nga perpeksyon. Imbes, ila ginaduso nga ang pagbag-o wala sang katapusan nga proseso tungod ang ano man nga butang sa ano man nga halintang permi ginabug-os sang mga nagabanggaan nga aspeto.

Ang pinakapundamental nga kahulugan sang Marxista nga materyalista nga diyalektika amo nga ang tanan nga butang sa ila pinaka-esensya yara sa proseso sang permi nga pagbag-o. Gani, nagahambal ang mga Marxista, wala sang permanente kundi ang pagbag-o. Apang indi naman buot silingon nga ang mga butang sang natura mabag-o lang sa ila kaugalingon nga wala sang pagdirihir kag partisipasyon sang tawo. Tungod mismo sa nagataas nga syentipiko nga paghangop sang tawo kag pagpangibabaw sang tawo sa natura kag sa iya sosyedad nga ang proseso sang pagbag-o puede ma-derehiran kag mapadasig.

Ang materyalista nga diyalektika ukon layi sang kontradiksyon amo ang layi sang paghulag nga duna sa materya, nagtuhaw halin sa mga kinatuhay kag inter-aksyon sang mga butang, kag nagagana paagi sa duha-ka-direksyon nga inter-aksyon sang materya kag kamuklatan. Ang materyalismo ni Feuerbach makaisa ka bahin nga ginkunsiderar ang isa lang ka direksyon nga repleksyon sang persepsyon sang tawo sa materyal nga reyalidad.

Sa mga sinulat pang-pilosopiya nila ni Marx kag Engels, makuha ang tatlo ka mga laye sang diyalektika. Ini amo ang: 1) ang layi sang negasyon sang negasyon 2) Layi sang interpenetrasyon ukon pag-isa sang magkabangga 3) Layi sang kantitatibo pakadto sa kalitatibo nga pagbag-o.

Ang una nga layi nagakahulogan nga ang mga butang magapadulong sa ila kabangga sa bug-os nga dalagan sang pag-uswag. Halimbawa, ang kapitalismo nagsugod bilang hilway nga kumpetisyon, nga bangga sang merkantilismo apang sang ulihi, nangin monopolyo kapitalismo.

Ang ikaduha nga layi nagakahulugan nga sa tanan nga butang may duha ka magkabangga nga mga aspeto . Ang isa amo ang prinsipal nga aspeto nga nagatalana sang sandigan nga kinaiya sang bilog nga butang. Ang isa naman amo ang sekundaryo nga aspeto nga kinahanglanon sang prinsipal apang tayuyon nga pagpakigbanggi agud maangkon ang prinsipal nga pusisyon.

Halimbawa, ang sahi nga kapitalista kag ang proletaryado yara sa isa lang ka butang, ang kapitalistang sistema. Kinahanglan nila ang matag-isa, kag kadungan sini, nagabanggi-anay sa proseso sang pag-uswag. Tubtob sa lebel nga ang tanan nga butang, lakip ang kapitalismo may katapusan, permanente kag absoluto ang banggi-anay sang duha ka sahi, samtang temporaryo kag relatibo ang ila pag-isa sa sulod sang isa ka sistema.

Nagakahulugan ang ikatatlo nga layi nga sa una, puede maathag ang kantitatibo ukon indi kalitatibo nga pagsaka sang pagbag-o, apang maga-abot sa punto nga kon sa diin ang pagdako sang kantidad magabunga sang ginatawag

nga kalitatibo nga paglumpat. Sa lain nga pulong, mauna ang ebolusyon sa rebolusyon. Mauna ang mga reporma sa rebolusyon.

Magka inter-relasyon kag integral ang tatlo ka layi sang diyalektika, kag pwede ini nga masuma bilang layi sang kontradiksyon ukon layi sang pag-isa sang magkabangga.

Unibersal ang laye sang kontradiksyon tungod ginasakop sini ang tanan nga butang kag proseso sa tanan nga halintang kag bahin sang pag-uswag; partikular man ini tungod may ispesipiko nga mga layi sang paghulag nga pinasahi sa lain-lain nga butang, kag kon mahibaluan ang mga layi sang paghulag, matumbok naton ang nagakaigo nga mga pamaagi sa pag-uyat sang mga ini.

Ang tanan nga butang may prinsipal kag sekundaryo nga mga aspeto. Sa mga kumplikado nga butang kag proseso, may isa ka prinsipal nga aspeto, apang sa kubay sang iban pa nga aspeto, permi may isa nga nagasunod ang pagka-malahalon nga puede tumbukon bilang sekundaryo nga aspeto.

Halimbawa, sa kapitalista nga sosyedad, ang sahi nga kapitalista amo ang prinsipal nga aspeto kag amo ang pinaka-direkta nga kabangga sang sahing mamumugon bilang sekundaryo nga aspeto, bisan pa nga may yara mga intermedya nga sahi kag saray, nga nagahimo sa bug-os nga kahimtangan nga kumplikado.

Puede nga maghulag ang pila ka tipo sang mga kontradiksyon sa isa lang ka butang ukon proseso. Ang pagtumbok sang sandigan nga operasyon sang butang ukon proseso amo ang pagtumbok sang prinsipal nga kontradiksyon kag sekundaryo nga kontradiksyon. Gani, puede nga sunod-sunod ang pagsolbar sang kontradiksyon; kag ang pagsolbar sang prinsipal nga kontradiksyon ukon problema magapadulong sa pagsolbar sang masunod.

Ang magkabangga nga aspeto nagabug-os sang identidad sa punto nga ginahugpong ang mga ini sa kooperasyon ukon banggi-anay sa natalana nga mga sirkumstansya; subong man, kon buslan sang sekundaryo nga aspeto ang prinsipal nga aspeto sa nagapangibabaw nga pusisyon, magakadto lang ang kusog halin sa prinsipal padulong sa sekundaryo.

K. Teorya sang Kinaalam

Ang sosyal nga praktika amo ang basehan kag tuburan sang kinaalam. Ang kinaalam amo ang repleksyon kag aproksimasyon sang sosyal nga praktika. Apang, ang kinaalam nga nakuha halin sa sosyal nga praktika magapadulong sa mas mataas nga lebel sang praktika kag ini man magapadulong sa mas mataas nga lebel sang kinaalam. Ang ispayral nga proseso wala sang katapusan. Ginalaragway ini ni Mao bilang pabalod-balod nga pagsulong.

Ginasakup sang sosyal nga praktika ang tatlo ka mga butang: 1) produksyon 2) makasahi nga paghimakas; 3) syentipiko nga eksperimento. Ini tanan nag-agi sa kolektibo nga inagihan sang dalagku nga isip sang pumuluyo.

Ang produksyon, nga amo ang pakigbanggi para bag-ohon ang naturalisa, nagsugod sang pagtuhaw sang tawo kag nagpain sa iya halin sa tanan nga iban pa nga klase sang kasapatan. Sa tanan nga nakaligad nga panahon kag sa tanan nga maga-abot pa nga panahon, ang tawo permi kabahin sa pakigbanggi agud hangpon kag pangibabawan ang naturalisa para sa mga produktibo nga katuyuan kag para mapasangkad ang iya kahilwayan. Ang pangkabug-osan nga

lebel sang produksyon nagatalana sang pangkabug-osan nga lebel sang kinaalam kag ang tipo sang sosyedad nga posible.

Ang banggianay sang sahi nagtuhaw sang pag-abot sang nagapanghimulos kag ginahimuslan nga mga sahi. Ang sosyedad nga wala sang sahi, mayor nga masako sa mga misteryo sang naturalisa, naglawig sa puluan ka libo ka tuig. Ang sosyedad nga may sahi mga 5,500 ka tuig pa lang kon ibase naton ang aton kaugalingon sa mga nadiskobre sang arkeyolohiya, antropolohiya kag kasaysayan. May kinaiya ining klase sang sosyedad sa pagbahin-bahin sang pang-ekonomiya nga surplas (sobra kag labaw sa gasto sa pangabuhi sang masa nga matuod nga prodyuser) sang gamay lang nga bahin sang populasyon. Bunga sini, may kinaiya ini sang pagpamatok sang mga ginadingutan kag ginahimuslan nga masa nga matuod nga prodyuser.

Nagtuhaw kag nalusaw ang sunod-sunod nga klase sang mahimuslanon nga makasahi nga sosyedad. Ang sistema nga ulipon nagpadulong sa pyudal nga sistema. Ang matag-isa naghari sang linibo ka tinuig. Ang kapitalismo nagtuhaw halin sa pyudal nga sosyedad mga pila na ka gatos ka tuig ang nakaligad. Sa subong, nagatinguha ini nga ipabilin ang kaugalingon sa mga mauswagon nga pungsod kag maglapnag sa mga atrasado nga mga pungsod kon sa diin may signipikante pa gihapon nga bahid sang pyudalismo.

Ang kapitalismo indi magdugay nga pareho sang panahon sang nagligad nga mga sosyal nga pormasyon tungod gintuga sini ang mga kundisyon kag mga pamaagi nga relatibo madasig siya pagabuslan sang isa ka indi mahimuslanon nga makasahi nga sosyedad, ang sosyalismo. Ang syensya kag tekonolohiya para sa madamuan nga produksyon tuman nga ginpauswag sang kapitalismo. Maathag nga ang masa paagi sa moderno nga pamaagi sang dalagkuan nga produksyon masarangan nga sabton ang ila kinahanglanon kag pagpasaka sang ila kultural nga lebel, apang napaluntad sang tuman ka gamay nga sahi, ang sahing kapitalista, sang isa ka mahimuslanon nga sosyal nga sistema nga nagatugot diri nga madasig nga pribado nga mag-hugakom kag mag-akumular sang sosyal nga manggad.

Mas madasig na subong ang banggi-anay sang sahi sang sa ano man nga halintang sang kasaysayan sang sibilisasyon, ilabina tungod kay sa una nga higayon ang isa ka ginahimuslan nga sahi nagahimakas indi lamang para sa kaugalingon nga kahilwayan kundi pati sa iban nga ginahimuslan nga mga sahi kag saray. Halin sang ginpasingki ang madamo nga bahin nga banggi-anay sa tunga sang sosyalista kag kapitalista nga mga pungsod, sa kubay sang mga kapitalista nga pungsod mismo, sa tunga sang imperyalista kag naga-uswag nga mga pungsod; kag sa banggi-anay sang sahi sa sulod mismo sang kada pungsod, ang kinaalam kag materyal nga pag-uswag madasig nga nag-abanse.

Ang syentipiko nga ekspermento may yara sang iya rudimentaryo nga panugod sa sosyedad nga ulipon apang gintapna ini bangud sang dominansya sang mga relihiyoso nga dogma, ilabina sang midyebal nga mga panahon. Sunod sang pagtuhaw sang mga humanista (makatawo) (bilang kasumpong sang dibinista) nga mga ideya sang "Renaissance", nagsanyog ang syentipiko nga ekspermento sadtong ika-16 kag ika-17 ka siglo. Humalin sadto makahalawhaw ang pag-uswag sang syensya.

Suno kay Mao, ang proseso sang paghibalo sa sandigan nagabug-os sang duha ka halintang : 1) ang perseptwal ukon empirikal 2) ang kognitibo ukon rasyunal. Ang perseptwal nga ihibalo nagikan sa pagtipon sang mga hilaw nga

datus ukon kamatuoran paagi sa ihibalong igbalatyag kag sosyal nga imbestigasyon. Halin diri, pila ka mga ideya ang pwede mahimo nga pwede nga ibalik kag pauswagon ang praktika. Bunga sini, ang mataas nga lebel sang kinaalam ukon ihibalo makuha sa sining napauswag nga praktika. Ang mga desisyon, paghusgar kag estable nga mga kongklusyon magatuhaw. Amo ini ang ginatawag nga rasyunal nga ihibalo.

Ining proseso isa ka tayuyon kag ispayral. Samtang ang sosyal nga praktika amo ang basehan kag tuburan sang ihibalo, amo man ini ang telilawan kag metodo sa pagberipika sang pagkabalido ukon kakulangan ukon pagkasayup sang amo nga ihibalo. Ang praktika nga gina-ubayan kag ginpauswag sang husto nga teorya magapadulong sa dugang nga pag-uswag sang teorya.

Makuha lamang ang kamatuoran halin sa mga datos. Apang kon indi mapasaka ang mga ideya sa mas mataas nga lebel paagi sa sosyal nga praktika, ang ini nga mga ideya magapabilin nga makitid, makaisa ka bahin kag lapta-lapta. Mahulog kita sa kasaypanan nga empirisismo.

Sa pihak nga bahin, ang husto nga ihibalo ukon napamatud-an nga teorya mangin matig-a, wala sang kabuhi kag sayup kon ini magdulog sa pag-uswag santo sa pagbag-o sang mga kundisyon ukon kon may bag-o nga mga kundisyon kag bag-o nga mga datos ginapasanto na lamang sa mga daan nga ideya sa pamaagi nga pareho sang pag-utod sang tiil agud mag-igo sa daan nga sapatos. Amo ini ang kasaypanan sang dogmatismo.

Ang kamatuoran absoluto kag relatibo. Absoluto lamang ini sa punto nga ang pila ka mga ideya sandigan kag istable nga husto kon idapat sa isa ka pat-ud nga bugkos sang kahimtangan. Apang tungod kay ang mga kahimtangan permi nga nagabag-o, ang kamatuoran ukon husto nga mga ideya nangin relatibo man. Wala sang pinal, human na nga daan nga pormula para sa sosyal nga transpormasyon. Kasubong man sa mga pisikal nga syensya, ang "Newtonian Physics" kinahanglan nga mag-abanse padulong sa "Einsteinian Physics". May pila ka limitado nga mga kahustohon ang nauna apang ang naulihi nangin kumprehensibo nga nagpaathag sang mga pisikal nga penomena.

Ang Marxismo nga gintukod nila Marx kag Engels, mangin wala sang kabuhi nga "dogma" tani kon wala ginpauswag nila ni Lenin, Stalin, Mao kag iban pa nga nagsunod nga mga pinsador kag mga lider santo sa nagabag-o nga mga kahimtangan.

Ang Marxismo nagapanindugan nga ang paghimakas para sa kahilwayan wala sang katapusan. Ang kahilwayan amo lang ang pagkilala sang kakinahanglanon kag ikasarang nga bag-uhon ang reyalidad. Ang kada pag-uswag nagapatuhaw sang mga bag-o nga kinahanglanon kag mga problema nga dapat masteron kag solbaron sang tawo kon luyag sini nga ipa-abanse ang kahilwayan. Wala sang siling nga sosyedad nga amo na ang ultimo nga perpekto. Ini nga utopya imposible.

Bisan pagkatapos sang pinal nga kalutusan sang mga nagahimulos nga mga sahi kag yadtong luyag nga pabalikon ang pagpanghimulos, bisan pa nalab-ot na ang tuman nga kabuganaan sa ekonomiya sang isa ka sosyedad, ang pagkawala sang katapusan sang materya kag ang kakumplikado sang mga relasyon tayuyon nga magahatag sa tawo sang mga problema nga dapat sini solbaron. Permi nga may pagbanggianay sa tunga sang husto kag sayup nga mga ideya.

Ang sosyedad nga may perpekto nga harmoniya magakahulogan sang katapusan sang bug-os nga katawhan. Mapatay ang tawo sang sobra nga kataka kag istagnasyon. Sa pagkamatuod, indi Marxismo ang ginatumbok sang mga kontra-komunista kon sila maghambal nga sa paghandum nga dulaon ang kapigaduhon kag indi pag-alalangay sa sosyedad, ginatib-ong sang mga komunista ang imposible nga utopya kon sa diin magadulog ang tawo nga mahangkat kag mag-inisyatiba nga palaparon ang iya nadaog nga kahilwayan.

Pareho sang ginapanan-aw sang mga Marxista, ang sosyalismo isa ka bug-os nga maragtason nga kapanahunan nga magaresulta sa pagdula sang pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon kag sa pagkadula sang estado bilang mapintas, pang-pwersa nga instrumento sang makasahi nga paghari. Apang bisan nadugmok na sang komunismo ang makasahi nga pagpanghimulos kag pagpamigos, may yara pa gihapon sang mga publiko nga otoridad kag mga mainabyanon nga kumpetisyon sa tunga sang mga indibidwal kag grupo indi pa sa hambalanon sa pag-angkon sang ganansya ukon palumba agud mabuhi sang mga nagabaton sang sweldo apang sa hambalanon sa pag-alagad sa bug-os nga pumuluyo kag kadalag-an sa syensya, arte, literatura, teknolohiya, kag iban pa. Ang tawo, sa nakilal-an na naton subong nga tuman ka damo ang numero, batakon halin sa pagkasako lang sa pagpangita sang iya matag-adlaw nga pangabuhian kag may madamo nga mga oportunidad para sa sosyal nga serbisyo kag talahuron nga katumanan sa kaugalingon.

Ikaduha nga Tsapter: Ang Materyalismo Istoriko

Pwede nga malip-ot nga mapaathag ang istorikong materyalismo bilang aplikasyon sang diyalektikong materyalismo sa pagtuon sang lain-lain nga dagway sang sosyedad kag ila pag-uswag halin sa isa ka dagway pakadto sa isa pa. Ini nagatum-ok sa isa ka bahin sang naturalisa ukon materyal nga reyalidad sa diin kabahin ang sosyal nga aktibidad kag kauswagan sang tawo. Ginapadaluman sini ang mga sosyal nga syensya , imbes ang mga natural nga syensya.

Ginatun-an kag ginatalakay sang istorikong materyalismo ang mga sandigan nga hambalanon sang pagluntad sang mga sosyedad kag ila sosyal nga pag-uswag. Nagatinguha ini sa paghangop sang materyal nga basehan kag superstruktura sang bisan ano nga sosyedad kag ang inter-aksyon sa tunga sang duha, samtang ang isa ka partikular nga dagway sang sosyedad nagaluntad kag nagadala sang potensyal ukon yara sa aktwal nga proseso sang pagbag-o ukon ginabag-o padulong sa lain nga dagway. Ginaangot sini ang diyalektikong materyalismo sa ekonomiyang pangpulitika kag iban pa nga mga aspeto sang sosyal nga pagtulun-an.

Ginatukib kag ginapakita sang istorikong materyalismo ang pinaka-esensyal nga mga layi sang paghulag nga nagagana sa tanan kag sa kada sosyedad sang tawo kag amo ini ang nagadumala sang ila kauswagan, halin sa ila inisyal nga pagtubo padulong sa paghamtong tubtob pag-usmod kag ukon pagbulos sang isa ka bag-o kag mas mataas nga dagway sang sosyedad ukon sa pag-atras sa mas manubo nga dagway.

Sa bug-os nga kabuhi sang katawhan sa kalibutan tubtob subong, nagtuluhaw ang pila ka dagway sang mga sosyedad sa pasaka nga pasunod sa pangkabug-osan. Sandig sa kronolohiya kag pag-uswag, amo ini ang : 1)

primitibo komunal nga sosyedad 2) sosyedad nga ulipon 3) sosyedad nga pyudal 4) sosyedad nga kapitalista 5) sosyedad nga sosyalista. Ang Komunista nga sosyedad, isa ka sosyedad nga wala sang sahi, ginatan-aw sang mga Marxista bilang dagway sang sosyedad nga sa ulihi magasunod sa sosyalista nga sosyedad.

Mayor naton nga sundon ang istorikal nga inagihan sang Western Europe tungod diri nagtuhaw sa una nga higayon ang kapitalismo kag sosyalismo sa serye sang mga transpormasyon sang sosyedad.

A. Ang Materyal nga Base sang Sosyedad

Ang materyal nga base sang sosyedad amo ang iya moda sang produksyon ukon pang-ekonomiya nga sistema. Nagabug-os ini sang mga pwersa kag mga relasyon sa produksyon.

Lakip sa mga pwersa sa produksyon ang mga kagamitan sa produksyon kag mga tawo sa produksyon. Ang mga kagamitan sa produksyon ginalakipan sang mga kasangkapan sang produksyon kag ang nagaluntad nga mga dunang manggad nga amo ang dapatan sang kusog pangabudlay sang tawo. Ang mga tawo sa produksyon ginalakipan sang aktwal nga mga prodyuser sang manggad nga may pat-ud nga lebel sang kahanasan.

Ang mga relasyon sa produskyon nagapatungod sa organisasyon sa produksyon ukon bahinay sang pangabudlay, ang komon ukon pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon kag sa distribusyon sang mga produkto sang pangabudlay. Sa primitibo komunal nga sosyedad, pila ka simple nga bahinay sang pangabudlay ang nagaluntad apang ang amo nga bahinay wala pa nagbun-ag sang mga sahi sang mga manughimulos kag ginahimuslan. Ang mga sahi nagtuhaw sa masunod na nga mga dagway sang sosyedad. Ang bahinay sa pangabudlay wala lamang nagtingkad, apang tungod sang ebolusyon pakadto sa pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon, nagluntad ang mas matingkad nga pagkatunga sa tunga sang pat-ud nga mga sahi sang mga manughimulos kag ginahimuslan, kag santo diri sa distribusyon sang mga produkto sang pangabudlay.

Sa kabilogan, ang mga pwersa sa produksyon nagatalana sang mga relasyon sa produksyon kag makabig nga nagapanguna. Apang sa pila ka panahon, ang mga relasyon sa produksyon nagatungod sang prinsipal nga papel sa pagpadasig ukon pagpugong sa pagtubo sang mga pwersa sa produksyon.

Sa kabilogan, ang moda sang produksyon sa pangkabug-osan nagatalana sang dagway sang sosyedad, lakip na ang kinaiya sang mga indi pang-ekonomiya nga mga aktibidad sa superstruktura. Apang, ang amo nga mga indi pang-ekonomiya nga mga aktibidad may inter-aksyon kag may mabaskug nga impluwensya sa mga pang-ekonomiya nga mga aktibidad. Dugang naton ini nga talakayon kon magtuon na kita sa superstruktura sang sosyedad.

Kinahanglan kilalahon ang lubos nga importansya sang moda sang produksyon. Masami, permi ini nga mabalewala ukon hungod nga ginapaboron. Wala sang ano man nga sosyedad nga posible kon wala ini. Kag ang mga matayog nga butang sa kabuhi pareho sang pilosopiya, politika, siyensya, arte kag literatura, estilo sang pangabuhi kag iban pa nga pareho sini indi magluntad kon wala ang kinahanglanon nga materyal nga base nga nagasuporta sa ila.

Paagi sa produksyon nga natuhay sang tawo ang iya kaugalingon sa iban nga mga sapat kag amat-amat nga nakapangibabaw sa ispontanyo nga mga

pwersa sang naturalisa. Ang ikasarang sang mga kamot nga mag-uyat, ang pag-angkon sang lenggwahe kag pag-uswag sang utok kag panghuna-huna mga kadalag-an sang tawo sa puloan ka libo ka tuig sang krudo nga produktibo nga pangabudlay.

Suno sa mga progresibo nga mga antropolohista, gintuga sang tawo ang iya kaugalingon. Ginhimo ini nga pahayag agud isikway ang himo-himo nga estorya sa Genesis nga gintuga siya ni Yahweh nga bug-os kag ginbutang siya una sa Eden nga indi na magpabalhas kag mangabudlay.

Ang mga pwersa sa produksyon sa primitibo komunal nga sosyedad tuman ka nubo ang lebel. Ang pinakamaayo nga kagamitan sa produksyon sang sinauna nga *Paleolithic* nga sosyedad amo ang krudong bato, kag nagasalig sa pagpangayam, pagpangisda kag pagpangkuha sang prutas. Masami, ini nga tipo sang sosyedad ginabug-os sang mga nomadikong kaliwat. Nagdugay ini sang pila ka puluan ka libo ka tuig antes magtuhaw ang *Neolithic* nga sosyedad.

Ang pinakamaayo nga kagamitan sa produksyon sa *Neolithic* ukon barbariko nga sosyedad amo ang ginpahamis nga mga bato kag pana. Sunod sini, ginpa-uswag sini ang pagsagud sang kasapatan, pagtanum, paghimo sang mga basket, paghimo sang mga kolon, paggamit sang mga karo kag ang pagtunaw sang mahumok nga mga salsalon (tingga kag tanso). Masami, ang ini nga klase sang sosyedad ginabug-os sang tribu. Nagdasig ang sosyal nga pag-uswag apang ang sosyedad naglawig pa gihapon sang pila ka puloan ka libo ka tuig.

Tuman ka nubo sang lebel sang mga produktibo nga pwersa nga indi ini makatuga sang signipikante nga surplas sa malawig nga panahon. Ang kagamayon kag kalimitado sang produktibo nga ikasarang sang sosyedad nagalimita sa surplas nga ginatuga sini. Indi bastante ang surplas nga produkto nga maporma sang bahin sang sosyedad ang kaugalingon bilang manughimulos nga sahi nga mag-angkon kag magpadako sang surplas nga ini. Ang mga bato bilang mga kagamitan sa produksyon para sa tanan kag imposible para sa bisan ano nga sahi nga eksklusibo nga magpanag-iya ukon magkontrol sini.

Bisan ang sosyedad wala pa matunga sa mga sahi nga manughimulos kag ginahimuslan, sigurado nga indi ini paraiso tungod kay kinahanglan atubangon sang tawo ang kapintas sang naturalisa gamit lamang ang mga krudo nga kagamitan. May yara man mga nagatindog nga Amay, Iloy ukon lideres sang mga kaliwat ukon tribu, magluwas pa sa mga pari ukon nagapamulong. Apang, ining mga indibidwal wala nagabug-os sang manughimulos nga sahi. Sila mismo obligado nga makigbahin sa pangabudlay.

Nagdangat pa sa 50,000 ukon 60,000 ka tuig antes nagtuhaw ang sibilisasyon, nga ang una nga dagway amo ang ulipon nga sosyedad. Buot silingon naton sang sibilisasyon amo ang pagluntad sang literasiya, metalurhiya (pagproseso sa salsalon) kag sosyedad nga natunga sa mga sahi. Ang pinakatemprano nga mga sosyedad ulipon nga ginkilala subong sang arkeyolohiya, antropolohiya kag kasaysayan nga sang sadto pa 6,000 ka tuig ang nakaligad. Ini nagalakip sa mga sosyedad sang Mesopotamia kag Elamite (nga sadto pa 3,500 ka tuig antes nabun-ag si Kristo o B.C. – Before Christ), Egyptian (3,000 BC) kag Tsino (2,500 BC). Bilang sibilisado nga mga sosyedad, may yara sila signipikante nga lebel sang urbanisasyon kag may ginbilin sila nga mga sinulat nga rekord kag mga butang nga ginhimo sang tawo nga may kultura nga mas superyor sang sa primitibo komunal nga sosyedad. Sa pinakanubo, nagabug-os ini sang inter-tribu nga mga pungsod.

Ang pinaka-temprano nga pamatuod nga makita bahin sa paghimo kag paggamit sang mga matig-a nga metal, bronse (ginsamo nga lata kag saway) bilang mga kagamitan sadto pang 3,000 BC. Ang yara nga ebidensya sa pinakatemprano nga paggamit sang mga salsalon nga kagamitan sadto pang 1,050 BC. Ang mga kagamitan nga bronse kag salsalon nangin pinakamaayo nga mga kagamitan sang sosyedad nga ulipon, ilabina para sa agrikultura kag konstruksyon. Indi pa ini madamuan nga matuga kag gani mahapos ini nga mapaidalum sa pribado nga panag-iya sang isa ka pat-ud nga sahi.

Ang pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon ginpasangkad pa sa pagpanag-iya sang mga kalalakihan kag kababaenhan bilang mga ulipon, bilang mga sapat nga pang-obra. Sa panugod, isa ini ka progresibo nga pag-uswag halin sa daan nga barbaro nga praktika sang simple nga pagpatay sang may seryoso nga kasal-anan sa sosyedad kag mga nabihag sa gyera. Apang sang ulihi, ginhimo ini nga sistematiko kag sustenido nga praktika sang mga nagahari nga sahi sang sosyedad nga himuon ang madamo nga tawo nga ulipon tubtob nga nangin mayor na ini nga kagamitan sa produksyon sang sosyedad.

Ang Hebrew nga sosyedad nga nahibaluan naton sa Daan kag Bag-o nga Testamento sang Bibliya isa ka ulipon nga sosyedad. Amo man ang aton mga ginakuhaan sang sinauna nga klasiko nga ihibalo, ang “Athenian” nga syudad-estado kag ang Emperyo Romano. Ang mga sandigan nga mga sahi sa sining mga sosyedad amo ang mga nagapanag-iya sang ulipon nga aristokrasya kag mga ulipon. Ang mga pang-ekonomiya nga kinahanglanon sang sosyedad mayormente ginatuga sang mga ulipon kag ang mga nagapanag-iya sang ulipon nga aristokrasya amo ang nagahari sa sosyedad.

Sa sosyedad nga ulipon, may yara man sang mga indi sandigan ukon mga intermedya nga mga sahi pareho sang mga artisano, nagakinaugalingon nga mangunguma, mga “plebeians”, mga komersyante kag intelihensya.

Pareho nga ang sosyedad ulipon magatuhaw lang sa basehan sang produktibo nga lebel nga nalab-ot sang barbaro nga sosyedad, amo man ang pyudal nga sosyedad sa basehan man sang nalab-ot sang sosyedad ulipon. Nagdangat sa 4,000 ka nahibaluan nga katuigan sang sibilisasyon nga ulipon antes ang mga pyudal nga mga sosyedad lubos nga nagluntad sa Edad Medya (Middle Ages) sa Europe. Sa Tsina, nagdangat sa 2,000 ka nahibaluan nga katuigan sang sibilisasyon ulipon antes ang pyudal nga sosyedad nagtuhaw.

Sang nabungkag ang Emperyo nga Romano tungod sa mga pagpangsalakay sang mga pag-alsa sang mga ulipon kag nasakop sang mga pungsod kag pumuluyo, ang mga pyudal nga sosyedad nagtuhaw sa Europe. Tungod duta ang nangin prinsipal nga kagamitan sa produksyon, ang relasyon sa produksyon sa tunga sang agalon nga may ulipon, hari nga nagapang-ulipon kag ulipon natransporma pakadto sa tunga sang agalon mayduta kag agsador, diin ang una amo ang nagakontrol.

Ang mga ulipon nangin agsador. Indi na siya pwede nga mabakal ukon mabaligya pareho sang mga sapat nga pang-obra ukon ipaidalum sa tuman ka arbitraryo nga mga layi nga tunaan sang iya kamatayon. Apang nahigot siya sa isa ka parsela sang duta nga natalana sa iya kag indi makabiya kon wala sang pahanugot sang iya agalon. Obligado siya nga magbayad sang arkila sa iya agalon.

Tuman nga naglapad ang agrikultura kag pagsagod sang kasapatan sa pyudal nga sosyedad. Mas makakuha na sang mga metal nga kagamitan para sa paghawan sang mga kalasangan kag pagbungkal sa duta. Gingamit ang madalom

nga pag-arado, dungan nga pagtanum sang duha ka tanum (intercropping), pagbungkal sang duta apang indi anay pagtamnan sa pila ka panahon, mas episyente nga paggamit sang mga sapat pang-obra kag ginpa-uswag nga irigasyon.

Sa temprano nga bahin sang pyudal nga sosyedad, ang mga agsador ginhatagan sang ilusyon nga magpanag-iya sang duta nga iya ginabungkal, ilabina kon siya ang naghawan sini. Gani, naengganyo siya nga palaparon pa ang duta nga iya ginabungkal. Nagabayad siya sang arkila sa dagway sang serbisyo sang pangubudlay, paagi sa pagtigana sang pila ka adlaw sa kada semana para sa pagtrabaho sa duta sang iya agalon.

Sang ulihi, ang pagpanag-iya sang duta sang mga agsador nadula paagi sa lain-lain nga mga pamaagi. Nadula ang kinatuhay sa tunga sang duta nga ginapanag-iyahan sang mga agsador kag agalon kag ang mga agsador obligado nga magbayad sang arkila sa dagway sang partidahay sang produkto. Sang ulihi nga bahin sang pyudal nga sosyedad, ang arkila sa duta sa dagway sang kwarta madasig nga gin-adoptar sang ang papel kag impluwensya sang burgesya nagdako sa mga relasyon sa produksyon.

Gin-engganyo sang pagsanyog sang agrikultura ang separado nga pagsanyog sang mga human sa kamot nga ginalakipan sang produksyon sang mga agrikultural nga kagamitan, tela kag iban pa nga pareho sini. Nagtuhaw ang mga kabanwahanan nga separado nga mga sentro sang produksyon sang human sa kamot kag mga sentro sang komersyo sa tunga sang mga produkto sang kabanwahanan kag baryo.

Ang halintang sang human sa kamot nga burgis nga pag-uswag, sa kinaiya sang gremyo (guild) bilang isa ka dagway sang organisasyon, naghatag alagyan sa pagmanupaktura. Wala na ginahimo sang pipila ka tawo sa isa ka gamay nga ulobrahan ang bug-os nga produkto, kundi dako nga grupo sang tawo ang ginatalana sa paghimo sang isa ka bahin lang sang bug-os nga produkto sa kada adlaw. Ginbuslan ang mga relasyon sa tunga sang maestro sang gremyo kag mga artesano sang mga relasyon sa tunga sang tigmanupaktura kag sang masa sang mga mamumugon nga ginhan-ay han-ay santo sa mataas nga lebel sang bahinay sang pangabudlay.

Ang pag-abanse sang manupaktura bisan nakabase pa gihapon sa mga human sa kamot naghimo sa burgesya nga manggaran nga sahi, nga impluwensyado bilang kwartahan sa korte sang hari. Temprano pa sang ika-16 ka siglo, maathag na nga ang mga kinahanglanon sang hari para sa pondo agud ilunsar ang mga gyera para ikonsolida ang iya gahum nagsanto man sa kinahanglanon sang burgesya para sa isa ka segurado nga merkado. Subong man ang ila interes nagsanto man sa kolonyal nga mga ekspedisyon.

Ang syentipiko nga pag-abanse sa mekanikal nga *physics* halin sa ika-17 ka siglo pasaka naghatag alagyan sa teknolohikal nga mga imbensyon nga nagpauswag sa pag-manupaktura sa wala sang tupong nga pamaagi sadtong ika-18 ka siglo. Ang pinakabantog sa sini nga mga imbensyon amo ang *steam power* kag ang *spinning jenny.* Tuman na ka kitid para sa burgesya ang pyudal nga moda sang produksyon kag luyag nga bag-uhon kag kontrolon ang mga relasyon sa produksyon.

Napapungko sa poder ang burgesya tungod sa Rebolusyon French sa una nga higayon sa kasaysayan. Pag-abot sang ika-19 ka siglo, lubos na nga na-kontrol sang burgesya ang mga relasyon sa produksyon sa pila ka mga pungsod

sang Europe. Ang mga agalon mayduta nga sahi kinahanglan nga makigkompromiso para sa amat-amat nga pagkalusaw ukon lubos nga mawasak tungod sang politikal nga mga kinagamo. Nakapabilin pa ini nga sahi sa Europe, apang wala ini nakapamatuk sa pagsuyop sang kapitalistang ekonomiya.

Ang pag-abanse sang syensya kag teknolohiya mas nga nagdasig sa ika-19 ka siglo. Ginbunga sini ang naandan subong nga ginatawag nga industriyal nga rebolusyon. Ang dalagkuan sang sakup nga produksyon sang makina ukon madamuan nga produksyon nangin dominante nga kinaiya sang sistemang ekonomiya sa pila ka mga pungsod sa Europe. Ang bag-o nga gamhanan nga kagamitan sa produksyon ginapanag-iyahan sang sahing kapitalista; kag ang masa sang mga industriyal nga mamumugon ukon proletaryado nagdamo agud pauswagon ini. Ang mga relasyon sa produksyon sa sandigan amo ang sa tunga sang sahing kapitalista kag proletaryado, kag ang nauna amo ang yara sa kontrol sini.

Napat-inan sang Manipesto sang Komunista sang 1848 nga ang materyal nga mga kadalag-an sang kapitalismo ginpangibabawan sa tuman ka lip-ot nga panahon ang tanan nga nauna nga mga sibilisasyon sa tuman ka damo nga beses. Gintumod man sini nga nagtuhaw ang isa ka kalibutanon nga ekonomiya, nga masarangan sang mga kapitalista nga pungsod nga buboan ang tanan nga atrasado nga mga pungsod sang mga baligya sang kapitalista nga produksyon.

Apang ang sandigan nga mensahe sang Manipesto amo nga ginbuhi man sang sahing kapitalista ang mismo tigkutkot sang iya nga lulubngan, ang proletaryado. Madasig nga natunga ang sosyedad nga kapitalista sa duha ka dalagku nga mga kampo, ang iya sang kapital kag sang pangabudlay. Sa una nga higayon sa kasaysayan sang katawhan sa kalibutan, ang isa ka ginahimuslan nga sahi nagtuhaw nga may ikasarang indi lang sa pagpukan sang sahi nga nagadominar sa iya kundi pag-angot man sa iban nga ginahimuslan nga mga sahi sa isa ka paghimakas para sa kahilwayan agud tukuron ang isa ka bag-o nga sosyalista nga sosyedad.

Sa pagpakita sang mga pangsulod nga mga layi sang paghulag sang kapitalismo kag dalagan sang iya pag-uswag, ginhimo ni Marx ang iya pinakabantog nga sinulatan nga Das Kapital, nga aton talakayon sa mga masunod nga tsapter. Sa masangkad nga mga termino sang istorikal nga materyalismo, gintumod ni Marx kag Engels nga ang sosyal nga kinaiya sang mga kagamitan sa produksyon (nga una sa tanan isa ka tinipon nga pangabudlay) kag ang pribado nga kinaiya sang apropriyasyon nga ginahimo sang sahing kapitalista.

Natukiban ni Marx ang pagpuga sang sobra nga balor (wala mabayaran nga balor sang pangabudlay labaw sa nabayaran nga pangabudlay ukon sweldo) nga nagalab-ot sa indi mapunggan nga akumulasyon sang mga kagamitan sa produksyon ukon produktibo nga kapital sa mga kamot sang sahing kapitalista kag ang bunga sini nga relatibo nga krisis sang sobra nga produksyon. Resulta sini, ang mga mamumugon nagakapilitan nga magtindog kag maghimakas para sa kaugalingon nga makasahi nga mga interes; sa panugod, paagi sa mga unyon kag sa ulihi, paagi sa mga partido pampulitika.

Antes natapos ang ika-19 ka siglo, ang kapitalismo nag-uswag pakadto sa monopolyo kapitalismo sa pila ka mga pungsod. Amat-amat, sadtong ika-20 ka siglo, nakita sini nga ang pag-eksport sang kapital wala labot sang mga baligya ang solusyon sa sobra nga konsentrasyon sang kapital. Papel naman ni Lenin nga tun-an kag ipahangup ang bag-o nga panghitabo nga ini, nga iya ginatawag nga

modernong imperyalismo, ang pinakataas kag katapusan nga halintang sang kapitalistang pag-uswag.

Siya nagsiling nga pareho sang daan nga dagway sang kapitalismo matulod ang mga kapitalistang sumpunganay sa paglupok sang mga gyera, ang modernong imperyalismo magalab-ot sa mas masingki nga sumpunganay nga maglupok sa mas dalagkuan nga mga gyera. Apang ining mga gyera, gintumod niya, magawasak sa kaugalingon kag magapadulong sa sosyal nga mga kinagamo kag rebolusyonaryo nga gyera sibil. Iya nga ginlaragway ang modernong imperyalismo bilang bisperas sang sosyal nga rebolusyon kag nagpanawagan nga kambyohon ang gyera pakadto sa rebolusyon.

Ang una nga inter-imperyalista nga gyera, ang Una nga Inaway Pangkalibutanon, nagresulta sa kadalag-an sang una nga sosyalista nga rebolusyon sa pinakamahuyang sa mga imperyalista nga pungsod, ang Russia. Ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon nagresulta sa kadalag-an sang sosyalismo sa pila ka mga pungsod kag sang pagtuhaw sang mga kahublagan para sa pungsodnon nga kahilwayan batok sa imperyalismo kag kolonyalismo sa mga kolonya kag mala-kolonya. Gani, sang nangin modernong imperyalismo na ini, temporaryo lang nga ginpaisol sang kapitalismo ang iya kamatayon sa iya mismo kaugalingon nga pungsod kag ginhimo nga posible indi lang ang kalibutanon nga kontra-kapitalista (ukon kontra-imperyalista) nga kahublagan kundi subong man ang pagtuhaw sang sosyalismo.

Ang sosyalista nga moda sang produskyon, nga tuman nga kabaliskaran sa kapitalista, mayor bahin sa pangpubliko nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon. Apang, sa kongketo nga mga sirkumstansya sang mga pungsod nga nangin sosyalista, may mga agihan anay nga mga konsesyon sa pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon, ilabina sa kaso sang mga mangunguma kag bisan sa pila ka mga kapitalista nga mga negosyante. Ang tanan nga estratehiko nga mga industriya, ginkawat nga produktibo nga ginapanag-iyahan, kapitalista nga mga ulumhan kag tuburan sang mga hilaw nga materyales pat-ud nga inasyunalisa sa pagkabun-ag sang sosyalista nga sosyedad. Bisan may signipikante pa nga bahid sang pyudalismo, maayo sa pulitika kag ekonomiya nga ipatuman ang burgis-demokratiko nga reporma sa duta. Nagakahulogan ini sang libre nga pagpanagtag sang duta sa mga mangunguma. Sa pat-ud nga panahon, ang ila indibidwal nga pagpanag-iya ipasaka sa lebel sang kooperatiba ukon kolektibo nga pagpanag-iya.

Ang proseso sang paglusaw sang pribado nga pagpanag-iya sang duta sa kubay sang mga mangunguma ginahapsay sang edukasyon, pagpakilala sang mga makinarya sa panguma kag iban pa nga mga moderno nga kagamitan, pagpa-uswag sang lokalisado nga mga industriya kag pagpasaka sang ikasarang sang pungsodnon nga mga industriya nga magsalo sa yadtong madislokar sa mga uma. Apang, sa mga kolektibo nga ulumhan, magatigana sang magagmay nga pribado nga parsela sa mga mangunguma para sa pagpananum para sa gamit sa balay, pribado nga panabor kag gamay para sa lokal nga baylohanay.

Ang mga konsesyon para sa pila ka pribado nga mga kapitalista nga negosyante kag bisan pribado nga mga komersyante masami mas malip-ot sang sa yadtong ginahatag sa mga mangunguma. Ining mga konsesyon ginahatag santo sa lain-lain nga mga kunsiderasyon, depende sa kongkreto nga mga kahimtangan. Apang, ang pinaka-importante nga pang-ekonomiya nga mga rason amo nga ang kinaadman sa pagnegosyo kag propesyunal kag lapnagon nga

gagmay nga pang-komersyo nga mga pasilidad padayon nga mapuslanon, total ang nagakumpas sa ekonomiya sosyalista na. Hangag lang nga liderato ang mag-engganyo sa pagpalayas sa luwas sang pungsod sang iya pumuluyo, ilabina kon ini may mga kinaadman nga ma-amot. Ang komunista nga sosyedad tuman pa ka layo para sa bisan ano nga diyalektikal kag istorikal nga materyalista nga himuon ang mga detalye. Bastante na nga mahibaluan ang mga sandigan nga mga prinsipyo kag balayon sang komunista nga palaabuton. Bisan pa nga ang pila ka mga sinulat ni Marx kag Engels nagapahayag nga ang sosyalismo amo ang una nga halintang sang komunismo, si Lenin – nga ginpaboran sang dugang nga mga proletaryong rebolusyonaryo nga inagihan – naghambal nga ang sosyalismo magakuha pa sang isa ka bug-os nga maragtason nga kapanahonan. Sa ano pa man, makasiling kita nga ang sosyo-ekonomiko, pulitikal kag kultural nga mga kadalag-an sang sosyalismo nagahawan sang alagyan para sa komunista nga sosyedad.

Sa sosyalista nga sosyedad, ang pribado nga ganansya sa sandigan mauntat na kag sunod lubos na nga madula. Apang pagabuslan ini sang sosyal nga ganansya. Sa Kritika sang Programa nga Gotha, maid-id nga ginsikway ni Marx ang ideya sang "alalangay nga pagpanagtag sang mga bunga sang pangabudlay" bilang tuman ka ignorante kag tinonto. Sa sosyalista nga moda sang produksyon, ang kita labaw pa sa sweldo italana sa mga masunod: 1) ekspansyon sang produktibo nga ikasarang, indi lamang simple nga reproduksyon sang kapital ukon simple nga pag-ilis sang depresasyon [pag-usmod sang balor]; (2) pagpadako sang pondo para sa sosyal nga kaayuhan (pangpubliko nga puluy-an, pangpubliko nga transportasyon, mga *nurseries*, mga ospital, mga eskwelahan, mga teatro, *libraries*, parke, mga pasilidad pangkalingawan, iban pa; (3) administrasyon; kag (4) depensa.

Ang pribado nga ganansya nga sa subong nga mga sirkumstansya napondo sa mga indi produktibo nga mga ginapanag-iyahan ukon nauyang lang sa mga luho kag magarbo nga paggasto sang pipila madula na. Amo man ang mga indi na kinahanglanon kag ginpahabok nga mga gasto sang administrasyon, pareho sang sobra-sobra nga mga sweldo, mga alawans kag mga bonus para sa mga boss kag ang indi na kinahanglanon nga mga gasto sa pribado nga pang-ekonomiya nga kumpetisyon kag mga pagkaputo.

Ang posibilidad sang isa ka komunista nga sosyedad yara sa tuman ka dako nga kapasidad sang mga moderno nga kagamitan sang madamuan nga produksyon, nga ginapadasig sang kumulatibo nga pag-uswag sang syensya kag teknolohiya kag hilway na halin sa motibo sang pribado nga ganansya; sa padayon nga pagdaku sang matuod nga sweldo ukon sa ikasarang nga magbakal sang mga mamumugon; kag sa madasig nga paglapad sang mga pasilidad para sa pangpubliko nga kaayuhan. Ang oras sa pagtrabaho pwede na nga palip-uton agud pahanugutan ang pumuluyo nga makapakigbahin sa madamo nga mga kultural kag iban nga mapuslanon nga mga aktibidad kag mas mangin integrado. Gani, ang trabaho mismo indi na pabug-at kundi makapahalipay.

Bastante na ang high-tech nga produktibo nga kapasidad sang ginadominahan sang imperyalista nga kalibutan subong nga madula ang kapigaduhon. Apang ang manggad nga gintuga sang pumuluyo gin-agaw halin sa ila paagi sa mga mahimuslanon nga relasyon sa produksyon nga nagaluntad. Ang indi matuod nga estorya sang kakulang kag limitasyon sa pagtubo ginpalapnag kag ang kapalibutan ginguba para sa katuyo-an sang pribado nga ganansya. Kon

ang United States of America mangin sosyalista subong, indi lamang sini permanente nga madula ang iya problema sang kawad-on sang trabaho kag kapigaduhon para sa signipikante nga bahin sang iya populasyon (20 porsyento) kundi makapahulas kag makapadasig man sang pag-uswag sang iban nga mga pungsod sang pila ka pilo.

Apang, ginpadasig sang *high technology* ang krisis sang sobra nga produksyon sa kalibutanon nga sistemang kapitalista kag ginatuga ang mas madasig nga pagtaas sang mga kundisyon nga pamatukan sang pumuluyo ang imperyalismo kag neokolonyalismo kag para sa indi mapunggan nga pagsulong sang sosyalismo paagi sa pagliko kag pagtiyog sang kasaysayan. Ang kapitalista nga mga relasyon sa produksyon amat-amat nga nagakadulaan na sang ikasarang nga tapnaon ang pagtubo sang mga pwersa sang produksyon.

B. Ang Superstruktura sang Sosyedad

Ang superstruktura sang sosyedad ginabug-os sang mga ideya, institusyon kag patag sang aktibidad sa ibabaw sang moda sang produksyon. Ang pilosopiya, ang mga arte kag syensya, politika, teorya pang-ekonomiya, hurisprudensya, relihiyon, moralidad kag mga pareho sini nasulod sa superstruktura. Ang mga institusyon, tinawo kag mga aktibidad sa superstruktura ginasustentuhan sang surplas nga ginatuga sang moda sang produksyon.

Ang superstruktura nagabase sa moda sang produksyon. Ang una ginalaragway sang naulihi. Sa kabilogan, ginatalana sang materyal nga base sang sosyedad ang superstruktura. Gani, ang lebel sang kultural nga pag-uswag kag ang dominante nga ilig sang panghuna-huna sa isa ka sosyedad nagapakita sang sandigan nga moda sang produskyon.

Bisan masiling nga ang moda sang produksyon nagapanguna sa superstruktura, dugang nga ginpahayag sang Marxismo nga sila naga-inangtanay. Sa pila ka mga higayon, ang superstruktura magapugong sa pag-uswag sang moda sang produksyon. Kag sa iban nga higayon, ang una makapadasig sa naulihi. Pareho nga ang mga reaksyunaryo nga mga ideya magapabilin sa superstruktura, ang mga progresibo nga mga ideya magatuhaw una sa aktwal nga transpormasyon sang moda sang produksyon.

Ang mga kontradiksyon sa moda sang produksyon makita sa mga kontradiksyon sa superstruktura; kag gina-impluwensiyahan sang naulihi ang una. Ginasakup sang Marxismo ang kumpleksidad kag diyalektiko nga mga relasyon sang moda sang produksyon kag superstruktura. Ginasikway sini ang determinismo pang-ekonomiya, ang makaisa-ka-bahin nga pagdikta sang sistemang pang-ekonomiya sa superstruktura.

Sa tanan nga mga institusyon kag organisasyon sa superstruktura sang isa ka makasahi nga sosyedad, ang estado amo ang pinakamataas nga dagway sini. Ini amo ang pinakagamhanan kag pinaka-kumprehensibo. Ginapangayo sini ang pagsunod sang tanan nga nagapuyo sa sulod sang iya teritoryo; kag may yara ini sang mga pamaagi para mapatuman ang pagsunod nga ini.

Ginalaragway sang mga tigpangapin sang burgis nga estado nga ini instrumento nga nagapangibabaw sa mga sahi para sa kaayuhan sang tanan kag masami nagabinaisay bahin sa mga dagway sang gobyerno agud paburonon ang makasahi nga kinaiya sang estado. Gani, simplistiko nga ginatumod ang estadong

ulipon nga Athenian bilang "natawhan sang demokrasya" tungod lang nangibabaw sa pila ka panahon ang pangkabug-osan nga asembliya ukon representantibo nga asembliya sang mga aristokrata nga nagapanag-iya sang ulipon kag sang hilway nga mga tawo imbes nga isa ka otokrasya ukon oligarkiya nga taludtod sang gobyerno. Lubos nga gintabunan ang esensyal nga kamatuoran nga ining ginatawag nga demokrasya amo ang paghari sang nagapanag-iya sang ulipon nga sahi batok sa malapad nga masa sang mga ulipon kag iban nga pumuluyo.

Angot sini, ang isa ka tsapter sang eklesyastikal sadtong Edad Medya pwede naman nga tawgon nga demokrasya. Santo sini nga linya, madamo nga mga burgis nga istoryan ang aktwal nga nagatawag sang *Magna Carta* sang ika-13 ka siglo bilang tuman ka malahalon nga hitabo sa kasaysayan sang demokrasya. Sa sini nga dokumento, nagsumpa ang hari sang England nga konsultahon niya ang mga pyudal nga maharlika antes magpapanaug sang bag-o nga buhis.

Para sa mga Marxista, ang pinaka-importante nga kunsiderahon sa pagkilala sang isa ka estado amo nga kon sin-o nga sahi ang nagahari. Para sa ila ang estado isa ka ispesyal nga instrumento sang makasahi nga pagpangpwersa batok sa isa ka sahi agud mapaluntad ang isa ka tipo sang sosyedad. Ang institusyon sa superstruktura amo ang nagapreserba sang mga relasyon sa produksyon sa materyal nga base sang sosyedad. Sa esensya ginabug-os ini sang hukbo, pulis, mga korte kag prisohan – ang amo man mismo nga mga instrumento nga ginatumod sang mga burgis nga teorista pangpulitika bilang garantiya sang layi kag katawhayan para sa komon nga kaayohan.

Ang estado nagtuhaw upod sa mahimuslanon nga makasahi nga sosyedad. Sa tuman ka lawig nga panahon sang primitibo komunal nga sosyedad, ang yara lamang amo ang otoridad sang kaliwat, lider sang tribo ukon konseho sang mga katigulangan. Ang komunidad tuman ka gamay nga ang mga lideres ukon katigulangan malapit sa ila mga sumulunod kag ululupod nga mahapos nga makahimo sang mga desisyon kon san-o man nila luyag. Kabaliskaran sa manami nga presentasyon sang primitibo nga sosyedad, ang lider kon kaisa nangin abusado. Apang sigurado nga indi pa siya ang nagatiglawas sang bisan ano nga nagahari nga nagahimulos nga sahi.

Ang tanan nga mga lalaki mga hangaway para sa interes sang komunidad kag masami wala sang ispesyal nga grupo sang mga lalaki nga nagatungod sa mga hilikuton pang-militar nga lubos panahon. Wala pa sang bisan ano man nga kagamitan sa produksyon nga pwede mamonopolyo sang bisan ano nga sahi. Wala pa sang sobra nga produkto nga pwede makuha. Ang bug-os nga komunidad kinahanglan nga ululupod nga maghimakas para lang mabuhi.

Tungod sang tuman ka nubo nga lebel sang iya moda sang produksyon, ang sosyedad nga primitibo komunal may yara tuman ka krudo nga klase sang superstruktura. Magluwas sa ila praktikal nga paminsaron angot sa produskyon, ang primitibo nga pumuluyo may mga pagtuluohan halin sa animismo kag mahika, pagsimba sa mga katigulangan tubtob sa politiyismo; kag nagahimo sila sang indi kumplikado kag ritmiko nga musika ukon huni kag mga tapan kag daw–sa–bata nga mga drowing. Indi sila kahibalo magsulat-magbasa. Ang sosyedad indi makatuga sang sobra nga produkto agud suportahan ang mga ispesyal nga mga grupo nga nagatungod sang lain-lain nga patag sang aktibidad

magluwas sa pinakasimple nga pagbahinay sang pangabudlay sa pang-ekonomiya nga produksyon.

Sa dugang pa naton nga pagtalakay sang superstruktura sang lain-lain nga dagway sang sosyedad, pat-inan nga absoluto naton nga ginapaanggid ang isa ka dagway sang sosyedad sa iban pa. Ini tungod kay ang aton nagapanguna nga interes subong amo ang pagpakita sang mga sandigan nga kinaiya sang kada tipo sang superstruktura. Kon kita magtalakay na sang sosyal nga transpormasyon, magahatag kita sang nagakaigo nga pagtamod sa kamatuoran nga ang binhi sang mas bag-o nga dagway sang sosyedad kinahanglan nga makita sa nag-una pa diri nga dagway sang sosyedad. Matuod man ini sa moda sang produksyon kag superstruktura.

Ang sahi nga nagapanag-iya sang ulipon nagtukod sang estado sa una nga higayon sang sibilisasyon. Kon bala may tiraniya (otokrasya) ukon isa ka representatibo nga asembliya sang mga nagapanag-iya sang ulipon bilang iya taludtod, ang estado nga ulipon ginpabilin ang mga relasyon sa produksyon kon sa diin ang mga agalon sang ulipon nagadominar sa mga ulipon. Matuod man ini halin sa pinaka-daan nga oryental nga sibilisasyon tubtob sa Emperyo Romano.

Bilang pangpwersa nga instrumento sang makasahi nga paghari, ginapaseguro sang estado sang ulipon nga ang mga ginahimuslan nga sahi sang ulipon permi nga mailisan sang mga tawo nga indi makabayad sang ila mga utang, nagalapas sang mga layi batok sa propyedad kag mga tawo ukon mga nabihag halin sa iban nga mga komunidad. Nagatukod man sang mga emperyo ang estado sang ulipon sa katuyo-an nga makakuha sang mga ulipon, mga kinawat kag tributo. Ining mga emperyo halin sa gamay, kon sa diin ang isa ka syudad-estado nagadominar sa pipila ka iban pa, tubtob sa dalagko nga emperyo sang mga Romano.

Tungod may ikasarang na ang sosyedad nga magtuga sang sobra nga produkto, nag-uswag ang mga pinasahi nga mga institusyon kag aktibidad sa superstruktura. Nagtuhaw ang mga grupo sang indibidwal bilang mga pulitiko, eskriba, administratibo nga opisyal, pari, pilosopo, maestro nga tagtukod sang bilding, mamamalaybay, pintor, iskultor, iban nga mga artista kag propesyunal mayor para magserbisyo sa nagahari nga sistema.

Agud mapalip-ot, aton lamang tumuron ang pinakatingkad nga mga kadalag-an sang sosyedad nga ulipon nga may daku nga impluwensya sa tradisyon sang Nakatungdan. Mabaskog nga ginhapag sang mga Hebrew paagi sa Daan kag Bag-o nga mga Testamento ang konsepto sang isa lang ka Dios (monotheismo) nga relihiyon, isa ka pag-abanse halin sa tuman ka indi rasyunal nga politiyismo (madamo nga Dios) kag pagsimba sa emperador. Ang mga Griego (Greek) nag-amot sang pilosopiya sang naturalisa, mga bantog nga binalaybay nga obra (ilabina ang epiko kag drama) kag pinakamanami nga arkitektura. Ginpasangkad lang sang mga Romano ang kultural nga mga kadalag-an sang mga Griego apang ginpasaka sa mas bag-o kag mas mataas nga lebel sang arte sang administrasyon kag hurisprudensya.

Ang mga pyudal nga sosyedad nga nagtuhaw halin sa pagkawasak kag pagkawas-ag sang Emperyo Romano may yara, syempre, sang pyudal nga estado bilang mayor nga laragway sang ila superstruktura. Sang ang mga nahilway nga pumuluyo kag ulipon nagpuyo na kag nagpa-uswag sang isa ka pyudal nga moda sang produksyon, ang pyudal nga estado nagtuhaw agud ipabilin ang mga

relasyon sa produksyon sa diin ang hirarkiya sang may kadutaan nga mga aristokrata naghari sa masa sang mga agsador kag iban nga pumuluyo.

Isa sa matingkad nga kinaiya sang superstruktura amo ang monopolyo sa ideolohiya nga ginatamasa sang Simabahan Katoliko. Sa panahon sang pagbagsak sang Emperyo Romano, ang Kristiyanismo nakatigayon nga makapwesto sa duha ka bahin sang nagasumpunganay. Ini ang relihiyon sang estado sang emperyo halin sa ika-4 ka siglo, kag nagpadala sang mga Kristiyano nga misyonaryo sa mga nasakop nga mga nasyon kag pumuluyo. Tungod sa kawad-on sang bisan ano nga ideolohiya ukon kultura nga mas mataas sang sa ila kasumpong, ang mga nasakop nga pumuluyo nag-adoptar sang Kristiyanismo. Gani, nagpangibabaw ang mga pungsod nga Kristyano sa Europe.

Gindihon sang mga kapari-an nga Katoliko ang pag-isa sang simbahan kag estado kag subong man ang ideya nga ang Diyos amo ang tuburan sang otoridad. Nagapanugyan sila sa mga pyudal nga hari kag nagahatag sang mga instruksyon sa mga anak sang hari kag nobilidad. Ang eklesyastiko nga organisasyon mas nga masangkad pa sang sa administratibo nga sistema sang estado. Ang parokya nagabase sa mga baryo kag ang mga pari sa lain-lain nga pamaagi ginasaligan sa pila ka mga katungdanan sang gobyerno, ilabina ang pagpangolekta sang buhis.

Sa bulig sang simbahan, ang mga sekular nga nagahari wala lang nagabanggaan sa mga kaparian sa sulod sang sosyedad kundi sa mga papa nga nagapungko sa Roma. Magluwas sa pila ka panahon sang grabe nga korapsyon, bisyo kag pagkadula sang otoridad, ang mga papa amo ang epektibo nga internasyunal nga gahum nga nagahari sa mga pyudal nga sosyedad. Ang emperyo ni Charlemagne isa ka kalit nga malip-ot nga kadalag-an. Nagluntad ang Balaan nga Emperyo Romano halin sang ika-10 ka siglo tubtob sa iya katapusan sang ika-16 ka siglo. Isa ini ka kaladlawan nga kopya sang orihinal nga Emperyo Romano sa kadugayon, apang ginhorma sini ang mga pyudal nga estado sa Europe sa idalom sang payong sang mga Kristyano.

Sa una nga tunga sang milenyo nga Kristiyano, halin sa ika-lima tubtob ika-napulo ka siglo, ang simbahan nagkonsentra sa katekismo. Ang pinakamataas nga lebel sang edukasyon para lamang sa mga monghe kag ginabug-os ini mayor sang pagtuon sang Bibliya. Magluwas sa kon ano ang nagaserbe sa Kristyano nga ideolohiya, gintapna ang pang-pilosopiya, proto-syentipiko kag literari nga mga obra sang Greece kag Rome.

Pareho sang mga pamulong ni Engels, ang pilosopiya sang naturalisa ginpaidalom sa teolohiya. Ang mas ginapakamahal sang pilosopiya amo ang metapisika. Agud mas husto, ang Agustinian nga pag-adoptar sang neo-Platonismo (Plotinus) amo lang ang ginpalapnag tubtob sa ulihi nga bahin sang ika-13 ka siglo. Naghimo si Thomas Aquinas sang adoptasyon sang Aristotelianismo base sa sekundaryo nga mga materyal, ang mga komentaryo sang islamic nga iskolar nga si Averroes. Wala sang nagaluntad nga unibersidad sa kalibutan sang Kristyano tubtob nga natukod ang Unibersidad sang Paris sadtong ika-11 ka siglo. Apang ang nagapanguna nga tulun-an teyolohikal kag metapisikal man gihapon. Ang mas abanse nga sekular nga kinaalam kag ang sinauna nga klasikal nga kinaalam ginatudlo lang sa mga eskwelahan sang Islamic Spain, Norman Sicily ukon sa mga sirkulo sang mga iskolar sa Constantinople.

Ang monopolyo sang Romano Katoliko sa superstruktura sa tanan nga mga sosyedad sa Nakatungdan Uropa sang ulihi napahuyang sang nagataas nga

banggi-anay sa tunga sang estado kag sekular nga mga interes, sang *Italian Renaissance* nga nagatib-ong sang sekular nga makitawhanon nga literatura nga ginasunod ang mga ginpang-obra sang mga pagano sang nakaligad, sang Repormasyon kag pagtuhaw sang mga kahublagan Protestante, sang pagtuhaw sang syentipiko nga imbestigasyon kag siyempre, sang pagtuhaw sang pagmanupaktura kag komersyal nga burgesya. Tubtob sa lebel nga nauyatan sang kapitalista nga moda sang produksyon ang pila ka bahin sang Europe, ang binhi sang burgesya ginhatagan sang mga politikal nga kinamatarung sang mga pyudal nga otoridad. Natabo ini sa natunga nga Italya kon sa diin ang mga syudad nga mas naka-benepisyo sa ekonomiya halin sa mga relihiyoso nga mga krusada kag komersyo sa Mediterranean nangin mga republikano nga mga komuna kag nangin responsible sa ila kaugalingon nga ekonomiya kag depensa, temprano pa sang ika-13 ka siglo.

Apang sa una nga higayon sa panahon sang gyera sibil sa England sadtong ika-17 ka siglo, ang naga-uswag nga burgesya nakakuha sang gamhanan nga tikang para maangkon ang kaugalingon sini nga gahum pampulitika sa isa ka mayor nga pungsod sa Europa. Ang rebolusyon French amo ang pinaka-kulminasyon sang madugay na nga pagpaninguha sang mga burgesya nga makaagaw sang poder estado para sa kaugalingon. Batok sa tuman ka nagapamatuk nga mga nobilidad kag kapari-an, nahimo sang burgesya, upod ang iban nga mga sahi sang sosyedad Pranses nga pukanon ang pyudal nga gahum.

Sa pagrebolusyonisa sang pyudal nga superstruktura, gintib-ong sang burgesya ang suhetibo nga ideyalismo (empirisismo sa England kag rasyunalismo sa kontinente); ang ideya sang rasyunal, sekular kag syentipiko nga kasanagan kag kauswagan; liberal nga demokrasya (sa idalom sang mga islogan nga kahilwayan, pag-alalangay kag pagka-mag-ululutod) kag sa pagbulag sang simbahan kag estado; kag ang teorya sang ekonomiya sang hilway nga kumpetisyon (isa ka pag-abanse sa merkantilismo, kon sa diin ang pyudal nga monarkiya kag ang pungsodnon nga burgesya nagbinuligay paagi sa pag-monopolyo sang komersyo sang estado kag mga konsesyon sa burgesya).

Ginhingalitan sang burgesya sa Nakatungdan nga Europa ang mga armado nga pag-alsa sang mamumugon sadtong 1848 agud dugmukon ang pyudal nga gahum sa malaparan nga sakop kag subong man tapnaon ang sahing mamumugon kag dugang ipatuman ang industriyal nga rebolusyon. Pagkatapos nga maagaw ang poder estado, gingamit ini sang burgesya agud kontrolon ang sahing mamumugon kag tapnaon ang bisan ano nga pagpamatok sa kapitalistang pagpanghimulos.

Sa pagpakig-kompromiso sa aristokrasya nga mayduta nga nagakalusaw na, ginpabalik sang mga burgesya ang daan nga mga ideya kag ginbawi ang pagtampalas sini sa simbahan kag relihiyon. Syempre, padayon sini nga gingamit ang syensya kag teknolohiya agud iduso ang pag-uswag sang mga produktibong pwersa. Apang bisan sa amo sini, ginpaidalum kag ginpakitid ang pag-abanse sang syensya kag teknolohiya sang proseso sang pagmaksimisa sang ganansya. Ang mga produktibo nga pwersa pasuli-sulit nga ginawasak paagi sa mga krisis pang-ekonomiya kag mga gyera, wala pa labot sa mga mausik nga pagkonsumo sa panahon sang abunansya nga nagabunga sang tanan nga masunod nga krisis.

Sa imperyalista nga panahon sang kapitalismo, kon sa diin yara kita subong, ang indibidwal nga kahilwayan kag hilway nga pagnegosyo amo man gihapon ang mga islogan sang sahing kapitalista sa ila nagapangibabaw nga

teorya kag propaganda. Apang ang kamatuoran amo nga ang bug-os nga masa sang indibidwal (ang proletaryado kag iban nga sahi nga ginahimuslan) ginapigos kag ginahimuslan sang mga kapitalista nga estado kag ila mga kliyente nga estado. Ang monopolyo kapitalismo kag indi ang hilway nga pagnegosyo ang aktwal nga nagatapak sa mga pumuluyo sa kapitalista nga kalibutan.

Kon ipaanggid sa superstruktura sang pyudalismo, ang kapitalismo pat-ud nga mas abanse. Sa idalom sang pinakaayo sang pyudalismo, ang edukasyon para lamang sa mga kabataan sang nobilidad kag sang burgesya sa mga eskwelahan nga ginapadalagan sang mga kleriko. Sa idalom sang kapitalismo, may unibersal nga pang-publiko nga edukasyon sa elementarya ukon tubtob sa high school kag subong man mga unibersidad sang estado kag may yara man lain-lain nga tipo sang indi sektaryan nga mga pribado nga eskwelahan sa tanan nga lebel. Ang impormasyon paagi sa midya kag edukasyon mas nga naglapad man paagi sa pag-abanse sang syensya kag teknolohiya.

Ang mga kinahanglanon sang kapitalista nga moda sang produksyon ginasabat sang superstruktura, sa hambalanon sang paghanas sang madamo nga mga lalaki kag babaye sa lain-lain nga mga propesyon. Indi lamang ini para sa pagpa-uswag sang produksyon para sa direkta ukon indirekta nga ganansya apang subong man sa pagkuga ukon pagpatalang sa mga sahi nga ginahimuslan. Samtang ang mga mataas nga sahi sa sosyedad sang kapitalista nga kalibutan may kosmopolitanon nga kinaiya, ang klase sang popular nga kultura nga ginatanyag sa masa ginabug-os sang mga wala sang pulos nga mga obra nga nagatib-ong sang mga indibidwalista nga pamatasan kaangot sa hilig sa kwarta, pagpakighilawas kag kapintas. Ang ining totalitaryanismo sang sahing kapitalista sa ginahimuslan nga masa sa patag sang kultura ginapadayaw bilang marka sang kahilwayan. Pangkontra ini sa rebolusyonaryo nga ideolohikal kag politikal nga paghiliusa sang masa nga ginahimuslan.

Ang mga nagapuyo sa mga abanse sa ekonomiya nga kapitalista nga sosyedad sa subong makapadayaw sang estilo sang pangabuhi kag magarbo nga mga ginapanag-iyahan nga mga butang nga tuman ka layo sa lebel sang kita sang mga mamumugon kag mangunguma kag bisan pa sa manubo kag sa nahanunga nga mga sahi sang mga kolonya kag mala-kolonya. Apang dapat pat-inan nga ang ikasarang sang mga Amerikano nga mamumugon nga mag-angkon sang kasulhayan, masami paagi sa utang, nagasandig sa imperyalista nga pagpanghimulos sa iban nga mga pungsod, samtang ang krisis sang sobra nga produksyon kag sobra nga pag-akumular sang kapital wala pa nagresulta sa pang-ekonomiya nga istagnasyon kag malaparan nga kawad-on sang trabaho bisan sa kapitalista nga mga pungsod.

Nagakatabo subong ang wala sang tupong nga malala nga krisis sa ekonomiya sa kapitalista nga moda sang produksyon. Makita ini sa nagadako nga krisis sa iya kultura. May daku nga pag-uyang sang mga rekurso kag seryoso nga mga pamahog sa katawhan sa kalibutan sa sumpunganay kag paindisanay sa armas sa tunga sang imperyalista kag sosyal-imperyalista nga gahum; ang mga patyanay nga kumpetisyon sa kubay sang mga kapitalista nga mga pungsod; nagabaskog ang mga demanda sang mga pungsod kag pumuluyo sa ikatatlo nga kalibutan para sa kahilwayan kag kauswagan. Ini tanan nagbutang sa tanan nga kapitalista nga pungsod sa tuman nga kabudlayan.

Nagtuhaw lang ang sosyalista nga sosyedad pila pa lang ka dekada ang nakaligad, sadtong 1917. Apang nalab-ot na sini ang materyal nga produktibo

nga mga kadalag-an nga pila ka siglo nga ginhimo sang mga burgesya. Base sini, ang sosyalista nga superstruktura naga-uswag. Bisan sa Unyon Sobyet, nga nag-atras pakadto sa isa ka monopolyo kapitalismo nga estado, indi mahimutig nga ang nalab-ot sadto nga kadalag-an paagi sa sosyalismo tuman ka daku nga nahimo sini nga padayon atubangon ang United States sa *Cold War*.

Tubtob subong, nagtuhaw ang mga sosyalista nga sosyedad sa mga pungsod nga may bahid pa sang pyudalismo. Gani, nagahorma ang sosyalista nga estado sa dagway sang demokrasya sang pumuluyo, nga ang alyansa sang mamumugon kag mangunguma ang mayor nga base sa politika. Subong man, ginapatigayon ang proletaryong diktadurya agud kuhaan sang gahum ang mga nagahimulos nga mga sahi. Nagapangibabaw na ang proletaryo, Marxista nga ideolohiya, politika kag organisasyon, bisan kinahanglanon pa nga ipatuman ang mga burgis-demokratiko nga reporma pareho sang reporma sa duta sa pila ka panahon sa halintang sang transisyon.

Ang Partido Komunista amo ang nagapanguna nga tigpalapnag kag tig-aplikar sang Marxismo sa isa ka sosyalista nga sosyedad kag nagapangibabaw ini sa sosyalista nga estado tungod ini ang nagatindog nga lider sa transpormasyon sang daan nga sosyedad kag sa nagapadayon nga proletaryo nga rebolusyon. Gani sa Tsina tubtob subong, padayon nga nagaluntad ang lain-lain nga indi komunista nga mga partido kag asosasyon kag may tiglawas sa Konsultatibo nga Konseho sang Pumuluyo kag sa Pungsodnon nga Kongreso sang Pumuluyo.

Tanan nga kahilwayan nga pormal nga gingarantiyahan sang isa ka liberal demokratiko nga konstitusyon ginapadayon sa isa ka sosyalista nga konstitusyon, nga ang tuman ka malahalon nga kinatuhay amo nga ginatib-ong ang proletaryo nga diktadurya kag sandigan nga alyansa sang sahing mamumugon kag mangunguma kag ginakuhaan ang burgesya kag sahing agalon mayduta sang kahilwayan nga himuslan kag piguson ang pumuluyo sa tabon sang indibidwal nga kahilwayan kag kinamatarung nga magpanag-iya sang propyedad, lakip ang mga kagamitan sa produksyon.

Samtang naagum na sang pumuluyo ang matuod nga kahilwayan, gamay nga isip lang (isa ka kumo) sang mga nagahimulos kag kontra-rebolusyonaryo ang madulaan ukon pakitiron ang ila kahilwayan santo sa ila politikal ukon kriminal nga salabton. Indi pareho sa burges nga estado, prangka nga gina-ako sang sosyalista nga estado nga isa ini ka makasahi nga diktadurya batok sa mga kaaway sini sa sahi bisan pa nga demokratiko nga instrumento ini sang pumuluyo.

Ginarespeto ang kahilwayan sa panghuna-huna kag pagtuluohan sa mga sosyalista nga pungsod. Ginapanindugan sang Marxismo ang syentipiko kag optimistiko nga panan-awan nga nagatuhaw ang mga husto nga ideya paagi sa debate kag demokratiko nga pagkumbinsi kag paagi sa sosyal nga praktika kon sa diin ginatilawan kag ginaberipika ang mga ideya. Sa sulod sang Partido Komunista, wala sang linya ukon polisiya nga adoptaron nga wala sang demokratiko nga diskusyon. Sa sosyedad sa pangkabug-osan, ang kahilwayan nga magsakdag sang bisan ano man nga ideya ukon pagtuo mas malapad basta indi lang ini maglab-ot sa bisan ano nga kalakasan batok sa sosyalista nga estado kag kontra-rebolusyonaryo nga pagtinguha nga pabalikon sa gahum ang mga sahi nga manughimulos.

Ang materyalista-syentipiko nga panan-awan sang Marxismo paborable sa madasig nga pag-abanse sang syensya kag teknolohiya, indi para sa pribado

nga ganansya kundi para sa sosyal nga ganansya. Ang una nga matabo sa sosyalista nga transpormasyon sang mga kagamitan sa produksyon amo ang pagkakas sang mga gapos nga ginahigot sa ila sang sakon kag makitid nga interes sang mga sahi nga nagahimulos. Gani, kita mga saksi subong sa isa ka Tsina, nga tuman ka atrasado sadtong tatlo ka dekada ang nakaligad, nga madasig nga nalab-ot ang pinaka-abanse nga istandard sang syensya kag tekonolohiya para sa agrikultura, industriya kag depensa.

Ang kalidad sang pangabuhi sang malapad nga masa sang mamumugon kag mangunguma naga-uswag santo sa paglapad sang sosyalista nga produksyon. Ang edukasyon sa bisan ano nga lebel bukas sa mga mamumugon kag mangunguma kag ila kabataan nga wala sang bayad. Ang bag-o nga mga baganihan sang kultura amo ang mga rebolusyonaryo nga mamumugon, mangunguma, soldado kag mga intelektwal. Ang mga bag-o nga pamatasan nagadaloy sa mga hinimo nga mga arte kag sinulat. Subong man, ang pagtuon sa nakaligad kag halin sa luwas sang pungsod gina-engganyo agud magserbi sa subong nga kinahanglanon sang sosyalista nga sosyedad.

Ang Sosyalismo bilang dagway sang sosyedad tuman pa ka bag-o apang ang mga kadalag-an sini sa materyal nga base kag superstruktura tuman na ka dako. Magadangat pa sa bug-os nga makasaysayan nga panahon antes makalab-ot ini sa Komunismo. Pwede man naton mahambal nga malampuwasan sang sosyalismo ang mga katuyuan sini, ang makasaysayan nga misyon sang proletaryado, sa madasig nga dalagan nga ang modernong imperyalismo malutos na.

Ang pagkadula sang estado ginatumod sang mga Marxista bilang pinakadesaysibo nga kinaiya sang transisyon sang sosyalismo pakadto sa komunismo. Tubtob nagaluntad pa ang imperyalismo kag tubtob yara pa ang mga internal nga peligro sa pagbalik sang kapitalismo, ang mga sosyalista nga sosyedad ginalauman nga indi magkampante kag lusawon ang mga instrumento sang pagpamwersa nga gamiton sang proletaryado agud tapnaon kag dulaon ang burgesya bilang isa ka sahi.

Indi masarangan nga huna-hunaon sang yadtong mga tawo nga ang masarangan lang nga huna-hunaon ang bahin sa pre-sosyalista nga estado nga gahum kon paano malusaw ang estado. Imposible kag utopyan kuno ini. Ang nagadugang sa ila pagka-mango sa Marxista nga kahulogan sang estado bilang makasahi nga instrumento sang pagpamwersa amo ang indi makatarunganon nila nga ginahuna-huna nga ang Marxismo nagaduso sang pagtapos sang tanan nga otoridad sa komunismo. Indi ini Marxismo, kundi anarkismo.

Sa pangkabug-osan nga pamaagi masiling naton nga ang pila ka otoridad magaluntad pa gihapon sa isa ka komunista nga sosyedad. Apang pat-ud nga indi ini isa ka otoridad nga may mga instrumento sang pagpamwersa para sa pribado nga ganansya sang bisan ano nga mahimuslanon nga sahi ukon grupo. Bisan pa sa temprano nga halintang sini, ginpakita na sang sosyalismo nga may yara tipo sang estado nga nagagamit pa gihapon sang mga instrumento sang pagpamwersa batok sa iya mga kaaway apang gintapna na ang mga produktibo kag sosyal nga relasyon kon sa diin ang pipila nga kabahin sa magamay nga sahi makahimulos sa masa sang pumuluyo nga kabahin sang lain nga sahi.

Kon mahatagan pa sang dugang nga panahon, masarangan sang sosyalista nga sosyedad nga mangin pangkabug-osan nga lebel sang pangabuhi kag edukasyon ang subong nga mataas sa nahanunga nga sahi. Kon amo ini ang

kahimtangan sang pumuluyo sa bilog nga sosyedad, kinahanglan pa bala ang instrumento sang makasahi nga pagpamwersa? Madula na ang mga krimen batuk sa propyedad tungod sa kawad-on sa ekonomiya. Ang kadam-an nga mga krimen kag ligal nga mga kaso subong may kaangtanan sa propyedad kag kapigaduhon.

Ang malawig nga panahon sang sosyalismo makatuga indi lamang sang mga kundisyon pang-ekonomiya kundi bisan yadtong mga sosyal, pulitikal kag kultural nga mga relasyon nga maghimo nga mangin posible ang isa ka sosyedad nga wala sang sahi, ang komunismo.

K. Sosyal nga Transpormasyon : Rebolusyon

Luto para sa radikal nga transpormasyon ang isa ka sosyedad kon ang mga pwersa sa produksyon magalab-ot na sa punto nga indi na ini magpaidalum sa nagaluntad nga mga relasyon sa produksyon. Pwede gani nga hambalon, ang putos sang sosyedad nawasak na. Ang sosyo-ekonomiko nga krisis nagpadulong na sa isa ka politikal nga krisis kon sa diin ang nagahari nga sahi indi na makahari sa daan nga pamaagi, ang pumuluyo nagahandum na sang rebolusyonaryo nga pagbag-o kag may rebolusyonaryo nga partido nga may nagakaigo nga kusog nga pamunoan ang rebolusyon.

Sa idalom sang sini nga mga kundisyon, ang banggi-anay sa tunga sang nagahari nga sahi kag sang sahi nga ginahimuslan magasingki. Ang nagahari nga sahi magatinguha nga ipabilin ang hupas na nga mga relasyon sa produksyon kag mapakalma ukon matapna ang ginahari-an nga sahi. Ang naulihi determinado nga pukanon ang nagahari nga sahi kag magatinguha nga mabag-o ang mga daan nga relasyon sa produksyon.

Magatuhaw ang banggianay sang sahi halin sa moda sang produksyon padulong sa superstruktura kag sa bug-os nga sosyedad. Magatinguha ang nagahari nga sahi nga gamiton ang superstruktura, ilabina ang estado, agud mapreserbar ang hupas na nga mga relasyon sa produksyon. Subong man, ginatinguhaan sang ginahari-an nga sahi nga gamiton ang ano man nga magamit sini halin sa superstruktura kag ginapadasig ang pagtuga sang mga kagamitan pangpulitika kag pangkultura sa iya pabor. Gani, mangin patag sang banggi-anay sang mga sahi ang superstruktura.

Sa dalagan sang banggianay sang sahi, ang mga reporma ukon rebolusyon pwede matabo. Sa idalom sang pila ka sirkumstansya, mahimo pa gihapon nga ma-adyas ang mga relasyon sa produksyon kag maghatag sang mga konsesyon sa mga ginahari-an nga sahi. Ukon indi gani simple nga sikwayon sang nagahari nga sahi ang paghimo sang mga reporma, bisan nga posible pa ini, kag gani, magabunga sang rebolusyonaryo nga pag-alsa nga magadagway sang armadong rebolusyon sa mga ginahari-an nga sahi. Pwede nga magalab-ot ang kahimtangan sa punto nga ang simple nga mga reporma indi na bastante agud ipabilin ang mga relasyon sa produksyon.

Ang ultimo nga hinganiban sang bisan ano nga nagahari nga sahi agud ipabilin ang iya makasahi nga paghari amo ang estado bilang isa ka instrumento sang pagpamwersa. Hayagan ini nga ginagamit sa pagtapna sang mga ginahari-an nga sahi kon ang tanan nga pagpangkumbinsi nga pamaagi pareho sang parlyamento kag iban nga sibil nga institusyon mapaslaw nga pakalmahon ang ginahari-an nga sahi.

Sa atubang sang hayagan nga armado nga pagpangtapna sang estado, ang ginahari-an nga sahi matulod nga magpamatok kag mag-organisa sang iya kaugalingon nga rebolusyonaryo nga partido kag armadong pwersa. Kon ang ginahari-an nga sahi indi magbato, padayon ini nga dominahan sang hupas na nga mga relasyon sa produksyon kag sang gahum sang estado sang nagahimulos nga sahi. Apang ang tendensiya sang ginahari-an nga sahi nga maghimakas para sa iya kaugalingon nga mga kinamatarung kag interes yara pa gihapon. Kon pilion sang ginahari-an nga sahi nga makig-away kag mag-organisa sang armado nga pwersa, determinado ini nga bag-uhon ang mga relasyon sa produksyon kag magtukod sang isa ka lubos nga bag-o nga sosyedad.

Ang paglupok sang isa ka armadong rebolusyon nagadepende sa obhetibo nga mga kahimtangan sang moda sang produksyon kag paano ang duha ka bahin sa banggi-anay sang sahi muklat nga magmaniobra nga gamiton ang superstruktura. Posible man nga ang mga lideres sang ginahimuslan nga sahi mabuyok ukon malutos sang nagahari nga sahi sa pila ka panahon agud nga ang nagabuyok ukon nagdaug nga sahi (ang nagahari nga sahi) maayos ang mga relasyon sa produksyon paagi sa dugang nga reaksyon ukon sang serye sang mga reporma agud pabakuron ang reaskyon.

Ginasikway sang repormismo ang teorya kag praktika sang sosyal nga rebolusyon, ilabina yadtong bahin sa armado nga pagpukan sang reaksyonaryo nga estado. Isa ini ka sistema sang panghuna-huna nga nagagiit sa paglagas sang wala sang katapusan nga serye sang mga reporma agud pauswagon ang nagaluntad nga mahimuslanon kag mapiguson nga makasahi nga sosyedad.

Ginpakita sang kasaysayan nga, independyente sa kagustuhan sang mga repormista, magalab-ot ang krisis sa politika sa kapitalista nga sosyedad sa tion sang mga pag-alsa nga magatuga sang pagpadasig kag pinaka-mataas nga rebolusyonaryo nga proseso nga pag-agaw sang gahum pampolitika. Ginpakita man sini nga sa isa ka atrasado kag mala-pyudal nga sosyedad, nga may daku nga populasyon sang mangunguma, ang permanente nga krisis sosyo-ekonomiko kag pangpulitika magahatag sang basehan para sa pangmalawigon nga inaway banwa sang pagpalibot sa kasyudaran halin sa kaumahan.

Sa Marxismo, ang armado nga pag-agaw sang gahum pampulitika sang ginapigos kag ginahimuslan nga sahi amo ang sentral nga katungdanan sang rebolusyon kag amo ang kinahanglanon nga panugod sang tanan nga bahin nga sosyal nga rebolusyon. Kon wala ang gahum pangpulitika sa iya mga kamot, indi mahimo sang proletaryado ang sosyal nga rebolusyon. Ang sosyal nga rebolusyon ini sa esensya amo ang lubos nga transpormasyon sang relasyon sa produksyon. Ini isa man ka malawigon nga proseso sang lubos nga pagtransporma sang superstruktura, agud magsanto ini kag gani paayuhon ang mga relasyon sa produksyon.

Ang makasaysayan nga rebolusyonaryo nga misyon sang proletaryado wala lang nalimita sa armado nga pag-agaw sang gahum. Nagasakup ini sa malawig nga panahon sang paghimakas para sa pagbag-o sang gahum pampulitika padulong sa panahon sang sosyalistang rebolusyon kag konstruksyon tubtob sa pagbanag-banag sang Komunismo. Burgis ukon pyudalista nga pagkaburon sa panghuna-huna ukon misrepresentasyon sang Marxismo nga pakitiron ang sosyal nga rebolusyon sa simple lang nga kalit nga paglupok sang bayolensya.

Ang Marxista nga paghangop sang rebolusyonaryo nga bayolensya bilang soberano nga kinamatarung sang pumuluyo batok sa pagpamigos wala sang kinatuhay sa iya sang liberal – demokrata. Ang amo nga kinamatarung permi nga hayagan kag indi hayagan nga ginatib-ong sa liberal-demokrata nga mga konstitusyon. Ang kinatuhay yara lang sa mga katuyo-an: Ang Marxista luyag sang sosyalismo kag ang liberal demokrata luyag sang kapitalismo.

Ang sosyal nga rebolusyon isa ka muklat nga hilikuton pangmasa. Ginasikway sang Marxismo ang pila ka sayup nga mga teorya angot sini. Lakip diri amo ang teorya sang mekanikal nga indi-malikawan, ang teorya sang ispontanyong masa kag ang teorya nga ang bantog nga mga indibidwal imbes ang masa ang nagahimo sang kasaysayan.

Ang teorya sang mekanikal nga indi malikawan nagabutang sa mga ginahari-an nga sahi sa pasibo nga posisyon sang indi muklat nga paghimo sang bisan ano agud bag-uhon ang mga relasyon sa produksyon tungod ang pag-uswag sang mga produktibo nga mga pwersa indi malikawan nga magabag-o sa mga relasyon sa produksyon.

Ang ginapaburon sang sini nga teorya sang mekanikal nga indi malikawan amo ang kamatuoran nga ang nagahari nga sahi may yara na muklat nga pagkontrol indi lamang sa mga relasyon sa produksyon kundi bisan sa superstruktura. Makaisa ka bahin nga mapalawig sang mga relasyon sa produksyon kon ang ginahimuslan nga sahi indi epektibo nga maghimo sang pagpamatuk. Ginapaathag sini kon nga-a sadtong ulihi nga bahin sang ika-16 ka siglo pasaka, ang mga agalon-ulipon nga relasyon sa Amerika upod nga makaluntad sa agalon-agsador nga mga relasyon subong man sa kapital – pangabudlay nga relasyon. Tubtob subong, may yara pa bilin sang primitibo komunal, ulipon kag pyudal nga mga sosyedad sa pinaka-atrasado nga bahin sang kalibutan. Sa madamo nga mga kolonya kag mala-kolonya, ang pyudalismo kag mala-pyudalismo malaparan nga nagaluntad.

Ginapanindugan sang teorya sang ispontanyo nga masa nga ang ginaharian nga sahi bisan wala sang bisan ano nga muklat nga pamunoan kag wala sang pat-ud nga ideolohiya, programa kag organisado nga kusog makatransporma sang sosyedad pakadto sa bag-o. Isa ini ka anarkista nga panghuna-huna. Liwat sini nga ginapaboron ang madugay na nga kontrol sang nagahari nga sahi sa mga relasyon sa produksyon kag superstruktura. Sa pinakamenos, ang indi organisado nga masa sa ulihi mangin makaluluoy sa atubang sang tuman ka muklat kag tuman ka organisado nga nagahari nga sahi, nga nagakumand sang daku nga isip sang armado nga tinawo nga magapangibabaw sa ispontanyo nga mga pag-alsa sang ispontanyong masa.

Ang direkta nga kabaliskaran sang teorya sang ispontanyo nga masa amo ang teorya nga ang bantog nga mga indibidwal imbes nga ang masa amo ang makahimo sang kasaysayan. Ang panan-awan sang Marxista amo nga ang pumuluyo ang motibo nga pwersa kag tighimo sang kasaysayan kag ang mga bantog nga tawo bilang mga lider sa pinakamaayo, mga tiglawas sang dungganon nga kahublagan masa. Ang kaalam sang mga lider makabulig sa pagpadasig sang pagsulong sang isa ka kahublagan; ukon ang pagkadula sang amo nga mga lider makapahinay sang amo nga pagsulong. Apang kutob may nagaluntad nga muklat, maayo nga pagka-organisa nga mga kahublagan masa, ang isa ka istruktura sang pamunoan gilayon nga maka-ilis sang isa ka lider sa iya pagbagsak ukon

pagkadula. Kinahanglanon sang Marxismo ang husto nga pamunuan kag partisipasyon sang masa sa paghimo sang rebolusyon.

Kon maghambal sila sang pumuluyo bilang motibo nga pwersa kag taghimo sang kasaysayan, ang buot silingon sang mga Marxista isa ka nagapamuno nga sahi kag ang iban nga ginahimuslan kag ginapigos nga mga sahi maga-alsa batok sa nagahari nga sahi. Dapat makabig sang nagapamuno nga sahi sa idalum sang iya pagpamuno ang iban nga sahi kag saray batuk sa nagahari nga sahi.

Ginapukaw kag ginapahulag ang malapad nga mga organisasyon kag grupo nga may lain-lain nga mga interes batok sa nagahari nga sahi. Kag ang rebolusyonaryo nga hukbo nagarekrut sang mga hangaway halin sa malapad nga kubay sang pumuluyo. Agud magserbi bilang bag-as sang rebolusyon, ang nagapamuno nga sahi may pampulitika nga partido nga may progresibo nga ideolohiya, programa pampulitika kag solido nga organisasyon sang mga kadre kag muklat kag maukod nga katapoan.

Sa atubang sang isa ka nagahari nga sahi pareho sang burgesya, nga tuman ka muklat sang iya makasahi nga interes kag may nanari-sari nga han-ay sang tuman ka napauswag nga pamaagi sa pagdugmok ukon pagtiplang sang bisan ano man nga pagtinguha sang isa ka radikal nga sosyal nga transpormasyon, ang proletaryado bilang nagapamuno nga sahi dapat hangpon ang husto nga relasyon sang pumuluyo, sahi, partido kag mga kadre ukon mga lider.

Balik-tun-an naton subong ang sosyal nga transpormasyon sa kon paano ini natabo sa kasaysayan sang katawhan sa kalibutan.

Sa kapanahunan sang primitibo, ang komuna sang paleolithic nga kaliwat nangin atrasado sa tuman ka lawig nga panahon. Tungod sini, mahapos naton ma-obserbaran ang nagapanguna nga papel nga gintungdan sang mga pwersa sang produksyon, partikular ang mga kagamitan sa produksyon sa sining halintang sang pagluntad sang tawo, sa pag-uswag sang sosyedad. Ang neolitiko nga sosyedad sang ginpalapad nga kaliwat ukon tribu magatuhaw lamang sa basehan sang pagpahamis kag pag-uswag sang mga kagamitan nga bato. Naglawig man ini sang tuman ka lawig nga panahon.

Ang pagka-krudo kag pagkahuyang sang mga pwersa sang produksyon kag ang makita nga kahuyangan sang superstruktura nagpalawig sa proseso sang sosyal nga transpormasyon. Kinahanglan nga mag-agi sa malawig nga panahon sang sosyal nga ebolusyon antes makaangkon sang sosyal nga rebolusyon. Dapat tuman nga maghimakas ang tawo halin sa indi makita nga bahin sang naturalisa padulong sa tuman nga pagkatuhay sa naturalisa paagi sa pag-uswag sang mga pwersa sang produksyon.

Ang transisyon halin sa primitibo komunal nga sosyedad padulong sa ulipon nga sosyedad nangin posible sa basehan sang kadalag-an nga nalab-ot sang nauna nga sosyedad. Sa taguangkan sang neolitiko nga barbaro nga sosyedad, ginsugdan sang tawo ang pagsagod sang kasapatan, agrikultura, paggamit sang mga matig-a nga salsalon kag ang pagkambyo sang mga nakalapas sa laye sang sosyedad kag mga nabihag sa inaway bilang ulipon. Ang mga ini ang mga pwersa sa produksyon nga tayuyon nga nagdula sang simple nga bahinay sang pangabudlay sa panahon sang ulihi nga bahin sang mga barbaro nga sosyedad nga nahimo nga mag-uswag padulong sa ulipon nga dagway sang sosyedad.

Ginpabakud kag ginpalapad sang ulipon nga sosyedad ang pagkambyo sang mga lalaki kag babaye padulong sa mga sahi nga mga ulipon halin sa kubay sang mga nakasala sa sosyedad kag nabihag sa mga inaway agud makatuga sang sobra nga produkto para sa benepisyo sang mga sahi nga nagapanag-iya sang ulipon kag ang mga sibil nga katimbang nga mga pari, eskribo, administratibo nga opisyal kag mga pareho sini, kag ang iya hukbo kag iban pa nga pangpwersa nga instrumento. Sa una nga higayon sa kasaysayan sang katawhan sa kalibutan, nagtuhaw ang mga sahi kag gintukod ang estado agud ipabilin ang pangpulitika kag pang-ekonomiya nga gahum sang nagahari nga sahi. Ang pagtinguha nga padakuon ang sobra nga produkto nagduso sa pagkatukod sang mga nasyon kag emperyo para sa pagpalapad sang kubay sang mga ulipon halin sa mga bihag sang gyera.

Ang mayoriya sang mga ulipon nagapanguna nga ginpadala sa mga kaumhan agud magbungkal sang duta para sa benepisyo sang mga aristokrata kag hilway nga mga tawo. Naglapad ang agrikultura. Sang tuman nga pagdamo sang mga ulipon, ang agalon-ulipon nga mga relasyon sa produksyon nagsugod nga nangin hupas na. Nag-igting ang pagpamigos kag pagpanghimulos bisan pa nga nangin mabudlay nga dumalahan ang tuman ka damo nga mga ulipon sa malagpad nga mga kaumhan. Nagsugod nga magrebelde ang mga ulipon. Subong man ang mga ginsakop nga mga nasyon kag mga pumuluyo sa emperyo tungod kay obligado sila nga magtuga sang madamo nga sobra nga produkto para sa gobernador-militar kag sa kaban sang emperyo.

Nagsingki ang banggianay sa sahi sa tunga sang aristokrasya nga nagapanag-iya sang ulipon kag sang masa sang mga ulipon. Samtang ang mga dalagku nga manugpang-ulipon padayon nga nagahugakum sang mga ulipon kag kadutaan, dako nga isip sang may duta nga mga hilway nga tawo nga nagapanag-iya sang pila ka ulipon kag bisan ang mga mas manubo nga bahin sang aristokrasya sang mga ulipon ang naputo.

Nalab-ot sang Emperyo Romano ang iya putok-putokan sa una kag ikaduha nga siglo apang sang ikatatlo nga siglo nagsugod na ini sang malawigon nga panahon sang pag-usmod. Ang paghuyang kag pagkawas-ag sang emperyo sang ulihi nagresulta sa pagkahilway sang mga ulipon. Sa kadalag-an man sang mga pag-alsa sang mga ulipon kag ginsakop nga mga nasyon ukon sang pag-adoptar sang mga orihinal nga mga nagapanag-iya sang ulipon sa pyudal nga mga relasyon sa produksyon, malapad nga masa sang mga ulipon ang nakambyo sa istatus nga agsador.

Matalupangdan nga sa transpormasyon sang ulipon nga sosyedad padulong sa pyudal, ang pinakadaku nga ginahimuslan nga sahi wala nahimo ang nagahari nga sahi. Apang nakaangkon ini sang signipikante nga mga kadalag-an. Indi na ini bihag sang mga kustombre ukon layi nga mahapos nga kabaylo sang kabuhi sang iya mga katapoan. Sa temprano nga halintang sang pyudal nga sosyedad, masami man nga hatagan sang ilusyon ang mga agsador nga makapanag-iya sang ila kaugalingon nga bahin sang duta, sa kundisyon nga magtrabaho sila sa duta sang mga agalon mayduta sa pila ka pat-ud nga adlaw. Nagserbe ini nga pagpapagsik sa paghawan sang kadutaan kag pagpalapad sang agrikultura.

Sa pyudal nga moda sang produksyon, ang duta amo ang prinsipal nga kagamitan sa produksyon kag ang mga agsador amo ang nagapanguna nga mga tawo sa produksyon. Ining mga pwersa sa produksyon napaidalom sa mga

relasyon sa produksyon nga ginadominahan sang sahing agalon mayduta ukon pyudal nga aristokrasya. Ang Simbahan nga Romano Katoliko nga nagapangolekta sang ikanapulo nga bahin bilang buhis kabahin man sang sahing agalon mayduta. Ang Papa amo ang agalon mayduta sang ginatawag nga mga papal nga estado kag ang mga monastiko nga orden kag mga parokya nagapanag-iya sang kadutaan sang mga estado kag kolonya sa Uropa. Sa madamo nga mga pungsod sa Uropa, ang gintingob nga simbahan nangin pinakadaku nga agalon mayduta.

Bisan pila ka pyudal nga mga estado ang nagtuhaw gikan sa mga guba sang Emperyo Romano, dominado ang mga ini sang isa lang ka inter-estado nga ideolohiya kag institusyon – ang Kristiyanismo. Ang simbahan kag ang estado amo ang mga gamhanan nga mga pwersa sa superstruktura sang pyudal nga sosyedad sang Uropa. Naghiliusa sila nga pangapinan ang sistema batok sa komon nga mga kaaway apang sila man may mga banggaan sang interes.

Sa putok-putokan sang kauswagan pyudal, nagalinupok na ang mga seryoso nga rebelyon nga kahublagan sang mga mangunguma kag masami nagadagway sang kahublagan heretikal. Sadtong una, may tendensiya ang mga krusada nga higupon ang kahangawa sang mga mangunguma kag ginhiusa ang mga monarkiya sa Uropa sa idalum sang Kristiyanismo. Apang sang ika-13 ka siglo, ang simbahan kag estado pareho nga naglunsar sang mapintas nga mga tikang pareho sang mga masaker agud tapnaon ang mga agsador nga ginkumbina ang kontra-pyudal nga pagpamatok kag relihiyoso nga erehis.

Ginamanipula lang sang kapapahan ang lain-lain nga pyudal nga estado agud makuha sini ang iya kagustuhan kag kon kaisa, maisahan sa pagpakig-banggaan sa mas tuso nga sekular nga hari. Apang pag-abot sang ika-16 ka siglo, may kaugalingon na nga hukbo ang kapapahan agud igiit ang gahum sini sa mga estado sang papa kag silutan ang mga nagarebelde nga mga mangunguma. Batok sa pagtuhaw sang sekular nga makatawo nga espiritu kag sang paglupok sang mga rebelyon sang mangunguma sang ika-16 kag ika-17 ka siglo, ginpalapad sang simbahan, kabulig ang estado ang hilikuton Inkwisisyon halin sa pagtapna sang mga erehis tubtob sa malaparan nga *witchhunt*. Pasulit-sulit man nga nagpasimuno sang relihiyoso nga gyera ang simbahan batok sa mga Protestante.

Sa Nakatungdan Uropa, pagkatapos nga nagpuyo na ang mga ginatawag nga barbaro, wala sang kahublagan mangunguma ang nagmadinalag-on nga agawon ang pampulitika nga gahum halin sa bisan sin-o nga sahing agalon mayduta nga nagadominar sa pyudal nga sosyedad. Sa Tsina, ang pila ka kahublagan mangunguma nagmadinalag-on sa pag-agaw sang politikal nga gahum sa bug-os nga pyudal nga estado apang indi makalapaw sa pyudal nga dagway sang sosyedad. Ang ila pagpamuno nagbulos lang sa papel sang napalayas nga mga agalon mayduta. Pareho sa Tsina, ang mga mangunguma sa Uropa wala nagaduso sang bisan ano nga bag-o nga moda sang produskyon bisan pa nga sila ginatandog na sang pila ka maathag nga partikular nga reklamo. May yara lang sila indi klaro nga ideya kon ano ang nagalakip sang mas matarung nga mga relasyon sa produksyon sang sa nagaluntad. Masami nga ginatulod sila nga mag-alsa sang sobra-sobra nga arkila, buhis kag iban pa nga mga balayran. Indi nila masarangan nga mag-rekomendar sang bisan ano nga progresibo nga ideolohiya, magluwas sang pila ka alternatibo nga panghuna-huna sang Kristiyanismo nga ginakabig nga erehis sa dominante nga simbahan.

Apang sa sulod sang pyudal nga sosyedad, nagtubo ang isa ka bag-o nga sahi nga nagduso sang isa ka bag-o nga moda sang produksyon kag isa ka bag-o nga panan-awan. Sa panugod, isa ka merkantilistang burgesya ang nagtuhaw sa mga kabanwahan kag kasyudaran nga nagserbi bilang sentro sang human sa kamot nga produksyon kag negosyo sa tunga sang banwa kag kaumahan ukon sa tunga sang malagyo nga mga lugar. Sunod, nagtuhaw ang burgesya nga nagamanupaktura halin sa kubay sang mga merkantilistang burgesya.

Sang ang nagamanupaktura nga burgesya dugang nag-uswag padulong sa industriyal nga burgesya ilabina sa ulihi nga bahin sang ika-18 ka siglo, ang burgesya yara na sa posisyon nga atubangay nga hangkaton ang daan nga pyudal nga aristokrasya para sa pagpangibabaw sa pulitika. Sang nagligad, maalamon nga nakigkunsabo ang burgesya sa mga pyudal nga monarkiya sa pagkonsolida sang pungsodnon nga merkado kag sa pagpondo sa kolonyal nga mga ekspidisyon kag mga gyera.

Magluwas sa pag-uswag sang kapitalista nga moda sang produksyon, nga nagpalapad sa kapitalistang pagpanguma, may malawig nga panahon sang ideolohikal nga paghanda para sa pagsaka sa politika sang burgesya. Nagsakup ini halin sa mga panghitabo pareho sang *renaissance* (liwat nga pagbun-ag) sa Italya sang ika-15 ka siglo tubtob sa syentipikong imbestigasyon sa *physics* sang ika-17 ka siglo tubtob *sa French Enlightenment* sang ika-18 ka siglo.

Indi pareho sa sahing mangunguma, ang burgesya nagpanindugan sa bag-o nga moda sang produksyon nga may ikasarang nga magbulos sa daan nga pyudal nga moda kag madasig nga nakaangkon sang progresibo nga syentipiko nga panan-awan nga epektibo nga nagwasak sang monopolyo sa ideolohiya sang Simbahan. Sa rebolusyong French, yara sa bag-as nga posisyon ang burgesya kag nakig-alyansa sa mga mangunguma, mamumugon kag iban pa nga mga seksyon sang populasyon agud pukanon ang gahum sang estado sang sahi nga agalon mayduta kag ang otoridad sang Simbahan Katoliko. Natukod ang pagka-gamhanan sa pulitika sang industriyal nga burgesya sa sosyedad.

Sa kapitalista nga sosyedad, ang bag-o nga banggianay sa sahi amo ang sa tunga sang sahing kapitalista kag sahing mamumugon. Ang pag-uswag sang malaparan sang sakup nga de-makina nga produksyon kag sang proletaryado naglab-ot na sa punto nga ang kapitalista nga mga relasyon sa produksyon nag-upang imbes nga pauswagon ang mga ini. Pwede nga kakason ang mga kapitalista nga relasyon sa produksyon kag ang sahing kapitalista kag matukod sang proletaryado ang sosyalista nga relasyon sa produksyon.

Indi pareho sa sahing mangunguma, ang proletaryado nagapanindugan para sa bag-o nga moda sang produksyon. Sa pagkamatuod, ang sahing mangunguma ginalusaw sang nagalapad nga moda sang kapitalista nga produksyon kag wala na sang lugar nga makadtuan kundi ang magbuylog sa kubay sang proletaryado. Gani, ang Komunistang Manipesto nagahambal sang isa ka sosyedad nga tayuyon nga nagakatunga sa duha ka dalagku nga mga kampo, ang kapital kag ang pangabudlay.

Sa una nga higayon sa kasaysayan sang katawhan sa kalibutan, ang isa ka ginahimuslan nga sahi nga sadto wala nagapanag-iya sang kagamitan sa produksyon yara na sa posisyon nga mangin nagahari nga sahi sa isa ka lubos nga bag-o nga dagway sang sosyedad. Nagatiglawas ini sang isa ka moda sang produksyon nga padayon nga nagasulong bisan pa madugay na nga naagaw ang gahum pampulitika. Sa una man nga higayon, ang isa ka ginahimuslan nga sahi

indi mahilway ang iya kaugalingon kon indi sini hilwayon ang tanan nga iban pa nga ginahimuslan nga mga sahi. Wala pa natabo sa kasaysayan sang katawhan sa kalibutan nga ang kahilwayan sang bug-os nga pumuluyo pwede nga maagum.

Nag-agi sa tatlo ka halintang ang pag-uswag sang sahing mamumugon. Ang una amo ang halintang sang pagwasak-sang-makina kon sa diin ang mga mamumugon nga ginbuslan sang mga makina wala sang pugong nga nagwasak ukon nagsabotahe sa mga makina bilang pagtimalos. Ang ikaduha amo ang halintang sang unyon sa pangabudlay kon sa diin ang mga mamumugon nakahibalo na nga mag-organisa sa ila kaugalingon sa una nga higayon para ipakigbato ang ila kaugalingon nga pang-ekonomiya nga interes. Ang ikatatlo amo ang halintang kon sa diin ang mga mamumugon nagsugod sa pagtukod sang politikal nga mga partido agud maglunsar sang mga politikal nga paghimakas para sa ila kaugalingon nga makasahi nga interes kag sa pakig-alyansa sa iban nga ginapigos nga sahi sang sosyedad.

Sadtong 1848, ginsulat nila Marx kag Engels ang Komunistang Manipesto bilang isa ka ubay nga programa para sa mga mamumugon sang tanan nga mga pungsod. Bisan wala pa nakabasa sang sining manipesto, signipikante nga isip sang mga mamumugon ang nagpakigbahin sa mga pag-alsa sa pila ka mga syudad sang Uropa sadtong 1848. Natapna ini kag naghari ang burgis nga reaksyon. Dugang nga ginhapag nila Marx kag Engels ang ideolohikal nga pundasyon sang kahublagan sang sahing mamumugon kag nagpartisipar sa mga hilikuton sang Internasyunal nga Asosasyon sang mga Mamumugon (Una nga Internasyunal).

Sadtong 1871, gin-agaw sang poletaryado sang Paris ang politikal nga gahum kag nakaluwas ini sa sulod lamang sang sobra duha ka bulan. Isa ini ka daku nga panghitabo sa kasaysayan sang Marxismo nga ginpamatud-an sini ang tesis ni Marx nga ang proletaryado bilang isa ka sahi may ikasarang nga mag-organisa sang iya kaugalingon agud agawon ang gahum pampulitika kag uyatan ini. Gindayaw ni Marx ang mga kadalag-an sang Komuna sang Paris, ginsaway ang mga kasaypanan sini kag nagkuha sang mga leksyon para sa palaabuton nga pagsulong sang sahing mamumugon.

Sa pagtilaw nga solbaron ang kontradiksyon ukon banggianay sa sahi sa kapitalista nga sosyedad, ang kapitalista nga sahi sa lain-lain nga kapitalista nga mga pungsod nagpatuman sang modernong imperyalismo. Ang resulta amo ang mga alyansa kag kontra-alyansa sang mga kapitalista nga pungsod nga nagbunga sang mas naglala pa nga krisis sang sobra nga produksyon kag pangkalibutanon nga gyera.

Ang Una nga Inaway Pangkalibutanon nagpadulong sa kadalag-an sang sosyalismo sa isa ka pungsod. Ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon nagpadulong sa kadalag-an sang sosyalismo sa pila ka mga pungsod kag ang mapagsik nga pagtubo sang mga kahublagan para sa pungsodnon nga kahilwayan. Tubtob nga nangin sosyalista ang mga pungsod nga may bahid pa sang pyudalismo, mga burgis-demokratiko nga reporma pareho sang reporma sa duta kag ginpatuman ang mga konsesyon sa pungsodnon nga burgesya.

Radikal nga tuhay ang kapitalistang sosyedad sa tanan nga mga sosyal nga pormasyon amo nga gin-internasyunlisa sini ang iya sistema sang pagpamigos kag paghimulos paagi sa modernong imperyalismo sa punto nga sa madamo nga mga pungsod subong nagtuhaw ang mga partido sang sahing mamumugon agud nga batuan ini kag ang iya mga reaksyonaryo nga mga ido-ido.

Ikatatlo nga Tsapter. Ekonomiyang Pangpulitika

Ang ekonomiyang pangpulitika amo ang pagtuon sang mga sandigan nga layi sang paghulag sang bug-os nga ekonomiya sang sosyedad. Matalom ini nga matuhay sa mga mikro-ekonomiko nga mga interes sang mga partikular nga empresa ukon industriya bisan ang mga ini, paagi sa agregasyon, heneralisasyon ukon abstraksyon, yara sa sakop sang patag sang ekonomiyang pangpulitika.

Ang mga klasikal nga mga ekonomistang Briton amo ang una nga malig-on nga nagdihon sang topiko nga ini bilang isa ka depinido nga patag sang pagtuon sang ulihi nga bahin sang ika-18 ka siglo kag temprano nga bahin sang ika-19 ka siglo sang nagsaka ang madamoan nga produksyon sang baligya, ilabi na ang kapitalistang moda sang produksyon, padulong sa dominante nga posisyon sa mga nagapanguna nga mga ekonomiya sang Uropa. Ang nagataas nga kompleksidad sang isa ka sistema sang produksyon sang baligya nagakinahanglan sang sistematiko nga pagtuon.

Sa mga klasikal nga ekonomista, si Adam Smith sa iya nga "Ang Manggad sang mga Pungsod (1776), ang naghimo sang pinaka-kumprehensibo kag mahangpan nga presentasyon sang kapitalismo sa halintang sang hilway nga kumpetisyon. Mabaskug niya nga ginpamatukan ang merkantilista nga pagpang-ipit nga ginpapanaug sang estado, iya ginhapag ang teorya nga tungod sa kaugalingon nga interes kag hilway nga kumpetisyon, ang merkado isa ka mekanismo nga naga-regyuleyt sa kaugalingon para sa episyente nga pagpanagtag sang mga rekurso, tayuyon nga akumulasyon sang kapital kag paglab-ot sang komon nga kaayuhan.

Gintumod ni Adam Smith ang pangabudlay bilang ginahalinan sang balor sang baligya apang sobra nga nagtutok sa malahalon nga papel sang merkado. Ginpasangkad ni David Ricardo ang teorya nga ang pangabudlay ang nagatuga sang balor kag gin-analisa ang lain-lain nga interes sang mga mamumugon, negosyante kag agalon mayduta kag ang kahimtangan nga lubos nga indi makatarungan nga magkadto ang isa ka parte sa indi produktibo nga agalon mayduta nga ginakuha ini base sa tradisyunal nga pribado nga pagpanag-iya lang sang duta. Nahangpan niya ang inhustisya nga ginahimo sang mga agalon mayduta sa kapitalista apang kulabos siya sa paghangup sang inhustisya nga ginahimo sang kapitalista kag agalon mayduta sa mamumugon.

Tubtob sa subong, ginatudlo sang mga burgis nga mga ekonomista pareho sang mga pundamentalistang relihiyoso ang hilway nga kumpetisyon ukon hilway nga negosyohanay bisan pa sa kamatuoran nga ang kapitalismo madugay na nga nag-uswag pakadto sa isa ka sistema sang higante nga mga monopolyo. Apang, tungod sang pabalik-balik kag mas nagalala nga krisis pang-ekonomiya, ginabaton sang mga ekonomista nga mga burgis sa lain-lain nga lebel ang interbensyon sang kapitalista nga estado sa ekonomiya paagi sa mga patakaran kag tikang piskal kag monetaryo.

Bilang resulta sang Daku nga Depresyon sang dekada 1930, ang ideya nga "Keynesian" nga gamiton ang estado agud salbaron ang kapitalismo halin sa krisis pang-ekonomiya, pagpabalik sang balanse sang demanda kag suplay paagi sa mga pang-publiko nga trabaho, amo ang nangin matingkad nga bahin sang sagrado nga kamatuoran sang burgis nga ekonomiyang pangpulitika. Sang nagligad, halin sa tunga-tunga nga bahin sang ika-19 ka siglo, maathag nga

ginduso ni John Stuart Mills ang interbensyon sang estado para sa rason nga bag-uhon ang pagbahin-bahin sang hustisya.[1]

Sa ebolusyon sini halin sa mga sinulat sang mga klasikal nga ekonomista, sa pangkabug-osan, ang burgis nga ekonomiyang pangpulitika nagapanindugan para sa pagpaluntad sang kapitalista nga sistema, ang prinsipyo sang pribado nga ganansya kag pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon, sa pagpaidalum sang sistema sang produksyon sa sistema sang distribusyon, ang pagpaboron sang ultimo nga ginahalinan sang kita (ganansya, sweldo, interes, arkila, iban pa) kag ang himo-himo nga estorya sang hilway nga pagnegosyo bisan pa sa atubang sang mga monopolyo nga nagapangibabaw sa kapitalista nga sosyedad.

Ang Marxista nga ekonomiyang pangpulitika isa ka mas kumprehensibo kag mas madalom nga pagtuon sang mga layi sang paghulag sang kapitalismo sang sa burgis nga ekonomiyang pangpulitika. Ginlatag ni Karl Marx ang pundasyon sini sa *Das Kapital* (Vol. 1 ginbalhag sang 1867) kag ginsakup sini ang pagkabun-ag, pag-uswag kag pag-usmod sang kapitalismo kag gintumod ang posibilidad sang sosyalismo. Para mausisa ang mga internal nga layi sang paghulag sang kapitalismo, nagkonsentrar siya sa sistema sang produksyon imbes sang sa sistema sang distribusyon kag nagsugod sa pag-analisar sang baligya bilang selyula, bilang sandigan nga organikong yunit sang kapitalista nga moda sang produksyon imbes sang sa penomena sang merkado pareho sang ginahimo sang burgis nga ekonomiyang pangpulitika.

Ginbuyagyag ni Marx ang sandigan nga mga layi sang paghulag nga nagatulod sa hilway nga kumpetisyon nga mag-uswag padulong sa konsentrasyon sang kapital kag tugahon mismo ang mga pwersa nga mahimo magbun-ag sang sosyalismo. Apang, ang pag-uswag sang Marxista nga ekonomiyang pangpulitika wala natapos kay Marx.

Sa dugang nga pagpauswag sa teoretikal nga pundasyon nga ginlatag ni Marx, nagkonsentrar si V.I Lenin sa monopolyo kapitalismo sa iya *Imperyalismo, ang Pinakamataas nga Halintang sang Kapitalismo*. Sa gihapon, wala nagdulog sa pag-uswag ang Marxista nga ekonomiyang pangpulitika. Sakup sini ang pagtukod sang pila ka sosyalista nga ekonomiya. Sa pagpalip-ot, nagasakup ang Marxista nga ekonomiyang pangpulitika halin sa mga teoretikal nga sinulat ni Marx tubtob sa pagtukod sang sosyalismo.

Apang sa sini nga tsapter, talakayon lang naton ang mga masunod : 1) Kritika ni Marx sa Kapitalismo; 2) Kritika ni Lenin sa monopolyo kapitalismo; kag 3) Pag-usmod sang kapitalismo kag imperyalismong US. Gin-reserba naton sa masunod nga tsapter ang bug-os nga talakayan sang sosyalismo. Nagahatag sang *appendix* bilang bakgrawn sang pre-industriyal nga kapitalismo ukon sa primitibo nga akumulasyon sang kapital tungod ang ini nga tsapter nagatum-ok lang sa industriyal nga kapital pareho sa ginhimo nanday Marx kag Lenin.

(**Apendiks 2: Tuhoy sa Pre-industriyal nga Kapitalismo kag Primitibo nga Akumulasyon sang Kapital)**

A. Kritika ni Marx sa Kapitalismo

[1] Bag-uhon ang distribusyon sang mga produkto sa ngalan sang hustisya

Mayor nga nagtum-ok si Karl Marx sa kapitalista nga moda sang produksyon sa industriyal nga halintang sini, sang nagpangibabaw ang madamoan nga produksyon sang baligya sa nagapanguna nga ekonomiya sa Uropa. Daku ang iya bentaha sa mga klasikal nga ekonomista (nga maukod niya nga gintun-an upod sa tuman ka damo nga datus pang-ekonomiya nga makita sa British Museum) tungod ang kapitalismo lubos na nga nag-uswag sang sa nagligad kag gani, mas bukas sa paghangop. Masarangan na niya nga malab-ot sa pag-analisar ang sistema sang pinansya sang kapitalismo nga wala pa nahimo sang mga nauna sa iya sa pagtuon sang ekonomiyang pangpulitika.

Sa ano pa man, sa iya kritika sang kapitalismo, nagsugod siya sa pag-analisa sang baligya, kag kritikal nga gingamit kag dugang nga ginpauswag ang teorya nga ang pangabudlay amo ang nagatuga sang balor nga ginhapag nila Adam Smith kag David Ricardo, nga ginhulam sang una halin sa pilosopo nga si John Locke sang ika-17 ka siglo. Pareho sang mga nauna sa iya, ginpalig-on ni Marx nga ang balor sang baligya amo ang kantidad sang oras sang pangabudlay nga gingamit sa produksyon sini. Tubtob subong, nagapabilin ang oras sang pangabudlay nga talaksan sang kusog pangabudlay nga gingamit sa produksyon.

Absoluto nga husto ang pag-pokus sa baligya bilang punto sa pagsugod sang pag-analisa. Ginakumpirma sini ang pagka-prinsipal sang produksyon sa distribusyon sa pagtuon sang isa ka pat-ud nga moda sang produksyon. Ang madamoan nga produksyon sang baligya amo ang nagatuhay sa kapitalismo sa tanan nga nakaligad nga mga sistema sang ekonomiya, nga sa sandigan mga natural nga ekonomiya nga tuman nga nagsalig sa naturalisa ukon duta – ang orihinal nga tuburan sang manggad kag may kinaiya sang hustohan sa kaugalingon ukon kinahanglanon para mabuhi ang magagmay nga mga lokalidad.

Agud matawag nga baligya, dapat may balor sa gamit kag balor sa bayluhanay ang isa ka butang.   Ang balor sa gamit nagakahulugan nga ang butang makasarang nga makasabat sa kagustuhan sang tawo. Ang balor sa bayluhanay nagakahulogan nga ang butang pwede nga ibaylo sa merkado sang lain naman nga butang nga masami may pareho nga kantidad sang kusog pangabudlay sa merkado. Kon ang isa ka yunit sang isa ka baligya mahimo sa isa lang ka adlaw nga pagtrabaho, pwede nga mabayluhan ini sang duha ka yunit sang iban pa nga baligya nga matag-isa mahimo sa tunga sa adlaw.

(Tan-awa ang Appendix 2 : On Pre-industrial Capitalism and the Primitive Accumulation of Capital (Nahanungod sa Pre-industriyal nga Kapitalismo kag ang Primitibo nga Akumulasyon sang Kapital)

Sa madamoan nga produksyon sang baligya nga kinaiya sang kapitalismo, wala sang mamumugon nga mag-angkon nga siya ang nagtuga sang isa ka bug-os nga produkto. Kon aton nga takson ang kantidad sang kusog pangabudlay nga gingamit sa pagtuga sang isa ka baligya, kinahanglan naton mag-abstrakto ukon mag-abereyds sang lain-lain nga mga talaksan sang oras sang pangabudlay[2] ukon tantos sang produktibidad nga nagakadto sa pagtuga sang isa ka baligya sa isa ka pat-ud nga sosyedad. Gani, nagahambal kita sang naandan nga oras sang pangabudlay nga ginagamit sa sina nga baligya.

---

[2] Kinaandan kag abereyds nga oras sang pangabudlay santo sa kinahanglanon base sa lebel sang pag-uswag sang produksyon sang sosyedad

Ang kusog pangabudlay mismo isa ka baligya sa kapitalista nga sistema. Ang balor sini amo ang kantidad sang kinaandan nga oras sang pangabudlay agud tugahon ang mga sandigan nga kinahanglanon (mga produkto nga ginagamitan sang sweldo) agud mapabilin kag ma-reprodyus ang mamumugon kag iya pamilya. Sa merkado sang pangabudlay, ang kapitalista nga manugbakal sang kusog pangabudlay nagatanyag sang presyo sang kusog pangabudlay, nga ginatawag nga sweldo – ang balor sang kusog pangabudlay sa porma sang kwarta.

Sa pangkabug-osan, ang kapitalistang sahi nagahatag sa sahing mamumugon sang makabuhi nga sweldo. Masabat sini sa pinakamenos ang pinakagamay nga pisikal nga kinahanglanon sang mga mamumugon agud padayon sila nga magbalik sa trabaho kag subong man mentinahon ang isa ka sahi bilang tuburan sang pangabudlay. Bilang panindugan sa butang nga ini, mismo ang mga mamumugon nagaduso sang minimum nga lebel sang sweldo. Kon maayo ang dalagan sang negosyo, pwede pa gani nga makahatag sang saka agud mapataas ang lebel sang produktibo nga kahanason sa kubay sang mga mamumugon.

Yara sa interes sang sahing kapitalista nga pahanugutan nga mentinahon kag padamuon ang sahing mamumugon. Ang kusog pangabudlay amo ang solo nga baligya nga may ikasarang nga magpadamo sang kaugalingon kag ang tanan nga iban pa nga mga baligya. Ang kapital sa kaugalingon sini indi makatuga sang bisan ano. Sa kasaysayan, simple lamang ini nga akumulasyon sang kusog pangabudlay. Ini gintipon nga kusog pangabudlay. Sa produksyon sang mga bag-o nga baligya, wala sang bag-o nga balor ang ginatuga sang mga makina kag hilaw nga materyales. Ang ila daan nga balor ginabalhin lang pakadto sa mga bag-o nga mga baligya. Ang mga bag-o nga gindugang nga balor magahalin lamang sa kusog pangabudlay sang mga mamumugon nga nagapadalagan sang mga makina kag hilaw nga materyales.

Ginapuga sang sahing kapitalista ang ganansya sini halin sa proseso sang produksyon mismo. Ang mga mamumugon obligado nga magtrabaho sa isa ka panahon nga mas malawig sang sa kinahanglanon agud tugahon ang katumbas sang sweldo nga ginabayad sa ila. Ang sobra halin sa kabug-osan nga balor nga ginatuga sang mga mamumugon kag ang sweldo nga ila ginabaton amo ang ginatawag nga sobra nga balor ukon wala mabayaran nga pangabudlay. Amo ini ang ginahalinan sang industriyal kag komersyal nga ganansya, mga bayad sa interes kag arkila sa duta.

Agud makapuga sang mas daku nga kantidad sang sobra nga balor, ginapalawig sang mga kapitalista ang inadlaw sang pagtrabaho kag ginapanubo ang sweldo. Amo ini ang ginatawag nga absoluto nga sobra nga balor. Sa panahon sang primitibo nga akumulasyon sang kapital nga nahitabo sang pila ka siglo kag nagsakup tubtob sa una nga tunga sang ika-19 ka siglo, nagadugay ang inadlaw sang pagtrabaho halin sa 18 ka oras tubtob 12 ka oras sa tuman ka nubo nga sweldo.

Pwede man nga panuboon sang mga kapitalista ang inadlaw sang pagtrabaho kag pasaka-an ang sweldo. Apang sila naggamit sang mga pamaagi sang pagpasaka sang produktibidad para mapadasig (sang produksyon), ilabina bilang resulta sang pagpakilala sang *conveyor belt*; tuman ka taas nga kota sang produksyon kag kon indi ini malab-ot magaresulta sa pagbuhin sang sweldo; sistema sang padya kag silot nga nagapapagsik sa mamumugon agud madamo

sang matrabaho sa malip-ot nga oras; kag mga pareho sini. Sa kaso nga ini, ang relatibo nga sobra nga balor amo ang ginapuga.

Bilang resulta sang nagataas nga paggamit sang makina kag pagpamatok sang mamumugon sa malawig nga inadlaw sang pagtrabaho, ginpalip-ot ini sa 12 ka oras sa daku nga bahin sang ika-19 ka siglo tubtob dugang pa ini nga ginpalip-ot sa 10 ka oras sa ulihi nga bahin sang siglo. Ang 8 ka oras nga inadlaw sang pagtrabaho sa pangkabug-osan kadalag-an sang ika-20 ka siglo nga internasyunal nga proletaryado.

Bisan pa nga kinahanglanon sang sahing kapitalista ang mga mamumugon bilang tuburan sang mga bag-o nga balor sa produksyon, kon sa diin makuha ang ganansya, permi may daku nga bahin sang sahing mamumugon ang wala sang trabaho kon indi man tungod sa kahinay sang pagsuyop sang mga mangunguma nga nadislokar sang industriya sang isa ka naga-uswag nga ekonomiya, kundi tungod sa disbalanse sang isa ka lubos nga mauswagon nga ekonomiya. Ining mga wala sang trabaho ginatawag nga reserba nga hukbo sang pangabudlay. Kon mas madamo sila, mas dako ang tendensya nga mapanubo nila ang lebel sang sweldo kag mapadako ang sobra nga balor nga mapuga halin sa yadtong nagatrabaho.

Kon mas daku ang sobra nga balor, mas mataas ang tantos sang pagpanghimulos sa pangabudlay. Ang tantos sang sobra nga balor, nga ginatawag man nga tantos sang pagpanghimulos, makuha paagi sa pagtunga-tunga (divide) sang kantidad sang sobra nga balor sa kantidad sang sweldo nga ginabayad.

Ang teorya sang sobra nga balor amo ang radikal nga nagatuhay sa Marxista nga ekonomiyang pangpulitika sa burgis nga ekonomiyang pangpulitika. Ginapakita sini nga ginapuga ang ganansya halin sa proseso sang produksyon, partikular halin sa sobra nga balor. Ginapakita man sini nga nakaugat ang pagpanghimulos sa sahing mamumugon sa proseso sang produksyon kag indi sa merkado.

Bisan nga ginpalig-on sang nagapanguna nga klasikal nga mga ekonomista nga sila Smith kag Ricardo ang teorya nga ang pangabudlay ang nagatuga sang balor, wala nila ini ginpauswag pareho sang ginhimo ni Marx. Pagkatapos nila, ginpaburon ukon lubos nga ginsikway ini sang kinaandan nga mga burges nga ekonomista, ilabina sa ika-20 ka siglo, paagi sa pagpamilit sang pagpangibabaw sang mekanismo sang merkado sa produktibo nga proseso kag paagi sa pag-angkon nga matuga ang ganansya sa merkado sa sobra sang presyo sang pagbakal kag pagbaligya kag kabaliskaran sini.

Suno kay Marx, tuman ka malahalon para sa indibidwal nga kapitalista nga mga empresa nga isipon ang presyo sang pagbakal kag pagbaligya. Apang sa merkado wala sang bag-o nga materyal nga balor ang ginatuga. Kag sa bug-os nga ekonomiya, ang bug-os nga balor sa produksyon katumbas sa bug-os nga presyo sang merkado.

Ano ang makaserbi sa kaugalingon para sa sahing kapitalista kag mga ekonomista sa pagtumod sang merkado bilang tuburan sang ganansya amo ang pagtago sang proseso sang pagpanghimulos sa kapitalista nga produksyon kag sa bug-os nga kasaysayan sang kapital. Magasiling ang mga kapitalista nga ang ila pangapital maka-isa ka bahin nga nagatuga sang trabaho sa makatarungan nga presyo nga gintalana sang merkado, nga wala sang ano man nga ginakuha halin sa mga mamumugon nga labaw sa butang nga matarung man nga ginabayaran. Subong man, mahimo nga himuon nga tapalan sang sahing industriyal nga

kapitalista ang mga komersyante kon mahitabo ang krisis sa ekonomiya, kag magpakita sang dagway sang seryoso nga pagsaka-panaug sang presyo. Bunga sang kamatuoran nga ginapuga nila ang sobra nga balor halin sa kabilogan nga balor nga gintuga sang mga mamumugon, kag gani, naga-akumular sila sang kapital, ang mga kapitalista nagakumpetensyahanay sa matag-isa agud mapasaka ang ila produktibidad kag malab-ot ang dalagkuan nga sakup sang ekonomiya. Mas madamo nga mga produkto ang matuga sa mas malip-ot nga panahon kag gamay nga gasto. Yadtong indi makagamit sang mas episyente nga mga pamaagi sang produksyon, mapierde sa presyuhanay sa merkado.

Sa temprano nga halintang, ang kumpetisyon sa esensya amo yadtong ang pagpatuhaw sang kapital. Ang mga magdaug makapatuhaw sang mas madamo nga kapital sang sa mga napierde. Ang ini nga kapital matunga sa duha ka bahin : 1) ang permanente nga kapital nga ginabug-os sang mga kagamitan sa produksyon (kapital nga makinarya, hilaw nga materyales, nahamtangan sang planta kag mga pareho sini); kag 2) nagabag-o nga kapital nga amo ang pondo para sa sweldo.

Apang samtang nagasingki ang kumpetisyon kag nagasulong halin sa isa ka hugna padulong sa masunod, yara ang permi nga nagabaskog nga tendensiya nga padakuon ang organiko nga komposasyon sang kapital, buot silingon, ang permanente nga kapital. Kon ano gid man, ang mga nagdaug sa kumpetisyon magalamon sa mga napierde paagi sa mga pag-isa kag iban pa nga dagway sang pagsuyop. Masami yara ang kakinahanglanon para sa mga nagakumpetensyahanay nga mga kapitalista nga padakuon ang permanente nga kapital agud konsolidahon ang ila posisyon kag dugang nga pasakaon ang produktibidad.

Ginapadaku ang permanente nga kapital sa kahalitan sang mabag-o nga kapital. Ang makakinot sa pangabudlay nga mga makina nagadislokar sa mga mamumugon. Sa pagsingki sang kumpetisyon, ang mga kapitalista nagapaminsar man nga ila mapa-uswag ang ila posisyon sa kumpetensyahanay kag mapadaku ang ila ganansya paagi sa pagpanubo sa mabag-o nga kapital. Sa panugod, nagakahulogan ini nga ila ginapanubo ang sweldo. Sa ulihi, ila buhinan ang ila pwersa sa pagtrabaho paagi sa pag-angkon sang mga makakinot sa pangabudlay nga mga makina, bilang resulta, magadako ang permanente nga kapital.

Nagapinagustuhanay nga naga-akto ang nagakumpetensyahanay nga mga negosyante ukon kumbuyahan sa paglagas sang ila matag-interes sa pagkamal sang ganansya. Nagahulag sila agud pierdehon ang matag-isa. Napaslawan ang matag-isa nga hangpon nga sa pagbuhin sang mabag-o nga kapital kag pagkakas sang mga mamumugon, kada isa sa ila sa pagkamatuod nagapakitid sa tuburan sang bag-o nga balor kag subong man, ang ganansya.

Ang resulta amo ang tendensiya sang tantos sang ganasya nga mabagsak. Ang tantos sang ganansya ginatalana paagi sa pag-divide sa sobra nga balor sa kabilogan nga kapital (permanente nga kapital kag mabag-o nga kapital). Kon padakuon ang permanente nga kapital apang pagamayon ang mabag-o nga kapital, ang kantidad sang sobra nga balor magagamay kag kon amo ang tantos sang ganansya magagamay man.

Ang mataas nga produktibidad sang *capital goods* kag kapitalista nga kumpetisyon nagabuligay sa isa kag isa agud tugahon ang mga produkto sa manubo nga presyo kon ianggid sa yadtong gintuga sang mga atrasado nga moda sang produksyon. Ang mga baligya ginabaligya santo sa presyo sang produksyon,

nga katumbas sa gastos sang produksyon kag may gamay kag nagagamay nga abereyds nga ganansya. Ang abereyds nga ganansya gamay kag nagagamay bangud sa pagpagamay sang mabag-o nga kapital sa proseso sang produksyon.

Ang mga mabag-o nga presyo sang partikular nga baligya nga magtuhaw sa merkado sa dalagan sang kumpetisyon magatupong sa lebel sang presyo sang produksyon. Puede nga panubuon sang kapitalista ang presyo sang iya produkto agud pierdehon ang iya kakumpetensya. Apang kon nagapangibabaw na siya, pasakaon niya ang iya presyo kag bawion ang ano man nga nadula sa iya. Gani, ang mabag-o nga presyo magatupong sa lebel sang presyo sang produksyon.

Sa sandigan, matunga ang kapitalistang produksyon sa duha ka departamento : ang departamento I nga nagatuga sang mga kagamitan sa produksyon ukon *capital goods*; kag ang departamento II nga nagatuga sang mga produktong pang-konsumo.

Sa paindisanay nga pasakaon ang organikong komposasyon sang kapital, ang nagakumpetensyahanay nga mga kapitalista nagapadaku sang departamento I. Kon amo sini, ang mas daku nga produksyon sa idalom sang sini nga departamento magaresulta sang mas daku nga produksyon sa idalom sang departamento II. Bangga ini sa pagpagamay sang mabag-o nga kapital ukon pondo para sa sweldo.

Ang nagadamo nga suplay sang mga produkto nga pang-konsumo wala nagasanto sa nagataas nga kawad-on sang trabaho kag pag-usmod sang ikasarang nga magbakal sang mga mamumugon. Ang merkado, nga ginabug-os mayormente sang mga mamumugon, ginapakitid sa pagkakas sa trabaho kag pagnubo sang sweldo resulta sang duso sang kumpetisyon nga hugakumon ang kapital. Gani magatuhaw ang krisis sang sobra nga produksyon, relatibo sa merkado.

Sa krisis sang sobra nga produksyon, ang sobra nga pangapital kag manubo nga pag-konsumo amo ang nagagana. Maathag nga ang nagaluntad nga *capital goods* may ikasarang nga magtuga sang sobra sa masarangan sang merkado. Kadungan sini, ang mga mamumugon wala sang kita para ibakal kag konsumohon ang tanan nga yara sa merkado. Indi man masarangan nga ikonsumo sang magamay nga isip sang mga kapitalista ang ginatuga bisan pa sila ang mga may matag-as sang kita.

Ang panghitabo sang krisis sa sobra nga produksyon nagbuyagyag sang makamamatay nga kahuyangan sang kapitalismo. Nagagana ang ekonomiya nga tuman ka nubo ang kapasidad sini. Tuman ka daku nga kantidad sang mga rekurso nga tawo kag materyal ang nagaka-uyang.

Ginawasak pa gani ang mga baligya agud ma-adyas ang suplay sa nagakitid nga merkado. Tuman nga nagdaku ang reserba nga hukbo sang pangabudlay nga wala lang sini ginapanubo ang sweldo kundi tuman nga ginapagamay ang epektibo nga demanda. Ang mga may trabaho kag wala sang trabaho indi mapahamtang kag may tendensiya nga maghiliusa batok sa sahing kapitalista.

Nangin okasyon ang krisis sang sobra nga produksyon para sa mga dalagku nga kapitalista nga kumbuyahan nga madamoan nga lamunon ang magagmay nga mga kumbuyahan nga nagakaputo. Ang duso para sa mas daku nga konsentrasyon sang kapital padayon nga nagabaskug. Makabawi lang ang ekonomiya pagkatapos sang tuman nga pag-uyang kag pagkatapos sang tuman nga pagdaku sang mga nagdaug nga kapitalista kumpara sang nagligad kag

nagsugod nga liwat patrabahuon ang mga wala sang trabaho. Magasunod ang panahon sang kabuganaan nga magpuli man lang sa isa naman ka pagsarurot nga mas malala sang sa nakaligad. Ini liwat naman nga magpadulong sa mataas nga konsentrasyon sang kapital sa mas magamay nga kumbuyahan sang sa nakaligad.

Tungod sa krisis sang sobra nga produksyon, kinahanglan nga gamiton ang estado agud suportahan ang sistemang kapitalista kag pakalmahon ukon pierdehon ang proletaryado. Pinakamalala para sa sistema, pabaskugon sang krisis ang banggianay sang mga sahi, kag mahimo nga magdangat sa rebolusyonaryong gyera sibil kag kadalag-an sang proletaryado. Yara man ang posibilidad nga magdangat ang krisis sa internasyunal nga gyera. Apang, wala pa mapasangkad ni Marx ang ini nga posibilidad.

Kon kaisa, ginasaway si Marx sang pila ka mga burgis nga ekonomista nga wala man gani nakabasa sang iya mga sinulat tungod iya kuno panagna ang nagahana nga pagbagsak sang kapitalismo, seguro sa ika-19 ka siglo, sa isa lang ka agi. Kabuangan ini. Ginatalakay ni Marx ang mga dalagko nga pwersa kag proseso nga istorikal nga indi pwede nga pagamayon sang isa ka pat-ud nga target nga panahon.

Apang, ang iban nga mga burgis nga ekonomista nagakatingala nga iya napaktan ang pagtuhaw sang mga monopolyo padulong sa isa ka dominante nga posisyon sa kapitalista nga sistema bisan nga sadto nga panahon sang iya ginsulat ang *Das Kapital* madamo nga mga gagmay nga empresa ang may kinaiya pa sang sini nga sistema. Ang pagtuhaw sang sosyalismo sadtong 1917 mas pa nga katingalahan.

Husto nga ginbuyagyag ni Marx ang mga laye sang paghulag sang kapitalismo kag ginpakita nga-a kag paano ang hilway nga kumpetisyon nagpadulong sa konsentrasyon sang kapital; kag ang krisis sang sobra nga produksyon nagabalik-balik kag nangin mas malala sa kada balik sini; gani, ginatulod ang sahing mamumugon nga maghimo sang mas dalagku nga mga rebolusyonaryo nga pagpaninguha. Ginpamatud-an ang tanan nga ini sang mga masunod nga mga panghitabo.

Gintumod ni Marx ang pagtuhaw sang sahing mamumugon una bilang sahi sa kaugalingon sini kag pagkatapos bilang sahi para sa kaugalingon. Bilang sahi para sa kaugalingon, nagtukod anay ini sang mga unyon agud ipakig-away ang pang-ekonomiya nga interes sini, kag pagkatapos sang pampulitika nga partido agud ipakig-away ang pampulitika nga mga interes sini, kag bisan pa para sa interes sang iban nga ginahimuslan sa kapitalista nga sosyedad. Bastante niya nga ginpakita kon nga-a kag paano wasakon sa ulihi sang proletaryado ang sahing kapitalista kag buslan ang kapitalista nga moda sang produksyon sang isa ka sosyalista nga moda.

B. Ang Kritika ni Lenin sa Monopolyo Kapitalismo

Santo sa syentipiko nga panagna ni Marx, ang hilway nga kumpetisyon sa iya panahon (tunga-tunga sang ika-19 ka siglo) matuod nga nagpadulong sa mataas nga konsentrasyon sang kapital sa mga kamot sang pila lang ka kapitalista nga kumpaniya sa katapusan nga tatlo ka dekada sa ika-19 ka siglo. Ang mga kapitalista sa Uropa, sa Estados Unidos kag Hapon nagsinggitan nga

palaparon ang merkado tungod sa limitado nga merkado sa ila kaugalingon nga pungsod.

Ang higante nga kapitalistang Briton nga si Cecil Rhodes, ang Amerikano nga politiko nga si Theodore Roosevelt kag ang mga manunulat pareho ni Rudyard Kipling kag bisan si Victor Hugo kalakip sa mga pinakamagahod sa pagpanawagan para sa imperyalista nga ekspansyon kag pagbutang sang kada bahin sang kalibutan sa idalom sang kapitalista nga sistema. Prangka nila nga gin-ako ang kapitalista nga mga motibo bisan pa nga ginapahayag nila ini sa retorika nga pagsibilisa sa kalibutan. Ginasulit man nila wakal ang pasulit-sulit nga mga dinalan nga daan nga tipo sang merkantilista nga kolonyalismo kag nagapamalakpak sa madugoon nga pagpasimpalad sang modernong imperyalismo.

Ang Great Britain, ang nagapanguna nga kapitalista nga pungsod, wala lamang naga-angkon sang iya daan nga mga kolonya (India, ang subong nga Pakistan kag Bangladesh, Ceylon (Sri Lanka), ang subong nga Malaysia, Australia, Egypt, mga bahin sang Latin America, kag iban pa) kundi nakuha man ang pinakadaku nga bahin sang pag-agaway sa pag-kolonisa sang Africa sadtong ulihi nga bahin sang ika-19 ka siglo. Ginkonsolida sini ang pinakadaku nga patag sang impluwesya sa Tsina.

Nagasunod lang sa Great Britain bilang pinakadaku nga imperyalista nga gahum ang France. May yara ini daan nga mga kolonya, nga naglakip sang Indochina, kag nakuha ang pinakadaku nga bahin sang Africa sunod sa Great Britain. Ang mga magagmay nga kapitalista nga mga pungsod pareho sang Netherlands kag Belgium may yara man signipikante nga kolonyal nga mga propyedad. Ginaangkon sang una ang Indonesia bilang pinakadaku nga ginapanag-iyahan kag ang naulihi, ang Belgian Congo.

Nagpakigbahin man ang mga mabaskog nga ulihi nga nag-uswag nga kapitalista pareho sang United States, Germany kag Japan sa agaway sang pag-angkon sang mga kolonya. Sa pihak sang iya malapad nga prontera sa nakatungdan, sa iya mga naagaw halin sa mga kolonyal nga gahum (Spain kag France) sa North America kag dominansya sini sa daku nga bahin sang South America, ginduso sang United States ang Spain sa isa ka gyera agud agawon ang Puerto Rico, Cuba kag Pilipinas kag nakig-suod sa Great Britain agud makaangkon sang bahin sa imperyalista nga aksyon sa Tsina.

Nakuha sang Germany ang pila ka bahin sang Africa, mga sakop sang impluwensya sa Tsina, pila ka isla sang Pasipiko, ginhandum ang daku nga bahin sang Eastern Europe kag nagsulod sa kumplikado nga kagamo sa tunga sang Russia kag Austria. Ang mga erya sang Alsace-Lorraine nga ginkuha sang Germany halin sa France bilang resulta sang gyera sadtong 1871 nagpabilin nga agawan sang duha ka mga pungsod. Gin-uyatan sang Japan ang Formosa (Taiwan) kag Korea bilang kolonyal nga ginapanag-iyahan kag sakop sang impluwensya sa North China.

Ang Russia bilang pinakamahuyang sa mga kapitalista nga pungsod, padayon nga gina-uyatan ang malapad nga teritoryo nga gin-agaw halin sa Tsina kag karibal sang Japan sa lugar nga ini. Ginhandum man sini ang daku nga bahin sang Eastern Europe kag karibal ang daan nga mga emperyo sang Austro-Hungarian kag Ottoman.

Sa pagsugod sang ika-20 ka siglo, wala na sang parte sang kalibutan nga wala napasulod sa internasyunal nga network sang kapitalismo. Ginsuyop na

sang mga kapitalista ang tanan nga iban nga bahin sang kalibutan sa ila kumpetisyon para sa merkado sang sobra nga baligya, kuluhaan sang hilaw nga materyales, patag sang negosyo, sakop sang impluwensya kag mga pusisyon sang kusog. Naghulag ang mga monopolyong kapitalista agud solbaron ang sobra nga kapital, relatibo nga sobra nga produksyon kag mga makasahi nga kontradiksyon sang sosyedad kapitalista paagi sa ikasarang nga himuslan ang pumuluyo sa kolonya kag mala-kolonya.

Kalakip sa mga una nga nagpagwa sang mga pagtuon sa modernong imperyalismo bilang penomenon nga tuhay sa daan nga merkantilista nga kolonyalismo nga nangin bahin sang primitibo nga akumulasyon sang kapital, amo ang nagasiling nga siya Marxista, si Rodbertus nga isa ka German nga ekonomista, kag isa ka rebolusyonaryo nga German nga si Rosa Luxemburg. Ang British nga ekonomista nga si John Hobson nagpamulot sang mga ideya halin sa ila kag dugang nga ginpasangkad ini nga topiko, apang wala naglapaw sa pagpakamalaut sa mga abuso sang modernong imperyalismo.

Sa iya *Imperyalismo, ang Pinakamataas nga Halintang sang Kapitalismo*, ginlabawan ni V.I. Lenin ang mga sinulat sang tanan nga mga nauna sa iya bahin sa topiko nga ini paagi sa tuman ka kumprehensibo kag mas madalum nga pag-analisa sini gani nakalab-ot siya sa kongklusyon nga ini ang katapusan nga halintang sang kapitalismo kag ang bisperas sang sosyalista nga rebolusyon. Dugang pa, siya ang teoretisyan kag lider sang una nga sosyalista nga rebolusyon sadtong 1917.

Mas ginpauswag ni Lenin ang teorya ni Marx sang kapitalista nga pag-uswag. Nagpadayon siya sa pag-analisar sang mas nga pag-uswag sang kapitalismo padulong sa monopolyo kapitalismo ukon moderno nga imperyalismo. Ining duha ka termino magkaanggid kag pwede mabaylo-baylo. Tungod sa paghangop sang mga sandigan nga layi sang paghulag sang kapitalismo nga ginhapag ni Marx kag ginpamatud-an sang kasaysayan, mahapos lamang naton mahangpan ang malip-ot nga paglaragway ni Lenin sang imperyalismo bilang pinakamataas kag katapusan nga halintang sang kapitalismo ukon tagumatayon nga kapitalismo.

Ihapag naton ang lima ka sandigan nga kinaiya sang imperyalismo ukon monopolyo kapitalismo santo sa paglaragway ni Lenin. Ini amo ang mga masunod :

- Naglab-ot na ang konsentrasyon sang kapital sa punto nga ang mga monopolyo nangin dominante na sa kapitalista nga sosyedad.
- Nag-isa ang kapital sa industriya sa kapital sa bangko agud mangin kapital sang pinansya kag nagtuga sang oligarkiya sa pinansya.
- Nakaangkon sang kaugalingon nga importansya ang eksport sang sobra nga kapital, magluwas pa sa sobra nga mga baligya, kag nangin guluwaan para sa sobra nga kapital sa mga kapitalista nga pungsod.
- Nagtuhaw ang internasyunal nga mga kumbinasyon sang mga monopolyo, *trusts,* kartel, sindikato kag mga pareho sini.
- Nakumpleto na ang pagtunga-tunga sang kalibutan sa kubay sang mga kapitalista nga gahum kag ang liwat nga pagtunga-tunga sini indi malikawan nga magkadto sa gyera.

Sa pagpa-athag sa nasambit nga mga kinaiya sang monopolyo kapitalismo, permi kita magatumod sa mga panghitabo nga nahitabo

pagkatapos sang 1917. Maathag ang kabangdanan. Padayon kita nga yara sa panahon sang moderno nga imperyalismo kag ang kritika ni Lenin padayon nga ginapamatud-an sang mga panghitabo.

1. Nagakahulugan ang Monopolyo nga ang isa ka kumpaniya ukon isa ka kumbinasyon sang mga kumpaniya nga kontrolado sang isa lang ka grupo sang mga kapitalista nagadominar sa mayor nga bahin ukon kabug-osan sang isa ka industriya. Sa pagsugod sang ika-20 ka siglo, ang estratehiko kag mayor nga mga industriya pareho sang salsalon, lana, karbon, paghimo sang makina, kemikal, riles, iban pa, yara na sa mga kamot sang monopolyo kapitalista.

Temprano pa sang 1890, tuman ka baskog na sang singgitan sang publiko sa United States batok sa amo sini nga mga monopolyo kapitalista pareho sang mga Rockefellers sa lana, Du Ponts sa kemikal, Mellons sa salsalon, Vanderbilts sa riles kag iban pa, gani ginpalig-on ang layi nga anti-trust ni Sherman. Apang ang pinakamaayo nga nahimo sini amo ang pagpatawag lamang sang mga monopolyo kapitalista sa mga pang-administratibo nga pagbista kon diin gin-panugyanan lamang sila nga liwat ayuson ang ila mga pangapital. Sang ulihi, mas gintutok ang layi batok sa mga unyon bilang kuno mga monopolyo nga nagapugong sa pag-negosyo.

Sa sandigan, natapos na ang kapanahonan sang hilway nga kumpetisyon sa ulihi nga bahin sang ika-19 ka siglo. Tanan nga mayor nga patag sang pang-ekonomiya nga aktibidad dominado sang mga dalagku nga monopolyo nga kumbuyahan kag padayon ini nga mas nagadako. Sa kapanahonan sang imperyalismo nangin mas pa nga nagdako ang mga monopolyo nga kumbuyahan paagi sa pagpuga sang mga superganansya halin sa mga kolonya kag mala-kolonya kag paagi sa padayon nga pagpatigayon sang mga pag-isa bilang resulta sang pabalik-balik nga mga krisis sa ekonomiya.

May matun-an bahin sa monopolyo paagi sa pagbasa sang mga ginapanag-iyahan, baligya kag ganansya sang mga kumpaniya pareho sang Standard Oil, General Motors, Ford Motors, General Electric, US Steel, Bethlehem Steel kag mga pareho sini. Matun-an nga ang tanan nga mga estorya bahin sa hilway nga pagnegosyohanay sang mga burgis nga ekonomista tanan mga binutig.

Sang ulihi nga bahin sang dekada 1950 ang 135 pinakadalagku nga mga korporasyon sa manupaktura sa United States ang nagtuga sang katunga sang kabug-osan nga ginapagwa nga manupaktura sa United States kag ang 250 ka pinakadalagku nga mga kumpaniya nagpatuhaw sang ilig sang mga produkto nga katumbas sa balor sang ginapa-guwa sang bug-os nga ekonomiya antes mahitabo ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon.

2. Ang pag-isa sang kapital sang industriya kag bangko nagbutang sang mas dako nga kapital sa kamot sang mga monopolyo kapitalista sang sa nakaligad kag nagpatuhaw sang oligarkiya sa pinansya nga nagahugakom sang mga ganansya indi tungod sa ila kinaadman sa pag-negosyo kundi tungod ini ang simple nga may kontrol kag naga-manipular sang kapital sa pinansya. Naga-arkila sang mga managers ang sahing monopolyo kapitalista agud magpadalagan sang mga produktibo nga empresa sini, kag bilang sahi nga *rentier*, nagapongko-pongko na lang samtang ginahulat ang dibidendo halin sa iya ginapanag-iyahan nga mga sapi (stocks).

Ang mga monopolyo kapitalista nga nagapanag-iya sang mga bangko (Rockefellers sa Chase Manhattan kag National City Bank of New York; Fords sa Manufacturers Hanover Bank; Mellons sa Mellon Bank; Du Pont sa Chemical Bank; kag iban pa) sa pagkamatuod nagapahulam sang kwarta sang iban nga mga tawo (lakip na ang mga deposito sang mamumugon) sa ila kaugalingon nga mga industriyal nga kumpaniya sa *prime rates* para sa ila ekspansyon. Kag nagahulam sila halin sa ila kaugalingon nga mga bangko para makabakal sang sapi.

Sa mga panahon antes ang imperyalismo, ang mga bangko may otonomiya sa mga nagamanupaktura kag sa panugod sila naga-ispesyalisa sa pagtanyag sang komersyal nga pautang ukon nagadumala sang mga *bills of exchange*. Sunod, nagapautang sila para sa industriyal nga mga proyekto apang ginapabilin ang ila otonomiya. Sang ulihi, sa kapanahonan sang imperyalista, ginpaidalom sang mga monopolyo kapitalista ang mga bangko kag industriya sa ila pagpanag-iya kag kontrol.

Gitum-okan ang papel sang mga monopolyo kapitalista bilang *rentiers* paagi sa paggamit sang mga *holding companies, trust funds* kag mga bono sang gobyerno nga wala sang buhis. Dugang pa sila nga nagakahamulag sa proseso sang produksyon kag nangin tuman ka-athag ang ila parasitiko nga kinaiya. Ang ila mga ginsuholan nga pinansyal nga manedyer ang nagadumala sang ila nagadaku nga mga pondo. Ang mga monopolyo kapitalista wala sang kinamatarung sa kita magluwas sa atrasado nga prinsipyo sang pribado nga pagpanag-iya kag panublion.

Suno sa pagtuon ni Lampman sadtong 1922 – 1956 (*Ang Bahin sang Pinakadalagko nga Nagapanag-iya sang Manggad sa Pungsodnon nga Manggad* [*The Share of Top Wealth Holders in Nation Wealth], 1922 – 1956*), 1.6 porsyento sang hamtong nga populasyon sa United States ang nagapanag-iya sang 32 ka porsyento sang tanan nga manggad nga pribado nga ginapanag-iyahan. Kalakip sa pila ka aytem sa listahan sang ila manggad amo ang 82.2 ka porsyento sang tanan nga *stocks (sapi)* kag 100 porsyento sang mga bono sang estado kag lokal nga gobyerno (nga libre sa buhis).

3. Ang eksport sang sobra nga kapital yara sa dagway sang mga pautang kag direkta nga pangapital. Nagaserbi ang mga ini para solbaron ang kapitalista nga ekonomiya indi lang sa nagasolobra nga kapital kundi pati man sa sobra nga mga baligya sini. Ginapahapos sang mga pautang ang pagbaligya sang mga sobra nga baligya, ginahawanan ang alagyan para sa direkta nga pangapital kag mag-kita sang interes kag mabaylo sa ginapanag-iyahan nga sapi kon mapaslawan ang nagpangutang nga magbayad. Ang mga direkta nga pangapital direkta kag mas epektibo sang sa mga pautang sa pagkuha sang kontrol sang ekonomiya sang iban. Gina-establisar sini ang pagpanag-iya kag nagakita sang ganansya. Ginapahapos sang mga ini ang pagbakal sang mga sobra nga baligya kag sa pag-angkon sang mga hilaw nga materyales para sa mga industriya sa metropolis (dalagko ukon sentrong syudad.)

Bisan ang panugod nga duso sa eksport sang kapital amo ang solbaron ang nagasolobra nga kapital, nagaresulta ini sa paglala sang orihinal nga problema tungod ginadala sini pabalik sa ila metropolis ang mas daku nga kantidad sang kapital, nga ginpadako sang ganansya kag interes. Ang mga

monopolyo kapitalista sa kaugalingon nga pungsod kinahanglan mangita pa gihapon sang bag-o nga balagsakan sang ila kapital.

Sa relasyon sa tunga sang metropolis kag sang dependyente sini nga kolonya ukon mala-kolonya, ang eksport sang sobra nga kapital bag-o nga butang sa idalom sang moderno nga imperyalismo. Sa daan nga tipo sang merkantilista nga kolonyalismo, kon diin ang primitibo nga akumulasyon sang kapital amo ang proseso nga ginagamit, ang kolonyal nga gahum nagapatigayon sang pinakalala nga hayagan, wala sang pakuno-kuno nga pagpangkurakot ukon sa pinakamaayo ang garapalan nga indi alalangay nga pagnegosyohanay. Bilang pagbag-o, ang moderno nga imperyalismo gintulod sang nagasolobra nga kapital agud magpatigayon sa pagtanyag sang pautang kag direkta nga pangapital.

Nagakatabo ang isa ka lebel sang pag-uswag nga lapaw sa lebel nga nalab-ot sang daan nga tipo sang kolonyalismo. Apang nagapabilin ini nga manabaw, bangian kag pugtak-pugtak tungod ginlimitahan sang pagbubo sang sobra nga mga baligya sa nagasalig nga ekonomiya. Ginahimo ang ilig sang pangapital sa pamaagi nga ang nagasalig nga ekonomiya sa sandigan nagapabilin nga masaligan nga tig-suplay sang mga hilaw nga materyales kag tig-import sang ginmanupaktura nga mga produkto halin sa metropolis.

Gani, ang mga direkta nga dumuluong nga pangapital nagakadto mayor sa ekstraktibo nga mga industriya kag pang-eksport nga agrikultura. Nagatanyag sang mga pautang agud paboran ining tipo sang produktibo nga aktibidad kag agud lisoon ang mga kliyente nga estado sa pagtib-ong sang balansyado nga naga-uswag nga ekonomiya padulong sa pagpaayo lang sang mga imprastruktura (karsada, taytay, pantalan, kag mga pareho sini) sa katuyuan nga suportahan ang indi alalangay nga pagbaylohanay sang mga hilaw nga materyales halin sa nagasalig nga pungsod kag mga ginamanupaktura halin sa metropolis. Segurado nga indi sa interes sang industriyal nga kapitalista nga pungsod nga pasugtan ang napaidalum sa iya nga isa ka atrasado nga ekonomiya nga mag-uswag bilang isa pa ka industriyal nga kapitalista nga pungsod kag mangin isa pa ka kakumpetensya.

4. Suno sa layi sang indi alalangay nga pag-uswag, may kinatuhay ang mga kapitalista nga pungsod sa kusog sa ekonomiya kag gani, nagapwesto santo diri sa kapitalista nga kalibutan. Apang suno man mismo sa layi nga ini, ang pagsanyog kag kumpetisyon sang mga kapitalista nga ekonomiya padayon nga nagagamo sa tanan nga natalana nga balanse sang mga relasyon.

Sa kada natalana nga panahon, ang isa ka kapitalista nga gahum pwede nga magdominar sa isa ukon sa pila pa ka mas mahuyang nga kapitalista nga mga pungsod, ukon ang mga pungsod nga ini magka-alyado para sa mutwal nga akomodasyon kag bentaha sa kumpetisyon batok sa iban pa nga grupo sang mga kapitalista nga pungsod. Apang, tanan nga kapitalista nga pungsod permi may tendensiya nga maghiliusa batok sa proletaryado ukon batok sa mga ginapigos nga pumuluyo sa mga kolonya kag mala-kolonya.

Sa sini nga konteksto, mahapos mahangpan nga-a nagtuhaw ang mga internasyunal nga kumbinasyon sang mga monopolyo, kartel, *trusts,* sindikato kag mga pareho sini. Tubtob subong, tungod yara pa kita gihapon sa panahon sang imperyalismo, ginpaathag ni Lenin ang penomena sang transnasyunal ukon multinasyunal nga mga korporasyon kag ang alyansa sang mga kapitalista nga pungsod agud himuslan ang iban.

Permi nga nagahari ang kumpetisyon sa mga relasyon sang mga kapitalista nga pungsod. Sa idalom sang kahimtangan sang kalinong, ang kada kapitalista nga ekonomiya padayon nga naga-akumular sang kapital kag sa nagakaigo nga panahon magaagum sang serye sang nagalala nga mga krisis sang sobra nga produksyon (ang siklo sang negosyo). Ang moderno nga imperyalismo indi tubtob san-o isa ka lubos kag pinal nga solusyon sa mga sandigan nga kontradiksyon sa sulod sang kapitalista nga sosyedad.

Ang kumpetisyon sa kubay sang mga kapitalista nga pungsod permi nga ginapatalum sang serye sang mga krisis kag proteksyunista nga mga tikang. Ini kumpetisyon para sa mga merkado, patag sang pangapital kag kuluhaan sang barato nga hilaw nga mga materyales kag barato nga kusog pangabudlay. Ang kasakon kag makitid nga interes sang kada kapitalista nga pungsod subong man ang mga alyansa kag kontra-alyansa sa ila kubay mas nagatingkad.

Pat-inan nga ang kada isa sang katapusan nga duha ka kalibutanon nga gyera gin-unahan sang serye sang nagalala nga krisis pang-ekonomiya kag mga proteksyunista nga mga tikang. Sa mga relasyon sang kapitalista nga pungsod, una ang gyera sa ekonomiya sa gyera sang luthanganay

5. Sa pagsugod sang ika-20 ka siglo, wala na sang ano man nga bahin sang kalibutan nga wala napaidalom sa dominasyon sang kapitalista nga gahum ukon pila ka kapitalista nga gahum. Ang Africa ang katapusan nga kontinente nga lubos nga gintunga-tunga sa mga kapitalista nga pungsod. Ang pagtunga sang kalibutan sa kubay sang mga kapitalista nga gahum nakumpleto na. Indi na posible ang liwat nga pagtunga-tunga sang kalibutan nga indi magtuga sang gyera. Kaangot sini, nagsiling si Lenin nga ang imperyalismo nagakahulogan sang gyera.

Ang istruktura sang mga kolonyal nga mga ginapanag-iyahan kag mga erya sang imperyalista nga dominasyon ginagamo sang mas nagabaskug nga konsentrasyon sang kapital kag krisis sa ekonomiya sa mga kapitalista nga pungsod. Ang isa ka kapitalista nga pungsod nga may daku nga produktibo nga ikasarang apang may tuman ka limitado nga erya para sa pangsulod kag pang-guwa nga pagpalapad mapilitan nga magduso sang liwat nga pagtunga-tunga sang kalibutan kag gamuhon ang balanse sang pang-ekonomiya kag pang-pulitika nga gahum. Yadtong nagakontrol sa sistema segurado nga magbato.

Sa panahon antes ang Una nga Inaway Pangkalibutanon, tuman nga nagdako ang ang akumulasyon sang kapital sa Germany kon ipaanggid sa limitado nga merkado kag patag sang pangapital sa iya mismo kaugalingon nga pungsod kag sa luwas sang pungsod. Tungod naulihi sa paindisanay, may gamay lamang ini nga kolonya kon ikumparar sa iban. Gani, sang naglala ang krisis pang-ekonomiya, mas nga nangin palaaway ang Germany kag sang ulihi naglunsar sang gyera. Ginpangunahan sini ang *Central Powers* (upod sa Austria kag Italy) batok sa mga magka-alyado nga France, Great Britain, Serbia kag United States.

Bisan nga nalutos sa gyera, natigayon nga nasalbar sang Germany ang mga industriya sini paagi sa pagsungka sa mga alyado antes ang ila kontra-atake sa mga syudad sang Germany. Sa kasugtanan para sa kalinong, ang Alsace-Lorraine ginbalik sa France, ang iya patag sang impluwensya sa Tsina ginhatag sa Japan kag ang iya nga mga kolonya sa Africa ginhatag sa iban pa nga mga European nga gahum.

Wala nagdugay, ang epekto nga pagpang-ipit sang dalagku nga industriyal nga ikasarang kag limitado nga erya para sa pagpalapad nagpatuhaw kag nagbun-ag sang isa ka Hitler. Pagkatapos nga nangin *chancellor*, nagpatigayon si Hitler sang lapnagon nga pang-publiko nga trabaho kag produksyon militar. Apang samtang nangin alagyan ini sang sobra nga kapital, nagtuga man ini sang paggamay sang tantos sang ganansya para sa mga German nga monopolyo kapitalista. Nagpangayo sang "ispasyo para mabuhi", naglunsar ang Germany sang serye sang mga agresyon nga aksyon sa Sidlangan kag Nakatungdan nga Uropa tubtob nga naglab-ot ini sa Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon.

Sa Asya antes pa ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, nakatigayon ang Japan nga makatukod sang daku nga industriyal nga ikasarang. Gin-engganyo ini sang mga Nakatungan nga gahum agud mangin panagang batok sa Tsarista nga Russia sa Punta sang Sidlangan kag pagkatapos, ginpahanugutan ini nga makaangkon sang bastante nga teritoryo sa Tsina, Korea kag Taiwan, kag ginpasulod sa merkado sang Sur-sidlangan Asya. Apang naigo pa gihapon ini sang krisis kag nagtuga sang pasismo pareho sang sa Uropa. Naghimo ini sang padihot agud agawon ang bilog nga Asya para sa kaugalingon. Gani, nagbuylog ini sa gahum Axis (upod sa Germany kag Italy) sa pagsulong sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon nga naglikop sa bug-os nga kalibutan.

Magbalhin naman kita sa mga sinulat ni Lenin. Naghimo sang kongklusyon si Lenin nga ang imperyalismo amo ang bisperas sang sosyal nga rebolusyon. Wala nasolbar sang imperyalismo ang sandigan nga mga problema sang kapitalismo apang mas nga ginpalala lang ang mga ini kag ginbutang sa internasyunal nga sakop. Nagserbe ini sa pagbun-ag sang wala sang tupong nga mga gamhanan nga rebolusyonaryong kahublagan sa kubay sang proletaryado sa mga kapitalista nga pungsod kag sa ginapigos nga mga nasyon kag pumuluyo sang mga kolonya kag mala-kolonya.

Sa teorya ni Lenin nga indi alalangay nga pag-uswag , ang Rusya bilang pinakamahuyang nga kapitalista nga pungsod amo man ang mas bulnerable sa sosyal nga rebolusyon kag yara sa proletaryado ang paghanda sa kaugalingon agud ipatuman ang mga rebolusyonaryong katungdanan sini. Tuman nga kabaliskaran ini sa mga misrepresentasyon sang mga kontra-Marxista nga ginpahayag ni Marx sa absoluto nga termino nga tungod ang England ang nagapanguna nga kapitalista nga pungsod sa iya panahon, amo ini ang pungsod nga tuman ka luto para sa sosyal nga rebolusyon sang proletaryado.

Ang paglunsar sang rebolusyon sa isa ka nagapanguna ukon mabaskug nga kapitalista nga pungsod indi otomatiko nga mahapos tungod sang mataas nga lebel sang ekonomiya nga pag-uswag sini. Ang sahi nga monopolyo kapitalista sa kasubong sini nga pungsod sigurado nga naarmasan sang madamo nga mga pamaagi agud tapnaon ukon punggan ang rebolusyon sang sa yadtong yara sa pinamakahuyang nga kapitalista nga pungsod.

Apang bisan amo sini, permi nagapabilin nga posibilidad ang rebolusyon sa diin man nga kapitalista nga pungsod tubtob yara lang ang mga kundisyon sang krisis kag ang proletaryado handa sa pagpukan sang nagahari nga sahi.

Sa panahon nila Marx kag Engels permi nila nga ginabantayan kon diin ang aktwal nga pokus sang rebolusyonaryo nga kagamo. Ginakilala nila ang pagbalhin sang pokus nga ini kag ila gina-imbestiga ang obhetibo kag suhetibo nga mga aspeto nga nagahulag para mahitabo ini. Samtang maayo ang sosyal nga kagamitan sa produksyon sa England para agawon sang proletaryado, handa

bala sa ideolohiya, politika kag organisasyon ang proletaryado nga pukanon ang sahing kapitalista? Kaangot sa Germany, isa ka pungsod nga may dako nga bahid sang pyudalismo sadto, siling nila nga pagkatapos nga maghuyang didto ang rebolusyonaryo nga taob, agud liwat nga magasulong ang proletaryo nga kahublagan, kinahanglan sang ikaduha nga edisyon sang pag-alsa sang mangunguma.

Ang kamatuoran sang kritika ni Marx sa kapitalismo kasubong man sa kritika ni Lenin nagalanog nga ginpamatud-an sang kadalag-an sang una nga sosyalista nga rebolusyon pagkatapos sang Una nga Inaway Pangkalibutanon. Mas makahalalit sa kapitalismo kag imperyalismo ang resulta sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon: pila ka mga pungsod ang nangin sosyalista kag wala sang tupong sang sa nakaligad ang pagsulong sang rebolusyonaryo nga kahublagan para sa pungsodnon nga kahilwayan kag demokrasya. Ini tanan progresibo nga nagpakitid sang erya para sa pagpanghimulos kag pagpamigos sang imperyalismo.

K. Ang Pag-usmod sang Kapitalismo kag Imperyalismong US

Sa sandigan, naga-usoy ang kapitalismo sa dalan sang pag-uswag kag pag-usmod nga teoretikal nga ginhapag ni Marx. Trese ka tuig pagkatapos sang pagbalhag sang una nga bolyum sang *Das Kapital*, ang madasig nga konsentrasyon sang kapital kag pagkalusaw sang hilway nga kumpetisyon sa kubay sang tuman ka damo nga mga magagmay nga empresa tuman na ka athagon nga indi na mahimutig. Antes matapos ang ika-19 ka siglo, dominante na ang mga monopolyo sa nagapanguna nga mga kapitalista nga ekonomiya.

Sa sulod lang sang 14 ka tuig pagkatapos mabalhag ang bantog nga sinulat ni Marx, naagaw sang porletaryado sa Paris ang gahum pampulitika kag gintukod ang Komuna sa Paris sa proseso sang Franco-Prussian nga gyera. Sa sulod lamang sang singkwenta ka tuig halin sa amo man nga punto, nahimo sang mga Marxista nga Bolsheviks nga agawon ang gahum pampulitika kag maglunsar sang sosyalista nga rebolusyon. Sa hambalanon sang maragtason nga panahon, ilabina kaangot sa pundamental nga transpormasyon sang sosyedad pareho sang pagdula sang pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon, ang pagka-balido sang mga teorya ni Marx ginpamatud-an sa relatibo manubo lang nga panahon.

Ginpamatud-an sang kadalag-an sang una nga sosyalista nga rebolusyon nga ang kapitalismo, nga mas nag-uswag padulong sa modernong imperyalismo, nagpadaku kag nagpalala lamang sang sandigan nga mga makasahi nga kontradiksyon nga nakita ni Marx sa kapitalista nga sosyedad. Nahilway ang 1/6 sang kalibutan halin sa mga gapos sang kapitalista nga paghimulos. Indi ini gamay nga pagbuhin sa kapitalista nga kalibutan.

Pagkatapos sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, pila ka mga bag-o nga sosyalista nga pungsod ang nagtuhaw sa Sidlangan Uropa kag Asya. Ang pungsod nga may pinakadaku nga populasyon (sang-apat [1/4] sang kalibutan) nangin sosyalista. Sangkatlo (1/3) sang populasyon sang kalibutan ginhakus ang sosyalismo. Tuman ini ka daku nga pagkitid sa ginahulagan sang kapitalismo.

Indi na makabalik pa ang mga kapitalista nga gahum sa tuman ka damo nga mga kolonya kag mala-kolonya sa Asya kag Aprika agud ibalik ang naandan nga sitwasyon antes ang gyera. Nagasulong ang mga gamhanan nga kahublagan

para sa pungsodnon nga kahilwayan. Sa tatlo ka kontinente sang Asya, Aprika kag Latina Amerika, ang mga kontra-imperyalista nga kahublagan handa na sa pagpakitid sang sakop sang kapitalista nga kalibutan.

Sa kubay mismo sang mga kapitalista nga pungsod, katunga sang isa ka mayor nga kapitalista nga gahum – ang Germany – indi na makabalik sa kubay sang kapitalismo. Sa iban nga mga mayor nga kapitalista nga pungsod, pareho sang France kag Italy, nagtuhaw ang Partido Komunista bilang isa ka mayor nga politikal nga pwersa.

Ang pagsulong sang mga Marxista-Leninista nga partido kag organisasyon agud maangkon ang gahum pampulitika indi lamang simple nga resulta sang mga inter-imperyalista nga gyera. Sa mga panahon antes ang mga gyera nga ini, nagpatigayon sang matutom nga hilikuton agud pauswagon ang mga ini samtang ang kapitalista nga sistema, nag-agum sang sunod-sunod nga krisis pang-ekonomiya nga nagataas ang kalalaon.

Madugay pa antes ang Una nga Inaway Pangkalibutanon, wala sang kakapoy nga nagtrabaho ang kahublagan unyon kag ang mga partido sang sahing mamumugon agud pabaskugon ang kaugalingon, palaparon ang demokrasya kag pamatukan ang sahing monopolyo kapitalista. Madugay pa antes ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, wala sang kakapoy nga nagtrabaho ang mga partido komunista agud pauswagon ang mga rebolusyonaryo nga pwersa. Sa Tsina, naglunsar sang malawigon nga armadong paghimakas batok sa mga imperyalista kag ila mga lokal nga ido-ido.

Sa panahon mismo sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, naangkon sang Unyon Sobyet ang punto sang pagliso sa bug-os nga Uropa kag kalibutan paagi sa paglutos sang mga nagpangsalakay nga German sa Stalingrad kag gintabog sila pabalik tubtob sa Germany. Sa Asya, ginhigot sang mga rebolusyonaryong pwersa nga mga Tsino sa pagpamuno sang Partido Komunista ang bulto sang mga tropa nga Hapones kag ginlutos ang mga ini. Sa tuman ka damo nga mga pungsod, nagpanguna ang mga komunista sa pakig-away gerilya batok sa mga pasista.

Nagtuga ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon sang serye sang malala nga krisis pang-ekonomiya pagkatapos ang Una nga Inaway Pangkalibutanon nagpuli sa Daku nga Depresyon. Ang mga kapitalista kag iban nga mga reaksyonaryo sa mga pungsod nga naipit sa krisis nagbalhin sa kontra-komunista nga demagohiya kag nagsuporta sa mga kahublagan pasista. Gani, nabutang sa gahum sila Mussolini, Hitler, Tojo, Franco kag iban pa.

Naipit man ang Great Britain, United States kag France sa tunga sang sobra nga pangapital kag kakulang sa pag-konsumo. Apang mas dako ang ila maniobrahan para atubangon ang krisis pang-ekonomiya.

Ang Daku nga Depresyon kag pagkatapos ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon nagresulta sang lapnagon nga pagkawasak sang mga produktibo nga pwersa kag kinagamo sa politika nga wala pa nahimo sang iban nga krisis pang-ekonomiya kag gyera sang nagligad. Sa pangkabug-osan, mas madalum nga naghuyang ang sistemang kapitalista sang sa nakaligad.

Apang pagkatapos sang gyera, nagtuhaw ang Estados Unidos nga numero 1 nga kapitalista kag imperyalista nga gahum, ginbuslan sini ang pusisyon sang Great Britain. Amo lang ini nga pungsod ang wala nahalitan sang gyera, magluwas sa daw kagat sang bitik sang Hapones sa Pearl Harbor sa Hawaii. Pareho sa Una nga Inaway Pangkalibutanon, nakaganar ini sang tuman ka daku

nga ganansya sa gyera kag sa katapusan nga halintang na ginbubo ang iya kaugalingon nga kusog tinawo kag kagamitan sa gyera agud punponon ang mga kinawat nga manggad.

Tuman da daku sang benepisyo sini sa pagpakaayo liwat sang mga nahalitan nga mga kapitalista nga ekonomiya. Ginpaidalom sa iya dominansya ang mga alyado kag sadto kaaway. Nakuha sini ang pagpangibabaw sa mga kolonya kag mala-kolonya nga bulnerable pa sa imperyalista nga pagpanakop ukon liwat kolonyal nga pagpanakup. Tumuron naton bilang pila ka halimbawa, nakuha sini ang interes sang British sa lana sa Middle East kag mga interes sang lana sa Dutch sa Indonesia; kag mga kolonya pareho sang Sur Byetnam sa France, kag Sur Korea, Taiwan kag mga isla sa Pasipiko nga mga teritoryo sang Japan.

Nahimo sini nga matukod ang wala pa sang tupong nga kalaparon nga kapitalista nga emperyo, mas malapad pa sang sa emperyo sang British. Ang manggad kag pang-pulitika nga pagkahambog sang Estados Unidos naghatag sang ilusyon sa mga Pilistino nga mabaskog kag indi malutos ang kalibutanon nga sistemang kapitalista. Sa pihak sang tanan nga bentaha sini sa pareho sini nga mga kapitalistang pungsod, nag-atubang ang Estados Unidos sang problema sang kakinahanglanon nga madasig nga liwat kambyuhon ang mga planta militar sini padulong sa mga planta nga sibilyan. Dungan sini, sa pulitika nagakahangawa ini sa pagtuhaw sang mga sosyalista nga pungsod kag kahublagan para sa pungsodnon nga kahilwayan.

Gani, ginlunsar sini ang Cold War sadtong 1947 agud hatagan sang katarungan ang mahinay nga pagkambyo sang mga planta militar sini padulong sa sibilyan nga planta. Ginpadayaw sini ang iya monopolyo sa bomba atomika kag nagpangsulsol sang mga insidente sa Uropa, Asya kag sa iban pa nga lugar. Nagtinguha ini nga hatagan katarungan ang pagpabilin sang nagadamo nga base militar sang US sa bug-os nga kalibutan. Sadto lang 1949 madinalag-on nga gintilawan sang Unyon Sobyet ang bomba atomika sini agud tapuson ang monopolyo sa nukleyar sang US.

Sadtong 1950, ginlunsar sang Estados Unidos ang gyera sa Korea, apang natapos ini sa pagkapatas, butang nga naghublas sa dulunan sang gahum militar sang US. Indi lamang nga indi mabaton sa pulitika ang dako nga isip sang kaswalidad sang US. Bisan mismo si Eisenhower, nakita nga ang bug-os nga pagpasimpalad wala sang ganansya kag nagatuga sang implasyon; kag ang militar-industriyal nga mga kumbinasyon nangin tuman ka gamhanan sang sa sibilyan nga kahilwayan.

Ginbaliskad ni Kennedy ang pagkinot nga patakaran ni Eisenhower kag nagpasimuno sang patakaran "militar" nga dalagko nga gasto sang gobyerno sa katuyuan militar. Ginpadamo ang mga base militar sa luwas sang pungsod. Ginpabaskug ang produksyon militar kag pagpanalawsaw sa kahawaan. Naglunsar ang US sang gyerang agresyon batok sa Byetnam kag nag-agum sang makasaysayan nga kapierdehan pagkatapos sang isa ka dekada, pagkatapos nga maggamit sang kabug-osan nga $150 bilyones nga gasto sa gyera. Nagtuga ang tanan nga pagsaka sa gasto sa militar sang tuman ka daku nga disbalanse sa ekonomiya sang US.

Sa isa ka bahin, ang mga ini nangin talambakan sang nagasolobra nga kapital sa Estados Unidos. Apang kadungan sini, sobra ang indi-husto nga pagbahin-bahin sang mga rekurso pang-ekonomiya kag nagtuga ini sang permi nga pagsaka sang implasyunaryong pagtiyog. Ang mga kontrata militar, nga

kilala ilabi na sa *gold-plating*, responsable sa ginatawag sang mga burgis nga ekonomista nga duso sang presyo nga implasyon, bisan pa man solo ukon nagapanguna nga ginapasibangdan nila ini sa mataas nga lebel sang sweldo kag demanda para sa mataas nga sweldo sa Estados Unidos.

Ginabutong sang mga industriya militar ang mga rekurso para sa kaugalingon kag ginpasaka ang talaksan sang sweldo. Bisan sa pagka-bangian sang ekonomiya sang US, nakapalapad pa gihapon ang mga industriya nga pangkonsumo sa malawig-lawig nga panahon. Naglapnag pa gani ang tuman ka uyang nga tipo sang konsumerismo. Dugang sa mga aktibidad nga nagapasaka sa presyo sang mga balaklon sa sulod sang ekonomiya sang Amerika, napabilin pa gihapon sang Estados Unidos ang ila mga base kag pwersa militar sa luwas sang pungsod kag nagsulong sang sobra ka gasto nga gyera pareho sang gyera sa Byetnam.

Magluwas sa relatibo nga pagpanghimulos sa sahing mamumugon sang US, makatumod kita sang duha ka rason kon nga-a nasarangan sang US ang mauyang kag implasyunaryo nga mga pamaagi sa malawig-lawig nga panahon. Ang isa amo nga nagkamal ini sang dalagko nga ganansya kag nakakuha sang barato nga hilaw nga materyales sa luwas sang pungsod, ilabina sa mga pungsod sang ika-tatlo nga kalibutan. Ang ikaduha amo nga ginabaha sini ang kalibutan sang iya kwarta paagi sa ginatawag nga mga programa sa ayuda, multinasyunal nga mga empresa kag mga base militar.

May dulunan ang monopolyo nga pagkamal sang ganansya sang US kag abuso sa kwarta sa luwas sang pungsod. Mas nga nagabangga sa mga monopolyo nga interes sang US ang mga alyadong kapitalista sang US kag mga pungsod sang ika-tatlo nga kalibutan, lakip na ang mga kliyente nga estado.

Ang mga nagkalawasak kag sobra nga nahalitan nga mga kapitalista nga ekonomiya sa katapusan nga gyera lubos na nga naulian halin sadtong ulihi nga bahin sang 1950 kag sa subong nagapakig-kumpetensya sa US sa limitado nga kalibutanon sang kapitalista nga merkado. Nalab-ot na ang punto nga nagataas na ang proteksyonismo kag ang dolyar sang US masami nga ginapakamalot sa abuso nga paggamit sini para sa pagpang-agaw nga katuyoan ukon indi patas nga pagnegosyohanay. Ginagamo subong ang kapitalista nga kalibutan sang krisis sang sobra nga produksyon.

Mas permi nga nagakatabo ang resesyon sang sa nakaligad. Ginpakitid ang produksyon agud maghatag sang mataas nga tantos sang ganansya sa monopolyo kapitalista nga sahi. Bisan tuyo sang resesyonaryo nga patakaran nga panubuon ang tantos sang implasyon, wala sini nalab-ot ang amo nga katuyoan. Apang kon nagagamit sang patakaran nga implasyonaryo, wala man sa gihapon napapagsik ang ekonomiya halin sa istagnasyon.

Sa subong may yara malawig-lawig na nga sakit sa ekonomiya nga ginatawag nga istagplasyon, dungan nga nagakatabo ang istagnasyon kag implasyon sa pareho nga panahon. Ang mga piskal kag monetaryo nga alibyo sang Keynesian nga ekonomiya indi nangin epektibo. Ang pagpakitid sang produksyon sa mga kapitalista nga ekonomiya may makahalalit nga epekto sa mga kolonya kag mala-kolonya pareho sang Pilipinas. Tuman ini nga nagasalig sa pag-eksport sang mga hilaw nga materyales kag sa gihapon ang istagnasyon ukon resesyon sa mga kapitalista nga ekonomiya nagbunga sang absoluto nga pagbuhin sang mga eksport ukon pagpanubo sang mga presyo sang eksport.

Kadungan sini, kinahanglan nila nga magbayad sa padayon nga nagasaka nga presyo sang mga imported nga manupaktura.

Bilang resulta sang krisis sa ekonomiya sa mga kapitalista nga ekonomiya kag ang permi nga pagtinguha nga pagsaylo sang kabug-at sang krisis padulong sa mga indi mauswagon nga mga kolonya kag mala-kolonya, indi na mapahamtang ang mga ginahimuslan nga pumuluyo kag bisan ang mga kliyente nga estado nagsugod na nga magdemanda sa Estados Unidos. Gani, may demanda para sa bag-o nga internasyunal nga kaayusan sa ekonomiya kag komprontasyon sa Norte-Sur nga dayalogo.

Apang ang pinakagamhanan nga aksyon pang-ekonomiya nga nahimo na sang pila ka mga naga-uswag nga mga pungsod agud kontrahon ang kapitalista nga krisis sa ekonomiya naghalin sa OPEC (*Organization of Petroleum-Exporting Countries)*. Indi na makakuha sang lana ang mga kapitalista nga pungsod, nga amo ang dugo nga nagabuhi sa mga industriya, sa tuman ka nubo nga presyo sang sa nagligad. Apang, isa ka ginbunga sang aksyon sang OPEC amo ang pagpalala sang kabudlayan sang iban nga naga-uswag nga mga pungsod nga wala nagatuga sang lana. Ining mga kabudlayan magatulod sa ila sa indi magdugay nga iduso ang ila kaugalingon nga independensya halin sa mga imperyalista.

Naglab-ot na sa punto sa kapitalista nga krisis sa ekonomiya nga nagakumpetensyahanay na ang mga kapitalista nga pungsod nga mangita sang bag-o nga mga merkado sa mga sosyalista nga pungsod. Ang naulihi nagabakal na subong sang mga bag-o nga teknolohiya nga sang una ginabawal sa ila. Bisan ang mga nagasalig nga pungsod ginpasugtan na nga mangita sang bag-o nga mga merkado. Temprano pa sang 1969, nakita sang mga tighimo sang polisiya sang US ang kakinahanglanon nga makig-relasyon pang-ekonomiya sa pungsod pareho sang Tsina. Nakita ini nga may malapit nga angot sa kakinahanglanon nga tapuson na ang paslaw nga gyerang agresyon sa Byetnam.

Sa subong naga-atubang ang US kag iban nga kapitalista nga ekonomiya sang krisis pang-ekonomiya nga mas malala pa sang sa depresyon sadtong 1930 nga nagsugod sa pagbagsak sang “stock market” sadtong 1929. Mas nga naga-athag na nga ang burgis nga ekonomiya pangpulitika, ilabina ang *Keynesian* nga ekonomiya, sa matuod wala gid makasolbar sa mga sandigan nga problema sang kapitalismo nga gintumod ni Marx kag Lenin. Nagmadinalag-on lang ini sa pagkapan-kapan sa pila ka panahon kag subong man, ginpalawig kag ginpadalom ini.

Sobra ang ginhatag nga pagpadungog kay Keynes. Ang mga ekonomista ni Mussolini sadtong 1920s kag Hitler sadtong 1930s amo ang una na nagpa-guwa sang ideya sang *pump-priming*. Ginsugdan ini ni Hoover sadtong 1932. Si Richard T. Ely , ang pinuno nga ekonomista ni Roosevelt, naglatag sang programa sang *pump-priming* sang *New Deal*. Bisan nga nagpakita ini sang pagpahiuli sang 1935 – 36 tungod sang *pump-priming*, liwat nga nagbulusok ang ekonomiya sang US tubtob naglupok ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon. Sa pagkamatuod, ang gyera ang nagtuga sang pagpahiuli kag daku nga pagsulong sa US, samtang masako ang tanan nga iban nga mga kapitalista nga pungsod sa pagwasak sa matag-isa.

Halin sang matapos ang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, permi nga naga-atubang ang US sang problema sang sobra nga pangapital kag sobra nga produksyon. Tubtob sadtong gyera sa Byetnam, ang mga resesyon kag mga resesyunaryo nga tendensiya ginasolbar sang pagpadako sang gasto militar.

Apang ginpakita na sang gyera sa Byetnam nga, samtang sa isa ka panahon naga-ganansya ang mga industriya pang-gyera sa nagakaigo nga tantos, ang bug-os nga ekonomiya naga-antus sang nagasirit nga implasyon.

Sa subong, naga-atubang sang tuman ka budlay nga paga-pilian ang Estados Unidos, kon bala magpalayo sa mga aktibidad nga kasubong sang gyera sa Byetnam kag mag-antos sang depresyon ukon makig-atubangay sa sosyal imperyalista nga Sobyet nga pataason ang gasto sa militar kag mag-antos sang implasyon. Ginkumplikar ang problema sang nagadako nga kumpetisyon halin sa iban nga kapitalista nga ekonomiya kag ang pagluntad sang kontra-imperyalista nga tindog sang mga ikatatlo nga kalibutan nga mga pungsod. Isa lang ka butang ang segurado: yara sa banas sang pagsarurot ang Estados Unidos. Makita subong nga ang emperyo nga Amerikano umalagi lamang kon ipaanggid sa mga nauna nga mga emperyo.

Permi nga ginatinguhaan sang mga burgis nga ekonomista nga "pamatud-an nga sayup" si Marx paagi sa dogmatiko nga pagbulag kay Marx sa kay Lenin kag paagi sa maka-isa ka bahin nga pagsaulog sang kapitalista nga kabuganaan sa panahon sang kauswagan sadtong ika-20 ka siglo. Dapat indi sila mapaslawan nga makita nga ginaguba kag ginapakitid ang sistemang kapitalista sang mga pagbagsak sang ekonomiya kag mga gyera nga mas nagalala sadtong ika-20 ka siglo sang sa ika-19 ka siglo. Sa subong nga tion, liwat nga yara sa bisperas sang higante nga depresyon ang bug-os nga sistemang kapitalista nga mas malala pa sang sa dekada 1930. Nagahana man ang peligro sang isa ka pangkalibutanon nga gyera.

Wala sang matuod nga Marxista ang makahas nga magsiling kon san-o mabagsak ang kapitalismo. Apang halin kay Marx, permi yara ang kontensyon sang mga ekonomista nga Marxista nga padayon nga masulit kag mas maglala ang krisis sang kapitalismo. Indi matuod pareho sang ginasiling sang mga kontra-Marxista nga wala gani makabasa sang mga sinulat ni Marx, nga ang panagna niya nga mangin sosyalista ang kalibutan sa isa lang ka makusog nga paglupok sa panahon nga buhi pa siya ukon gilayon pagkatapos. Nagsarurot ang kapitalismo paagi sa serye sang nagalala nga mga krisis kag gyera.

Pwede pa nga mapadugay sang mga ekonomiyang sosyalista ang mga kapitalista nga ekonomiya sa pila ka panahon paagi sa paggamit sang mga ini bilang isa ka ispesyal nga suplementaryo nga kuluhaan sang mga *capital goods* kag bag-o nga teknolohiya. Apang kon mas magbaskog ang mga sosyalista nga ekonomiya paagi sa kaugalingon nila nga pagsalig-sa-kaugalingon nga pagpaninguha kag paagi sa pakig-negosyohanay sa mga kapitalista nga pungsod, sa ulihi, magakitid ang merkado sang kapitalismo kag mabutang sa mas mabudlay nga sitwasyon. May tendensya man ang indi sosyalista nga naga-uswag nga mga pungsod nga buhinan ang mga prebilihiyo sang mga kapitalista nga pungsod paagi sa pagpangapin sang ila mga lehitimo nga interes.

Mahimo nga padugayon sang pagbalik sang kapitalismo sa Unyon Sobyet kag pila ka iban pa nga mga sosyalista nga pungsod tubtob sa isa ka lebel ang kabuhi sang kapitalismo sa kalibutan apang sa ulihi, indi sini mapunggan ang pagsarurot sang kapitalismo kag ang demanda para sa sosyalismo. Pagkatapos maagihan ang pagbalik kag paglarga sang kapitalismo, maga-abot ang panahon nga maga-alsa ang pumuluyo agud liwat tukuron ang sosyalismo. Sa pagtuhaw sang Unyon Sobyet bilang gamhanan nga sosyal-imperyalista, mabutang lang ang madugay na nga kapitalista nga mga pungsod sa mas pa ipit-ipit nga sitwasyon sa

kalibutan. Ang peligro sang gyera sa tunga sang duha ka superpower magapukaw sa mga pungsod nga pili-on ang wala-sang-ginadampigan, kag mga katawhan kag nasyon nga iduso ang ila independensya kag maglunsar sang rebolusyon.

Tsapter 4. Syentipikong Sosyalismo

Ang siyentipikong sosyalismo amo ang teorya kag praktika sang moderno nga industriyal nga proletaryado para sa rebolusyonaryo nga makasahi nga paghimakas agud hilwayon ang kaugalingon, upod sa iban nga mga ginapigos nga pumuluyo, kag mangin nagahari nga sahi bulos sa burgesya; agud tukuron kag pauswagon ang isa ka sosyedad kon sa diin ang mga kagamitan sa produksyon napaidalom sa pang-publiko nga pagpanag-iya kag ang planado nga produksyon para sa kaayohan sang pumuluyo imbes para sa pribado nga ganansya sang pipila; kag gani, agud mahanda ang alagyan para sa komunista nga sosyedad nga wala sang sahi.

Ginhapag sa pinaka-una nga higayon sang Manipesto sang Komunista nga ginbalay nila Marx kag Engels para sa Liga sang mga Komunista sadtong 1848 ang kumprehensibo nga teoretikal nga pundasyon sang syentipikong sosyalismo. Antes sini, ang sosyalismo isa ka halug nga termino nga nagatumod sa lain-lain nga mga tendensiya sang panghuna-huna nga nagapakamalaut sa mga abuso sang burgesya sa proletaryado kag nagatinguha nga paayuhon ang kundisyon sang naulihi.

Sa ikatatlo nga seksyon sang Manipesto, gintumod sini ang tatlo ka dagway sang sosyalismo nga nauna sa syentipikong sosyalismo: 1) reaksyonaryo; 2) konserbatibo kag burgis; kag 3) kritikal – utopyan nga sosyalismo kag komunismo.

Lakip sa mga reaksyonaryo nga sosyalista ang mga pyudal nga sosyalista, ang mga petiburgis nga sosyalista kag ang German ukon “matuod” nga mga sosyalista. Komon sila nga nagasabat kag nagapamatok sa bag-o nga makasaysayan nga mga kahimtangan nga gintuga sang burgesya kag nagpanugyan sang pila ka atrasado nga modelo sang sosyedad. Ginakabig sila nila Marx kag Engels bilang mga hangag kag reaksyonaryo tungod luyag nila nga pabalikon ang ruweda sang kasaysayan.

Ang mga pyudal nga sosyalista duna nga mga katapo sang garuk nga aristokrasya kag kapari-an nga ginadala ang mga reklamo sang proletaryado batok sa burgesya agud itib-ong ang pagpabalik sa pyudal nga sistema. Ang mga petiburgis nga sosyalista amo ang mga tiglawas sang mga nagamakinaugalingon nga mangunguma kag artesano nga yara sa proseso sang pagkalusaw kag nagahandom sang pagpanumbalik sang mga gremyo (craft guilds) kag patriyarkalismo sa agrikultura. Ang German nga “matuod” nga sosyalista amo ang mga intelektwal nga naga-asta nga mangin-alamon nga naga-import sang sosyalista nga literatura nga French agud ligwaton ang mga tinaga sini padulong sa ideyalista nga pagpanikal nga wala sang kongkreto nga pag-analisa kag nagapaboron sang makasahi nga paghimakas; ginpanugyan nila nga ang Pilistino nga intelektwal nga German sang Edad Medya amo ang himuon nga modelo sang makitawhanon sa pangkabug-osan.

Kalakip sa mga konserbatibo kag burgis nga mga sosyalista ang pila ka mga ekonomista, pilantropo kag gamay nga nagapabuot-buot nga nagapati nga

ang mga reklamo sang proletaryado masabat sa sulod sang kapitalista nga sistema kag ang bisan ano nga maayo para sa burgesya, maayo man para sa proletaryado. Gina-engganyo ang proletaryado indi lamang nga magpabilin sa dulunan sang burgis nga sosyedad kundi subong man sikwayon ang tanan nga mga ideya sang makasahi nga paghimakas agud matamasa sini ang burgis nga sistema bilang Bag-o nga Jerusalem. Ginpakanubo ang kahublagan pangpulitika sa kubay sang mga mamumugon tungod nagapanindugan nga simple nga pagbag-o sa kahimtangan pang-ekonomiya kag simple nga reporma administratibo bastante na para paayuhon ang kahimtangan sang proletaryado.

Kalakip sa mga kritikal – utopyan nga sosyalista kag komunista amo nanday Henri St. Simon, Charles Fourier, Robert Owen kag iban nga nagakilala sang makasahi nga antagonismo sa tunga sang burgesya kag proletaryado apang wala pa makita ang lapsag nga industriyal nga proletaryado sang temprano nga bahin sang ika-19 ka siglo bilang pwersa nga makasarang sang makasaysayan nga inisyatiba ukon kahublagan pang-pulitika. Gani, nagapati sila sa ila lain-lain nga pamaagi nga ang mga indibidwal pareho nila halin sa kubay sang mga edukado makapangibabaw sa banggi-anay sang mga sahi kag maka-imbento sang isa ka dagway sang sosyal nga organisasyon kon diin ang mga mamumugon ispontayo kag amat-amat nga magsulod para sa kaugalingon sini nga kaayuhan kag para sa sosyal nga paghinangpanay. Gani, nagapanawagan sila sa espiritu sang pagkamaluluy-on kag pilantropiya sang mga burgesya nga kon indi man suportahan himuon nga modelo ang ila mga ideya kag proyekto para sa makasahi nga rekonsilyasyon.

Naghapag sang pinaka-panoramiko nga panugyan si St. Simon para sa reorganisasyon sang sosyedad. Ginpanglantaw niya indi lang ang bag-o nga sosyedad French nga ginapadalagan sang mga industriyalista, pilosopo, pisisista, kemist, *astronomer*, matematisyan kag iban pa nga mga tawo nga may moderno nga syentipiko nga kinaalam para sa benepisyo sang mga imol kag aktwal nga tagtuga sa sosyedad; apang subong man isa ka pederasyon sang mga estado sa Uropa nga naga-usoy sa amo man nga linya.

Ginpaminsar ni Fourier ang *phalanx*, isa ka produktibo nga komunidad kon diin integrado ang industriya kag agrikultura, kon diin ang mga mamumugon magapuyo nga may paghangpanay sa kapitalista kag kon diin ang proletaryado magabaton sang pinakadaku nga bahin sang ganansya. Sa sulod sang pila ka tinuig, naga-upisina siya matag-adlaw agud lang maghulat sang kapitalista nga magsuporta sang iya nga proyekto. Apang wala gid sang maluluy-on nga kapitalista nga nagpalapit.

Si Robert Owen isa mismo ka madinalag-on nga kapitalista nga nagpamatuod nga mapadako niya ang iya ganansya paagi sa pagpaayo sang mga kahimtangan sa pagtrabaho kag pangabuhi sang iya mga mamumugon. Naghatag siya sang mas mataas nga sweldo, mas manubo nga oras sa pagtrabaho (napulo kag tunga ka oras) kag mas maayo nga pabalay sang sa talaksan nga ginapatuman sang iban nga mga kapitalista. Sang ulihi iya ginpanghuna-huna ang kolonya pangbalay, isa ka boluntaryo nga produktibo nga organisasyon nga madamo sang kapareho sa mga pamaagi ni Fourier.

Ang mga tagsakdag ni Fourier kag Owen nagtukod sa America sang pila ka nahamulag nga mga komunidad santo sa linya nga gindesinyo sang ila mga amo. Amo man ang ginhimo sang mga tagsakdag sang utopyan nga komunista nga si Cabet kag Weitling nga sadto pa nag-ekspermento sa France kag Germany, santo

sa pagpasunod. Tanan nga ekspermental nga sosyedad nga ini nagkalawasak sa presyur sang nakapalibot nga kapitalista nga sosyedad.

Ginlaragway ni Marx kag Engels ang mga nasambit nga mga napanghuna-hunaan kag proyekto bilang utopyan nga pagtukod sang mga palasyo sa hangin kag mga pantastikong laragway sang palaabuton nga sosyedad, nga ginpinta sa panahon kon diin ang industriyal nga proletaryado yara pa sa indi mauswagon nga halintang. Apang kadungan sini, ila natalupangdan nga ini nagasanto sa una nga duna nga handom sang sahi nga ini para sa pangkabug-osan nga rekonstruksyon sang sosyedad.

Ginpakita nila ang kritikal nga mga elemento nga kabangdanan kon nga-a tuman ka puno ang mga publikasyon utopyan nga sosyalista kag komunista sang pinakamalahalon nga mga materyales para sa kasanagan sang sahing mamumugon. Ginsaway sang mga ini ang tanan nga prinsipyo sang burgis nga sosyedad kag kaangot sini, nagpanugyan sang tuman ka damo nga praktikal nga mga tikang pareho sang pagdula sang kinalain sa tunga sang kabanwahanan kag kaumahan, kag sa pagpadayon sang mga industriya para sa kaayohan sang pribado nga mga indibidwal; ang pagkambyo sang mga katungdanan sang mga estado pakadto sa simple nga pagdumala sang produksyon ; kag iban pa.

Sa panahon nanday Marx kag Engels, nadunot ang mga sosyalista kag mga komunista nga utopyan nga tipo padulong sa makitid nga relihiyoso nga sekta, kag naga-asta nga mangin-alamon nga ginasulit-sulit ang hupas na nga mga ginsulat sang ila napatay nga mga maestro, panatiko nga ginapamatukan ang aksyon pang-pulitika sang mga mamumugon kag nangin mas reaksyonaryo samtang ang mga kundisyon para sa sosyalismo mas nagaathag. Indi sila makalagas sa pagsanyog sang proletaryado kag sa pag-uswag sang mga makasaysayan nga kundisyon.

Ginpasangkad sang *Sosyalismo: Utopyan kag Syentipiko* ni Engels (sa pagkamatuod, isa ka seksyon sang *Anti-Duhring*) ang syentipikong sosyalismo bilang tuman nga kabaliskaran sang utopyan nga sosyalismo. Syentipiko ang Marxista nga sosyalismo tungod gina-analisar sini ang kapitalismo kag ginahakos yadtong layi sang paghulag nga nagalab-ot sa sosyalista nga transpormasyon sini. Sa tanan nga pre-Marxista nga dagway sang sosyalismo, pinakamalapit ang utopyan nga sosyalismo sa mga handom sang lapsag nga industriyal nga proletaryado, apang tuman nga nag-kulabos sa teorya sang syentipiko nga sosyalismo.

Ginbalay ang syentipikong sosyalismo sa panahon nga ang kapitalismo bastante na nga nag-uswag agud ibuyagyag indi lang ang nakaligad kag subong kundi subong man ang palaabuton sini. Ang pagtubo mismo sang moderno nga industriya kag sang proletaryado maobserbahan na bilang kabangga sa kapitalista nga relasyon sa produksyon. Samtang naga-uswag ang mga pwersa sang produksyon, mas nga namarkahan sang krisis ang kapitalista nga moda sang produksyon. Ginagiit sang Manipesto sang Komunista nga gintuga sang kapitalismo ang kaugalingon sini nga manug-kutkot sang lulubngan – ang proletaryado kag ang moderno nga industriya.

Ang pinakamalig-on nga pamatuod para sa Marxistang sosyalismo bilang syentipiko nga teorya amo ang serye sang mga kadalag-an nga naagum sang proletaryado sa pag-ubay sini. Ang wala untat nga pagsulong sang rebolusyonaryo nga kahublagan sang proletaryado padayon nga nagpamanggad kag nagpa-uswag sa teorya nga ini. Ang kahustuhon sang syentipikong

sosyalismo sa subong pinakamaayo nga ginapakita sang aktwal nga pagtukod kag pagsulong sang sosyalismo sa pila ka pungsod.

Masami nga ginahambal nga ang banggianay sa sahi amo ang sentro sang teorya sang syentipiko nga sosyalismo. Kinahanglan ini sang dugang nga kwalipikasyon agud mapakita ang bug-os nga sakop sang pagpa-uswag ni Marx sang teorya sang banggianay sa sahi. Sa isa ka sulat para kay J. Wedemeyer nga ginpetsahan 1 Marso 1852, ginsulat ni Marx : "indi dapat ako hatagan sang kredito sa pagkatukib sang pagluntad sang mga sahi sa moderno nga sosyedad ukon sa banggianay sa tunga nila. Ang ginhimo ko nga bag-o amo ang pamatud-an : 1) nga ang pagluntad sang mga sahi nahigot lang sa partikular nga mga makasaysayan nga halintang sang pag-uswag sang produksyon; 2) nga kinahanglan magdangat ang banggianay sa sahi sa diktadurya sang proletaryado; 3) nga ang diktadurya sang proletaryado ini mismo ginabug-os lang sang transisyon padulong sa pagdula sang tanan nga mga sahi kag padulong sa sosyedad nga wala sang sahi . . ."

A. Makasahi nga Diktadurya sang Proletaryado

Ang nagapanguna nga pangkabug-osan nga rekisito para sa pagtukod sang sosyalista nga sosyedad amo ang makasahi nga diktadurya sang proletaryado. Nagakahulugan lamang ini nga dapat yara sa mga kamot sang proletaryado bilang nagahari nga sahi ang gahum sang pang-estado.

Tampad nga gina-ako sang Marxismo ukon syentipikong sosyalismo nga ang proletaryado ukon sosyalista nga estado isa ka makasahi nga diktadurya, indi pareho sang burgesya nga gina-misrepresentar ang kaugalingon sini nga gahum pang-estado ukon makasahi nga diktadurya bilang isa ka instrumento nga nagapangibabaw sa mga sahi para sa komon nga kaayohan sang tanan nga sahi, grupo kag tawo.

Bilang makasahi nga diktadurya, segurado nga nakatutok ang sosyalista nga estado batuk sa burgesya kag sa iban nga kaaway sang pumuluyo. Ang mga pang-pwersa nga instrumento sang estado ginagamit agud garantiyahan, konsolidahon kag pangapinan ang sosyalistang rebolusyon kag konstruksyon batok sa pangsulod kag pang-guwa nga mga kaaway.

Ginadingutan sang sosyalistang rebolusyon ang burgesya sang gahum pampulitika sini kag pribado nga pagpanag-iya sini sa mga kagamitan sa produksyon. Indi dapat pakagamayon ang determinasyon sang burgesya nga mapabilin ang mga ini, ukon kon mapierde, bawion ang mga ini.

Antes matukod ang sosyalista nga sosyedad, himuon sang burgesya ang tanan nga yara sa gahum sini agud punggan ang kadalag-an sang proletaryado. Ginapauswag kag maangkon ang kusog sang proletaryado sa panugod sang paghari sini paagi sa mabudlay nga paghimakas.

Ang makasahi nga dikatdurya sang proletaryado batok sa nagahimulos nga mga sahi nagakahulugan man sang isa ka sosyalista nga demokrasya para sa proletaryado kag tanan nga iban pa nga ginahimuslan nga pumuluyo nga naghilway sa ila kaugalingon. Kon indi mabutang sa husto nga lugar ang mga reaksyonaryo kag kontra-rebolusyonaryo, indi masarangan sang proletaryo nga estado nga garantiyahan ang demokrasya para sa bug-os nga pumuluyo.

Hayag nga ginatib-ong sang sosyalista nga konstitusyon ang makasahi nga pagpamuno sang proletaryado sa basehan sang alyansa sini sa tanan nga iban

nga demokratiko nga mga pwersa, pareho sang mangunguma, petiburgesya kag mga kapareho sini. Ginatalana sang konstitusyon nga ini ang desaysibo nga praktikal nga mga tikang pabor sa mga sadto ginahimuslan nga mga sahi.

Lubos nga nagalikaw ang pinakamaayo nga burgis-liberal nga mga konstitusyon sa pagtumod sang pagluntad sang mga sahi kag banggianay sa sahi. Hungod ini nga nagagamit sang mga abstrakto kag unibersalitiko nga mga pagtumod sa mga indibidwal nga kinamatarung, nga wala sang bisan ano man nga tipo sang paglain-lain sang mga sahi, agud tabunan kag itib-ong ang epektibo nga ligal nga kinamatarung kag kahilwayan sang mga nagahimulos nga sahi nga himuslan ang malapad nga masa sang mga indibidwal nga napasulod sa iban nga mga sahi kag naga-isip sang sobra nubenta porsyento sang populasyon.

Samtang makahaladlok pamatian ang diktadurya sang proletaryado sa iban, kag makapukaw sang mga laragway sang patarasak nga mga akto sang bayolensya, malig-on nga prinsipyo sang syentipikong sosyalismo nga dulaon ang basehan sa politika kag pang-ekonomiya sang makasahi nga pagpamigos kag pagpanghimulos kag hatagan bisan ang mga katapo sang sadto nagapanghimulos nga mga sahi sang nagakaigo nga oportunidad nga bag-uhon ang kaugalingon kag mag-amot tubtob sa ila masarangan sa pagpa-uswag sang sosyalista nga sosyedad. Sa mga partikular nga kaso lang sang kriminal nga paglapas ginasilutan ang mga nakasala nga mga indibidwal santo sa layi.

Sa basehan sang teorya kag aktwal nga inagihan sa pagtukod sang sosyalismo, indi lamang ang mga pinasahi nga indibidwal kundi ang kabug-osan nga bahin sang burgesya kag iban nga nagahimulos nga mga sahi ang magabiya sang kaugalingon nga makasahi nga panindugan kag magbuylog sa rebolusyon. Nagahatag sang pampulitika nga ligwa ang makasahi nga diktadurya sang proletaryado para sa ila. Wala bisan san-o man nahitabo nga nakapungko sa gahum ang proletaryado nga wala sang mga alyado. Kag ang mga lehitimo nga interes sang mga alyado nga ini ang ginarespeto; nagahatag sa ila sang mga konsesyon sa madamo nga hambalanon para sa pagsulong sang demokratiko kag sosyalista nga kawsa.

Nagahatag sang amnestiya bisan sa kinaandan nga mga upisyal kag tinawo sa nalutos nga burges nga hukbo kag ginahatagan sang nagakasanto nga palangabuhian sa ila demobilisasyon. Ang mga tropa sang kaaway nga mga mamumugon kag mangunguma magabaton sang pareho nga benepisyo nga ginabaton sang iban nga katapo sang ila sahi. Ang mga upisyal kag tinawo sang kaaway nga nagbuylog sa rebolusyon ano man oras antes ang kadalag-an ginakabig nga matuod nga tropa sang rebolusyon.

Ang ultimo nga katuyoan sang ano man nga rebolusyonaryo nga partido sang proletaryado amo ang pagtukod sang sosyalista nga sosyedad. Gani, ang iya pangmalawigon nga interes sini amo ang pagtukod sang makasahi nga diktadurya sang proletaryado. Apang ang katumanan sang amo nga pangmalawigon nga interes indi maangkon paagi sa simple nga handom sang bisan sin-o man ukon ano man nga partido.

May yara hinanali nga mga kundisyon kag hinanali nga interes nga kinahanglan atubangon antes maatubang ang hambalanon sang sosyalista nga rebolusyon. Bisan sa abanse nga kapitalista nga pungsod, kon diin ang isyu sang sosyalismo mas malapit nga atubangon sang sa iban nga lugar, may yara sang mga hinanali nga kundisyon kag hinanali nga mga interes nga dapat atubangon antes mangin posible ang sosyalistang rebolusyon. Sa isa ka mala-pyudal nga

pungsod, mas nga hinanali kag pat-ud nga ang burgis-demokratiko nga rebolusyon isa ka halintang nga kinahanglan atubangon sa sulod sang malawig nga panahon antes mangin posible ang sosyalista nga rebolusyon.

Sa kahimtangan nga handa ang nagahari nga sahi sa kapitalista nga pungsod nga pahanugutan ang Partido Komunista nga maghulag nga ligal, wala ginasikway sang nasambit nga partido ini nga higayon. Indi bala nga ang nagapanguna nga interes sang sining partido amo ang ipasaka ang lebel sang kamuklatan sang proletaryado kag iban nga pumuluyo kag organisahon sila? Pwede man nga pulu-panahon nga padaugon ang mga reporma . Kon wala ang mga pat-ud nga kundisyon nga paborable para sa armado nga rebolusyon, daku nga kahalitan ang pagsulong sini para sa partido tungod sa tuman ka urbanisado sang kinaiya sang pungsod kag tuman ka sentralisado sang kinaiya sang komunikasyon.

Bisan nga sa mala-pyudal nga pungsod nga ang kadutaan bastante ang kalaparon para sa pangmalawigon nga armadong paghimakas, wala ginasikway sang partido komunista ang higayon nga magpakigbahin sa ligal nga pampulitika nga paghimakas kon yara ang amo nga higayon. Mahapos magtuhaw ang kahimtangan nga para sa hinanali nga interes sa pagtib-ong sang pungsodnon nga independensya kag demokrasya nga maghiusa ang Partido Komunista sa burgis nga gobyerno kag sa pungsodnon nga burgesya batok sa imperyalismo kag pyudalismo.

Sa kapitalista man ukon mala-pyudal nga pungsod, makatarungan ang armado nga rebolusyon kag posible nga magdaug kon magpabor diri ang obhetibo nga mga kahimtangan kag may bastante nga kusog ang suhetibo nga mga elemento sang rebolusyon.

Ang mga obhetibo nga kahimtangan nagapatungod sa sitwasyon sang nagahari nga sistema. Puede mangin tuman ka lala ang krisis sa politika kag ekonomiya sang sini nga sistema gani mapintas nga nagakatunga ang mga nagahari nga sahi kag nagakapunggan ini nga maghari sa daan nga pamaagi. Nagapatigayon ang nagahari nga hubon sang hayagan nga teror batok sa malapad nga kubay sang pumuluyo kag mas nga nahamulag. Ang mga pumuluyo sa pangkabug-osan, lakip na ang indi mga organisado, nagakaugot sa sistema kag nagahandom nga bag-uhon ini.

Ang mga suhetibo nga mga aspeto sang rebolusyon nagapatungod sa muklat kag organisado nga mga pwersa sang rebolusyon. Ang mga ini amo ang rebolusyonaryo nga partido, ang mga organisasyon masa, ang armado nga hubon, kag iban pa. Agud matakus sang lubos ang ila kusog, kinahanglan kunsiderahon ang ila tindog kag ikasarang sa ideolohiya, politika kag organisasyon.

Nagapanguna ang obhetibo nga mga kahimtangan sa suhetibo nga mga aspeto. Una nga nagatuhaw ang una antes ang naulihi kag nagaserbe nga basehan para sa pag-uswag sang mga rebolusyonaryo nga pwersa. Indi mapasibangdan ang Partido Komunista sang pag-imbento ukon gintunaan sang krisis sa politika kag ekonomiya sa burgis nga nagahari nga sistema.

Sa ano pa man, posible nga mangin paborable para sa armado nga rebolusyon ang obhetibo nga kahimtangan, apang mahuyang naman ang suhetibo nga aspeto sang rebolusyon. Kon kaisa naman, posible nga mabaskog ang suhetibo nga mga aspeto apang indi naman paborable para sa armadong rebolusyon ang kahimtangan. Sa bisan diin man nga kaso, kahangagan nga

magsulong sa isa ka estratehiko nga desaysibo nga armado nga konprontasyon sa burgesya. Kuhaon naton ang mga halimbawa sang armado nga rebolusyon nga ginlunsar sang proletaryado.

Antes pa man makagamot ang Partido Komunista sa ano man nga lugar, ispontanyo nga naglunsar ang proletaryado sang armado nga pag-alsa sa madamo nga mga pungsod sa kontinente sang Uropa sadtong 1848. Nagdululungan ang ila mga aksyon indi tungod sa internasyunal nga koordinasyon kundi tungod sa malala nga krisis sa politika kag ekonomiya nga nag-igo sa Uropa. Indi pa gid bastante ang kusog sa ideolohiya, politika kag organisyon sang proletaryado. Gani, nahimuslan sang burgesya ang ila mga aksyon agud magserbe sa kaugalingon nga katuyoan batok sa aristokrasya, samtang ginatapna man sini ang proletaryado sa ngalan sang laye kag kaayusan.

Sadtong 1871, ginpalala ang krisis politika kag ekonomiya sang France sa kapierdehan sini sa Franco-Prussian nga gyera. Nagpangahas ang mga mamumugon sa Paris nga agawon ang gahum halin sa burgesya gamit ang mga armas nga mismo ginhatag sa ila bilang mga pungsodnon nga gwardiya. Nauyatan nila ang gahum sa sulod sang bug-os nga duha ka bulan kag gani, ginpamatud-an sa una nga higayon ang ikasarang sang proletaryado sa paghulag bilang isa ka progresibo nga nagahari nga sahi. Nagpasar sila sang madamo nga mga progresibo nga tikang.

Nawasak ang Komuna sang Paris nga ila gintukod tungod sa mga yadtong kahuyangan kag kasaypanan nga sunod nga gin-analisar ni Marx. Lakip sa mga ini amo ang wala sila naka-angot sa iban pa nga bahin sang pumuluyong French, wala nila lubos nga gin-reorganisa ang makinarya sang estado, tuman ka temprano nga ginpasa sang ila Komite Sentral ang gahum sa popular nga ginpili nga representatibo nga asembliya, wala nila gilayon ginlagas ang mahuyang nga burgis nga gobyerno nga nagpalagyo, wala nila makita ang posibilidad nga ang burgis nga hukbo sang France kag Prussia maghiliusa batok sa ila, kag iban pa.

Tubtob sa paglupok sang Una nga Inaway Pangkalibutanon, daw napaidalum na sa kontrol sang burgesya sang tanan nga kapitalista nga pungsod ang proletaryado kag napakalma ang banggi-anay sang mga sahi, bisan sa nagalala nga krisis sa ekonomiya. Daw nag-guwa man nga nakahatag na ang pag-uswag sang kapitalismo padulong sa moderno nga imperyalismo sa burgesya sang ligwa para pakalmahon ang proletaryado sa kahalitan sang mga ginkolonisa nga pumuluyo sa Sidlangan.

(Bisan antes sang moderno nga imperyalismo, natumod na nanday Marx kag Engels ang temporaryo nga mga solusyon sa krisis sa ekonomiya sa pagpangwasak sang mga baligya, pagpanghimulos sang bag-o nga mga merkado ukon pagpasingki sa pagpanghimulos sa mga daan nga mga merkado, pagpa-guwa sang sobra nga pangabudlay padulong sa Amerika kag iban nga mga kolonya, kag iban pa.)

Sa mas nga pagpauswag sang Marxismo, ginpakita ni Lenin nga maga-atubang ang kapitalismo sa mas daku nga kinagamo sa kaugalingon sini nga hinimuan paagi sa pagka-monopolyo kapitalismo ukon moderno nga imperyalismo. Ginsiling niya nga ang pabalik-balik nga krisis mas magdako kag mas makahalalit, kag maapektuhan indi lang ang mismo mga kapitalista nga pungsod kundi bisan ang bug-os nga kalibutan. Sa pagkamatuod, indi magdugay mahitabo ang serye sang mga malala nga krisis sa ekonomiya nga mangin

kabangdanan sang mapintas nga pagkatunga sa kubay sang mga kapitalista nga pungsod kag sang paglupok sang Una nga Inaway Pangkalibutanon.

Naglusong sa gyera ang Rusya, ang pinakamahuyang nga kapitalista nga pungsod, kag ginpadala sa patag-awayan ang minilyon ka mga tropa nga kulang sang kagamitan. Tungod duha ka milyon sa mga ini ang napatay sa patag awayan, mas nga nag-antus ang mga pumuluyo sa pungsod sang pagkagutom kag kawad-on sang kahilwayan. Gani, nahitabo ang burgis-demokratiko nga rebolusyon sadtong Pebrero 1917, nga aktibo nga ginpakigbahinan kag lubos nga ginsuportahan sang mga Bolshevik. Nagtindog nga bag-as ang mga mamumugon sang Petrograd sa pagpamuno sang mga Bolshevik sa pagpabagsak sa Tsar kag ang mga tropang Tsarista nagsugod nga solido nga matukod sa idalum sang bandera sang mga Bolshevik.

Ang burgis nga liderato sang gobyerno nga nagbulos sa Tsarista nga rehimen nakahimo sang makamamatay nga kasaypanan nga pagpadayon sang patakaran sang gyera sang Tsar. Ginbandera sang mga Bolshevik ang panawagan para sa tinapay kag kahilwayan kag para ibalhin ang imperyalista nga gyera padulong sa gyera sibil. Nagsabat ang mga mamumugon kag mangunguma sa panawagan kag ang bulto sang mga tropa sang gobyerno nagbuylog sa Pulang Hukbo. Ang una nga Pulang Hukbo ginbug-os halin sa reaksyonaryo nga hukbo. Gani, natabo ang sosyalista nga rebolusyon sadtong October 1917.

Ginpakigbatuan kag nalutos sang partido nga Bolshevik kag sang pumuluyo ang mga reaksyunaryo sa gyera sibil kag pagkatapos sini ang mga dumuluong nga mga interbensyonista nga pwersa nga ginpadala sang Germany kag pagkatapos ang sadto mga alyado sang Rusya.

Ginwasak sang Una nga Inaway Pangkalibutanon ang balanse sang gahum. Sa kaayusan sa kalinong pagkatapos sini, ang Tsina isa sa mga atrasado nga pungsod kon diin ang pagtraidor sang mga nagdaug nga imperyalista lubos nga nabuyagyag sa pumuluyo. Ginhatag sang mga alyado sa Japan, imbes sa Tsina, ang mga sakop sang impluwensya sang Germany sa Tsina. Ginpukaw sini ang pamatan-on kag pumuluyong Tsino nga maglunsar sang lapnagon nga mga kampanyang protesta batuk sa Tratado sang Versailles. Ginpanday sang mga aksyon nga ini ang mga rebolusyonaryo nga sang ulihi nagtuhaw bilang mga lider sang Partido Komunista sang Tsina.

Pagkatapos sang kadalag-an sang sosyalista nga rebolusyon sa Rusya, mas nag-athag sang sa nakaligad nga ang demokratiko nga rebolusyon isa ka separado nga halintang sang paghanda para sa sosyalista nga rebolusyon sa isa ka pungsod kon diin malahalon ang mga bahid sang pyudalismo. Sang temprano pa ginpakita nila Marx kag Engels nga sa pungsod nga ini pareho sang Germany, Poland kag Rusya nga dalagko ang bahid sang pyudalismo, dapat atubangon ang agraryo nga rebolusyon sa pagpamuno sang proletaryado. Nakita man nila nga sa Poland, ang paghimakas para sa independensya dapat nga ibase sa agraryo nga rebolusyon.

Gintukod ang Partido Komunista sang Tsina sadtong 1921. Nakig-isa ini sa Goumindang sadtong 1924 agud pakig-awayan ang mga warlord sa norte kag igiit ang otoridad sang Republika sang Tsina nga gintraiduran ni Yuan Shi-kai. Pagkatapos sang rebolusyon sang 1911, ginhatag ni Sun Yat-sen ang pagkapangulo sa iya, nga pagkatapos naman ginhimo nga emperador ang kaugalingon. Naghilisugot ang KMT kag PKT nga maghimakas para sa

pungsodnon nga independensya kag demokrasya kag ginsuportahan sila sang Soviet Russia. Sa panahon nga ini, wala sang imperyalista nga gahum sang Nakatungdan nga handa magsuporta sa KMT.

Apang pagkatapos nga napatay si Sun Yat-sen, ginpasingki sang mga imperyalista nga British kag Amerikano ang pagtinguha nga pangaluyagan si Chiang Kai-shek. Nadala siya sa pangpagbuyok kag gintraiduran ang alyansa nga KMT-PKT paagi sa pagmasaker sang ginatos ka libo nga komunista kag mamumugon Tsino sadtong 1927. Sa Shanghai lang, 300,000 ka mga komunista kag suspek ang gipangmasaker.

Gani, napilitan ang PKT nga magpangapin kag maglunsar sang mga pag-alsa. Pila ka mga dibisyon sa pagpamuno sang komunista ang nagsipak sa Pungsodnon nga Rebolusyonaryo nga Hukbo sa gin-isa nga kumand sang KMT – PKT, kag nagsugod si Mao nga magtukod sang mga yunit gerilya sang mga mangunguma sa Kabukiran sang Chingkang. Ang desisyon sang Partido Komunista sang Tsina nga maglunsar sang armado nga pagpangapin indi gulpi kag makaisa ka bahin nga desisyon kundi gin-unahan sang mapintas nga akto ni Chiang nga nagaserbisyo sa mga imperyalista nga Anglo-Amerikano.

Sa una nga higayon sa kasaysayan sang rebolusyonaryo nga proletaryado, ginpakita sang PKT nga madinalag-on nga malunsar ang armado batok sa mga burgesya nga pro-imperyalista sa partikular nga mga kahimtangan sang Tsina. Ginpaathag ni Mao nga posible ini tungod lunod ang mga imperyalista sa krisis kag natunga-tunga batok sa matag-isa kag amo man ini ang sitwasyon sang ila mga ido-ido nga warlord sa Tsina.

Apang, sadtong 1936, sang ginlusob sang Hapon ang Manchuria kag maathag nga ginpakita ang iya intensyon nga sakupon ang bug-os nga Tsina, ang Partido Komunista sang Tsina ang nag-insiyatiba nga magpanawagan sa KMT nga magpakigbahin sa alyansa nga kontra-Hapon kag ipahigad ang gyera nga patyanay sang pareho nga lahi. Nagpamalibad si Chiang tubtob siya gin-aresto sang kaugalingon niya nga mga heneral sa Sian kag ginpilit siya nga magsulod sa kasugtanan sang untat-lupok sa PKT.

Sa pagpangapin nga kontra-Hapon, nagbaskog ang PKT tungod pursigido ini nga ginpakig-awayan ang Hapon. Naghuyang ang KMT tungod naglikaw ini sa mga inaway batuk sa komon nga kaaway. Ginpatuman ni Chiang ang patakaran nga "pabay-an nga mag-ilinaway ang mga tigre" (ang mga Komunista kag Hapones) kag maglunsar sang kontra-komunista nga mga pagpanalakay kon may yara siya sang higayon. Nangin indi popular ang mga patakaran nga ini. Nagkadto sa PKT ang popular nga suporta.

Sang naglusong ang PKT kag KMT sa bag-o na naman nga hugna sang gyera sibil halin sang 1947 tubtob 1949, antes pa maathag na kaayo ang kongklusyon. Sa panugod, daw mabaskog si Chiang tungod may yara siya walo ka milyon nga tropa kag isa lamang ka milyon ang tropa sang PKT. Apang bisan sin-o man nga nakahibalo nga nagabantay ang makakita nga ginpilit nga mag-soldado ang hukbo ni Chiang kag ginasuportahan lang sang kwarta kag kagamitan sang US, samtang ang mga tropa sang hukbo sang banwa mga boluntir para sa rebolusyonaryong kawsa kag natilawan-sa-inaway sa gyera sang pagpangapin batok sa Japan. Nagaragasa ang implasyon kag ginadaya sang mga opisyal sang KMT ang ila tinawo sa sweldo kag rasyon. Indi makatilingala nga bug-os nga dalagko nga yunit sang KMT ang padayon nga nagabalhin sa kubay sang rebolusyonaryo.

Ginhatagan naton sang ispesyal nga pagtamod ang Tsina tungod ginabug-os ini sang sangkapat (1/4) sang katawhan sa kalibutan kag tungod ang kadalag-an sang proletaryado diri may madalum nga pangmalawigon nga epekto sa kabuhi sang pangkalibutanon nga sistemang kapitalista. Subong man, indi dapat kita mapaslawan nga makita nga ang krisis sa ekonomiya sang dekada 1939 ang nagbunga sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon kag ginbunga naman sang gyera nga ini ang tuman ka dako nga paghuyang sang sistemang kapitalista, pagbangon sang pila ka bag-o nga sosyalista nga pungsod kag mga kahublagan para sa pungsodnon nga kahilwayan.

Sa panahon pagkatapos sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, ginpakita sang kadalag-an sang mga pumuluyong Indotsino batok sa imperyalismong US ang isa pa ka butang. Madinalag-on nga maglunsar sang malawigon nga armadong paghimakas ang pumuluyo sang gamay nga pungsod sa pinakabaskog nga imperyalistang gahum bisan nga yara sa idalum sang mga kundisyon kon diin indi ini imbolbado sa kalibutanon nga gyera.

Ang mga proletaryong partido nga naglunsar sang armadong paghimakas amo ang mga nagmadinalag-on sa pagkumpleto sang demokratiko nga rebolusyon kag pagkatapos, nagpatigayon sang sosyalista nga rebolusyon. Ang hukbo nga ila gintukod sa proseso sang demokratiko nga rebolusyon amo sa ulihi ang nangin nagapanguna nga sangkap sang sosyalista nga estado ukon diktadurya sang proletaryado.

Sa mga pungsod kon diin nadaug sang Partido Komunista ang gahum pagkapos sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon, nagdagway ang makasahi nga diktadurya sang proletaryado sang demokratiko nga republika sang pumuluyo. Dapat kumpletuhon sang amo nga estado ang burgis nga rebolusyon kag gani, dapat magpatuman sang mga reporma nga burgis-demokratiko, ilabina sang reporma sa duta, apang kadungan sini sugdan ang sosyalista nga rebolusyon.

Tanan nga mga pang-pulitika nga partido nga nagasuporta sa rebolusyon may yara sang tiglawas sa kaayusan koalisyon, isa ka konsultatibo nga konseho sang pumuluyo, kag sa parlyamento sang pumuluyo. Bisan ginakilala ang Partido Komunista bilang nagapamuno nga partido tungod sa napamatud-an na nga pagpamuno sa pulitika sini kag ikasarang sa rebolusyon kag kumand sini sa rebolusyonaryong hukbo, ginapaseguro sini nga padayunon ang pag-engganyo sang mga alyado sa responsibilidad sa gobyerno tungod ini ang kinahanglanon nga demokratiko kag epektibo nga pamaagi sa paghibalo sang mga problema, pagsolbar sang mga indi paghinangpanay kag paghiliusa sang pumuluyo.

Ang matag-isa ka mga patriyotiko kag progresibo nga partido nga padayon nga nagaluntad sa isa ka sosyalista nga sosyedad puede makapanugyan sang ano man nga tikang kag pamatukan ang panugyan nga tikang sang bisan ano man nga iban nga partido. Pat-ud man nga ang Partido Komunista mismo ang magahapag sang kaugalingon nga panugyan nga mga tikang nga tilawan sa isa ka kolektibo nga diskusyon. Pagpangkumbinsi ang pagsulundan sa kubay sang mga tiglawas sang lain-lain nga mga agos sang opinyon publiko. Apang idapat naman ang pangpwersa nga mga aparatu sang makasahi nga diktadurya sa mga tawo nga wala sang handum kundi wasakon ukon pahuyangon ang sosyalista nga sosyedad.

Tubtob subong wala pa sang proletaryo nga partido ang napadaug ang gahum pampulitika kag nagtukod sang sosyalismo nga wala nagtukod sang

hukbo kag naglunsar sang armadong paghimakas. Apang sigurado man nga may yara proletaryo nga partido nga nagahulag nga ligal sa idalom sang burgis nga estado kag indi buot silingon nga nabuhinan ang ila pagka-rebolusyonaryo tungod indi sila makalapaw sa mga hinanali nga kundisyon kon diin pwede pa sila makahulag para sa hinanali nga mga interes sang proletaryado kag pumuluyo kag kon diin kinahanglan man nila nga pabaskugon ang kaugalingon ano man ang mahitabo sa palaabuton sa permi nga pabalik-balik nga krisis sang imperyalismo kag reaksyon.

Pila ka beses nga nagpakigbahin ang mga Bolshevik sa Duma bisan yara sa idalom sang Tsarista nga paghari. Duha ka beses nga nagsulod sa nagahiliugyon nga prente ang Partido Komunista sang Tsina sa gobyerno sang Goumindang. Nakig-koalisyon ang mga komunista sang Laos sa mga nyutralista kag maki-tuo sa isa ka natalana nga panahon kag pagkatapos sa mga nyutralista lang sa lain naman nga panahon. Sa mga kapitalista nga pungsod, nagahulag nga ligal ang mga partido nga Marxista-Leninista nga pareho sang mga rebisyunista nga partido.

Dapat maubayan ang kada proletaryo nga partido kag estado sang proletaryo nga internasyunalismo. Apang wala ini nagakahulugan nga pwede ma-import ukon ma-eksport ang rebolusyon halin sa isa ka pungsod pakadto sa isa pa. Ang kada rebolusyonaryo nga paghimakas dapat makaangkon sang pungsodnon nga dagway tungod kinahanglan nga solbaron anay sang proletaryado sa isa ka pungsod ang hambalanon sang burgesya sa pungsod nga ini. Ginpakita ini sang Manipesto sang Komunista.

Na-obserbahan nanday Marx kag Engels nga wala nadula ang importansya sang rebolusyon sang 1848 bisan ang mga ini mayor nga nagpanawagan para sa pungsodnon nga independensya. Ginsulong sini ang mga kahimtangan kon diin magahimakas ang proletaryado sang tanan nga pungsod batok sa burgesya sa sulod sang pat-ud nga pungsodnon nga dulunan. Wala pa sa panghuna-huna ang proletaryo nga internasyunalismo sa mga kundisyon antes sadtong 1848. Ang mga pungsodnon nga paghimakas sang sahing mamumugon sa lain-lain nga mga pungsod amo ang pundasyon nga bato sang proletaryo nga internasyunalismo.

Ang sosyalista nga estado ang tigpangapin sang soberanya sang pungsod kag sang pumuluyo. Sa sulod sang mga pungsodnon nga dulunan sini, ginaangkon sang makasahi nga diktadurya sang proletaryado ang tanan nga kinamatarung nga mapakigbagayan ang burgesya ukon bisan ano nga lokal nga sahi; kag pamatukan ang agresyon, interbensyon, pagpasilabot kag iban nga mga akto ekstra-teritoryal sang isa ka imperyalista nga gahum. Ang pag-giit sang pungsodnon nga soberanya kag independensya sang proletaryado nga yara sa gahum ukon wala pa sa gahum makatarungan nga hinganiban batok sa imperyalismo.

Sa halintang nga ini sang kasaysayan sa kalibutan, solo ang pumuluyo sa sulod sang kada pungsod ang pinakamaayo nga makahibalo sang kaugalingon nila nga sitwasyon kag may kinamatarung nga desisyunan ang ila palaabuton. Ang dominansya sang Estados Unidos ukon Unyon Sobyet sa subong isa ka indi makatarungan nga pag-imposar sa iban nga mga pumuluyo.

Kon nagahambal ang Unyon Sobyet sang "internasyunal nga proletaryo nga diktadurya", ini lubos nga paglapak kag sobra nga pagtorse sang Marxista nga teorya sang makasahi nga diktadurya kag proletaryo nga internasyunalismo.

Wala sang bisan ano nga estado ang may kinamatarung nga akuon sa kaugalingon ang kinamatarung nga desisyunan ang palaabuton sang iban nga mga estado ukon mga pumuluyo.

B. Ang Sosyalista nga Ekonomiya

Nangin posible ang sosyalista nga ekonomiya sa kasaysayan sang kalibutan tungod sa pagsanyog sang moderno nga industriya kag proletaryado sa kapitalismo. Nalapawan na sang mga pwersa sa produksyon ini kag ginawasak ang mga kapitalista nga relasyon sa produksyon nga nangin ila gapos. Gani, mahilway sila kag magsanyog sa madasig nga tantos.

Sa sosyalista nga sosyedad, ginabuslan sang sosyal ukon publiko nga pagpanag-iya ang mga kagamitan sa produksyon nga pribado nga ginapanag-iyahan. Ginapasanto ang bag-o nga mga relasyon sa produksyon sa sosyal nga kinaiya sang mga kagamitan sa produksyon. Ginarebolusyonisa ang bug-os nga moda sang produksyon.

Ginagamit sang proletaryado ang iya pagpangibabaw sa pulitika agud huluhalintang nga agawon ang tanan nga kapital halin sa burgesya, agud isentralisa ang tanan nga kagamitan sa produksyon sa kamot sang estado, kag agud padakuon sa pinakamadasig nga posible ang bug-os nga produktibo nga pwersa.

Ginlista sang Manipesto sang Komunista ang pila ka mga tikang para rebolusyonisahon ang moda sang produksyon sa pinaka-abanse nga mga pungsod, apang kadungan sini, ginpakita nga ang mga tikang nga ini magkatuhay sa lain-lain nga mga pungsod. Ang mga tikang nga ini amo ang mga masunod:

1. Pagdula sang pribado nga pagpanag-iya sang duta kag paggamit sang tanan nga arkila sa duta sa pang-publiko nga katuyoan.
2. Mabug-at nga progresibo ukon gradwado nga buhis sa kita.
3. Pagdula sang tanan nga kinamatarung sang pagpanubli.
4. Kumpiskasyon sang propyedad sang tanan nga emigrante kag rebelde.
5. Sentralisasyon sang pautang sa mga kamot sang estado paagi sa pungsodnon nga bangko nga may kapital sang estado kag eksklusibo nga monopolyo.
6. Sentralisasyon sang mga kagamitan sa komunikasyon kag transportasyon sa mga kamot sang estado.
7. Pagpalapad sang mga pabrika kag kagamitan sa produksyon nga ginapanag-iyahan sang estado; pagbungkal sang mga tiwangwang nga duta, kag ang pagpauswag sang duta sa kabilogan santo sa kabilogan nga plano.
8. Alalangay nga katungdanan sang tanan sa trabaho, pagtukod sang hukbo pang-industriyal, ilabina para sa agrikultura.
9. Kumbinasyon sang agrikultura sa mga industriya pangmanupaktura; amat-amat nga pagdula sang kinatuhay sang kabanwahan kag kaumahan paagi sa mas alalangay nga distribusyon sang populasyon sa bilog nga pungsod.
10.Libre nga edukasyon para sa tanan nga kabataan sa mga publiko nga eskwelahan. Pagdula sang pamugon sang mga bata sa pabrika sa subong nga laragway. Kumbinasyon sang edukasyon sa industriyal nga produksyon, kag iban pa.

Ginapakita sang *Kritika sa Programang Gotha* (*Critique of the Gotha Program)* ni Marx kon paano ginabahin ang kabug-osan nga produkto sang sosyedad. May pondo para sa 1) sweldo; 2) reproduksyon sang kapital; 3) kaayuhan pang-publiko; 4) administrasyon; kag 5) depensa. Ang sistema sang sweldo ginapabilin, apang ang esensyal nga kinalain sang kapitalismo kag sosyalismo kaangot sini amo nga wala na sang dalagko nga kinalain sa kita kag ang abereyds nga lebel sang kita hungod nga ginapasaka sa simple nga lebel agud mabuhi. Ang sobra nga produkto (sobra sa sweldo) wala na ginahugakom para sa pribado nga kita sang bisan ano man nga nagahimulos nga sahi apang ginagamit para sa reproduksyon sang kapital, kaayuhan pang-publiko, administrasyon kag depensa.

Sa pagbayad sang sweldo, ang ginasunod nga prinsipyo amo ang "halin sa kada isa santo sa iya ikasarang, para sa kada isa santo sa iya natrabaho". May mga diperensyal sa sweldo santo sa lain-lain nga produktibidad. Magabaton pa gihapon ang manedyer ukon enhinyero sang mas mataas nga sweldo sang sa may kahanasan nga mamumugon; kag ang naulihi magabaton sang mas mataas nga sweldo sang sa wala sang kahanasan nga mamumugon ukon aprentis. Sa pila ka panahon, magabaton ang industriyal nga proletaryado sang mas mataas nga sweldo kag mas madamo nga benepisyo sang sa mga mangunguma. Apang sa panugod pa lang, nagahimo na sang mga tikang agud dulaon ang dalagko nga kinalain sa kita sa daan nga sosyedad. Ang pangmalawigon nga katuyoan amo nga pasakaon ang produktibidad sang tanan paagi sa edukasyon kag paghanas; kag para aktwal nga palaparon ang produksyon agud tayuyon nga mapasaka ang pangkabug-osan nga lebel sang kita kag mga sosyal nga serbisyo.

Sa pag-analisa sa mga diperensyal sa sweldo, makita naton nga ginaangkon sang sosyalista nga sosyedad sa temprano nga halintang ang mga putos sang daan nga sosyedad. Indi ini malikawan. Kinahanglan nga magsugod ang sosyalismo sa mga produktibo nga pwersa nga ginpanubli halin sa daan nga sosyedad. Ang ano man nga kahalitan sa mga produktibo nga pwersa sa kaso sang gyera sibil ukon imperyalista nga gyera antes itukod ang sosyalista nga sosyedad kinahanglan man nga pangibabawan kag mapabalik.

Tungod ginbuslan sang sosyal nga ganansya ang pribado nga ganansya, ginapalarga ang tuman ka daku kag permi nga nagadamo nga kantidad sang sobra nga produkto matag-tuig para sa reproduksyon sang kapital. Ang mga sakit nga duna sa kapitalismo pareho sang mis-alokasyon sang mga rekurso, anarkiya sang kumpetisyon, mauyang nga pagkonsumo, siklo sang negosyo kag sobra-sobra nga gasto militar madula na.

Nagbulos ang pungsodnon nga pagplano sa ekonomiya sa mga naga-binunggo-anay nga mga kalkulasyon sang lain-lain nga pribado nga kumpaniya sa merkado. Ang produksyon para sa galamiton imbes nga para sa pribado nga ganansya. Ang pinaka-esensyal kag kinahanglanon nga mga baligya kag proyekto ginahatagan sang prayoridad. Ginapatuman ang pangsulod nga balansyado kag nagasalig-sa-kaugalingon nga pag-uswag sang sosyalista nga ekonomiya.

Epektibo ang pang-ekonomiya nga pagplano tungod tanan nga elemento sang ekonomiya yara sa idalum sang isa ka kontrol kag tanan nga aktibo nga sangkap sang ekonomiya sa tanan nga lebel nagareport sang mga impormasyon kag rekomendasyon nga magaserbe nga basehan para sa plano. Ang plano sa ekonomiya resulta sang bukas nga interaksyon sa tunga sang sentral nga organo nga nagaplano kag sang mga manubo nga lebel. Nakaangot ang mga pungsodnon

nga katuyoan sa aktwal nga ikasarang. Makuha sang ekonomiks ang kahustuhon sang isa ka praktikal nga syensya. Sa kapitalista nga sosyedad, tuman ka layo nga mas indi pat-ud nga patag sang kinaalam ang ekonomiks, subong man ang pagplano sa ekonomiya, kag masami, nangin hampang sang pagpakot-pakot tungod kay ginatago sang indibidwal nga kumpaniya nga kapitalista sa matag-isa kag sa publiko ang mga sekreto sa produksyon, negosyohanay, teknikal kag iban pa nga sekreto sa ngalan sang pribado nga pagpanag-iya kag kumpetisyon. Ang parsyal lang nga impormasyon ang ginahatag sa publiko sang pribado nga mga kumpaniya kon ini nagaserbe sa ila katuyoan.

Ang pagpalapad sang mga pasilidad para sa kaayuhan pang-publiko nagasuporta sa sistema nga swelduhanay. Lakip sa mga ini ang mga publiko nga eskwelahan, teatro, library, pabalay, pag-atipan sa ikaayong lawas, pasilidad para sa kalingawan, kagamitan sa transportasyon kag komunikasyon, elektrisidad, kag iban pa. Ginapabilin sang estado ang inisyatiba sa lain-lain nga lebel, mga yunit pang-ekonomiya kag mga organisasyon masa para sa pagpalapad sang mga publiko nga pasilidad.

Sa kapitalista nga sosyedad, ang mga pinakamaayo nga pasilidad nga ginamentinar sa tuman ka daku nga gasto sang sosyedad ginagamit lang sang mga nagahari nga sahi kag pila ka mga alalay sini. Dumdumon lang ang mga eksklusibo nga eskwelahan, pribado nga ospital, mansyon, *country clubs*, pribado nga salakyan kag iban pa sa atubang sang lapnagon nga kawad-on sang trabaho kag kapigaduhon sang masa, tuman ka dako nga isip sang mga kabataan nga wala naka-eskwela, mahina nga klase kag limitado nga publiko nga ospital, iskwater kag barung-barong, nagaginutok nga mga parke, kulang nga pang-publiko nga transportortasyon kag mga pareho sini.

Ang gasto sa administrasyon ukon pagdumala sa mga institusyon kag organisasyon pangpulitika, pang-ekonomiya, sosyal kag pang-kultura sang sosyalista nga sosyedad tuman ka nubo. Ini tungod ginapabilin ang pagka-simple sang administrasyon. Wala sang indi kinahanglanon nga mga organisasyon kag katungdanan nga kapareho sa isa ka kapitalista nga sosyedad. Sa pangkabug-osan, hugot nga magka-angot ang pangpulitika nga pagpamuno kag pagdumala sa ekonomiya, kag sa pagkamatuod, unipikado sa mga sandigan nga yunit sang produksyon kag sa pila ka mas mataas nga lebel.

Sa kapitalista nga sosyedad, may administratibo nga pagbulag sa gobyerno kag ekonomiya; kag kada bahin lapnagon ang indi kinahanglanon nga mga organo, opisina kag katungdanan. Sa bahin sang gobyerno, ang burukratismo amo ang nagaluntad. Sa bahin sang ekonomiya, may anarkiya sa produksyon kag baligyaanay sa kubay sang pila ka mga empresa nga aktwal nga imbolbado sa pareho nga linya. Pinakamalala sa tanan, nagluntad ang pagpanghimulos sa mga pumuluyong anakbalhas.

Ang depensa kinahanglanon nga katungdanan sa sosyalista nga sosyedad pareho sang napakita na naton sa aton talakayan sa diktadurya sang proletaryado. Kon wala ang depensa, mawasak ang sosyalista nga sosyedad sang pangsulod kag pang-guwa nga mga kaaway sini. Apang ang gasto sa depensa sa amo sini nga sosyedad relatibo nga malayo nga mas manubo sang sa kapitalista nga sosyedad. Ilabina sa kaso sang mga imperyalista nga gahum, tuman ka dako ang ila gasto militar. Pinakamalala sa tanan, ginagamit ang pwersang pulis kag militar sa katuyoan sang pagpangsumpo kag agresyon.

Matuod nga depensiba ang patakaran militar sang sosyalista nga estado kag batok sa agresyon halin sa kaugalingon sini nga bahin ukon halin sa iban. Gintukod ang mga pwersa militar santo sa prinsipyo sang hukbo sang banwa. Kaangot sa ekonomiya, ang mga yunit militar sa aktwal mga produktibo nga yunit, wala pa labot sa pagka- yunit militar, pangpulitika kag pang-edukasyon. Para pulu-panahon nga pabaskugon ang permanente nga hukbo, nagabulos-bulos ang pamatan-on sa serbisyo kag paghanas militar. Sa pangkabug-osan, napulitisa ang pumuluyo kag ginahanas bilang mga yunit milisya kag wala nagakabulag sa produksyon.

Wala labot sa nasidlangan nga bahin sang Germany nga mayormente agrikultural, wala sang mayor nga kapitalista nga pungsod ang nangin sosyalista. Tubtob subong, solo ang pinakamahuyang nga kapitalista nga pungsod – ang Rusya – ang nangin sosyalista pakatapos sang Una nga Inaway Pangkalibutanon.

Maathag nga kon ang mataas lang nga pag-uswag sang isa ka kapitalista nga sosyedad indi otomatiko nga magdala diri sa sosyalismo. Kabaliskaran sini, ang mabaskog nga kapitalista nga pungsod kon iguon sang krisis yara sa mas maayo nga posisyon sang sa mahuyang nga kapitalista nga pungsod nga ipasa ang kabug-aton sang krisis sa iban kag punggan ang pagbagsak sang burgesya sini paagi sa pwersa kag pagpaniplang. Gani, wala bisan san-o man ginpahayag nila Marx kag Engels nga kon mas abanse ang kapitalista nga pungsod, mas mangin sosyalista ini, bisan ginkilala nila nga ang mga pwersa sang produksyon nga nagaluntad amo ang mangin pinakamaayo nga posible basehan para sa sosyalismo.

Ang mga sosyalista nga pungsod nga nagtuhaw kag nag-uswag tubtob subong amo ang pinakamaayo nga mahatagan sang importansya paagi sa pagkilala sang ila punto sang pagsugod kag ano ka layo sila nga nag-abanse halin diri sa pinaka-malip-ot nga panahon. Ang sosyalismo sa entablado sang kasaysayan sang kalibutan yara sa temprano pa nga halintang sini, apang ang mga kadalag-an sini makakilibot.

Ang una nga sosyalista nga pungsod, ang Rusya, ang pinaka-mahuyang nga higot sa kadena sang mga imperyalista nga gahum. Ginaangkon sini ang panugod sang kapitalista nga ekonomiya, ilabina ang produksyon sang salsalon, karbon, lana, tela kag mga pareho sini. Apang ang pila ka dalagko nga syudad sini ginapalibutan sang tuman ka lapad nga kaumahan kon diin nagaluntad ang pyudal kag mala-pyudal nga mga relasyon. Dugang pa, tuman ini nga nag-antos halin sa mga epekto sang Tsarista nga partisipasyon sa Una nga Inaway Pangkalibutanon, sang gyera sibil kag gyera sang interbensyon nga ginlunsar sang tanan nga kapitalista nga gahum.

Sang nadaug sang mga Bolshevik ang gahum, nagsugod ang sosyalista nga rebolusyon sa nasyunalisasyon sang duta kag tanan nga mga mayor nga industriya sa Rusya. Ginpamunuan sang mga Sobyet (mga komite sang mga mamumugon, mangunguma kag soldado) ang amo ang ekonomiya. Apang tungod sa tayuyon nga pakig-away, masami nga magamo ang produksyon kag nangin pagsulundan ang rekwisisyon halin sa mga prodyuser kag pag-rasyon sa pumuluyo.

Makapabilin lang ang sosyalista nga Rusya paagi sa pagsalig sa pumuluyo kag pag-ilinaway sang mga kapitalista nga gahum sa matag-isa. Pagkatapos sang gyera sang interbensyon sang pila ka mga kapitalista nga gahum, ang nagapanguna nga punto amo ang gilayon nga liwat tukuron kag pagpabalik sang

produksyon bisan nga nagakahulogan ini sang temporaryo nga pagpa-untat sa pag-sosyalisa sang mga kagamitan sa produksyon. Gani, gindesisyunan ang Bag-o nga Patakaran sa Ekonomiya para maghatag sang konsesyon sa mga manggaranon nga mangunguma, gagmay kag nahanunga nga mga negosyante kag komersyante.

Sa gilayon nga liwat matukod kag mapabalik ang ekonomiya, magasugod ang una sa mga plano nga tag-lima ka tuig. Bilang una nga sosyalista nga pungsod, nakita sang Rusya nga kinahanglan nga maghatag sang tum-ok sa mabug-at kag sandigan nga mga industriya. Sa agrikultura, ginpauswag ang mga sektor sang estado kag kolektibo. Sa sulod sang sektor sang kolektibo, ginakabig ang kooperatibasyon kag pagpakilala sang mga makinarya panguma bilang yabe nga sangkap sa pagdula sang pribado nga pagpanag-iya sang duta sa kubay sang mga mangunguma. Sa pila ka lugar sa malip-ot nga panahon, ginpamatukan sang manggaranon nga mangunguma ang kolektibisasyon agrikultural paagi sa pag-ihaw sang mga kasapatan kag pagwasak sang mga pasilidad. Apang nangibabaw ang kumbinasyon sang sosyalista nga industriya kag kolektibisasyon kag mekanisasyon agrikultural.

Agud makakuha sang bag-o nga teknolohiya halin sa luwas sang pungsod, nakig-relasyon ang Rusya sadtong dekada 1920 sa pribado nga mga kumpaniya nga mga Amerikano nga uhaw sa pagpalapad sang baligya kag subong man sa kontinental nga pungsod sa Uropa nga padayon nga naga-antus sa krisis sa ekonomiya. Ang Great Britain, ang numero uno nga tagpangapin sang kapitalismo sadto, ang pinakapursigido sa pagpamatuk sa pagsanyog sang sosyalismo sa Rusya. Sadtong dekada 1930, tungod sa dako nga depresyon, tuman nga naglapad ang Sobyet nga negosyo sa mga kapitalista nga pungsod. Apang sa pangkabug-osan nga pagtinguha nga pauswagon ang sosyalismo, ang mga benepisyo halin sa dumuluong nga negosyo nagabug-os sang gamay kag suplementaryo nga bahin lang. Ang dungganon nga pang-pulitika kag pang-ekonomiya nga mobilisasyon sang pumuluyo amo ang nagtukod sang sosyalismo.

Pag-abot sang panahon nga ginsalakay sang Germany ang Unyon Sobyet, ang ikasarang sa industriya kag agrikultura sang naulihi madalom na nga napauswag. Bisan pa nga ginsakup sang manugsalakay ang dako nga bahin sang teritoryo sang Sobyet, nakapabaskog ang Pulang hukbo para mapa-atras sila. Ang pautang-arkila sang Amerikano ulihi na kag isa lang ka tulo sa balde kon ipaanggid sa mga hinganiban nga gintuga sang mga Sobyet nga industriya.

Ang kontra-opensiba sang Sobyet batok sa makinarya pang-gyera sang German ang pinaka-makahulusga nga elemento sa paglutos sa Nazi Germany kag pagkastigo sa pasismo kag sa paghilway sa mga pumuluyo sang Uropa kag labaw pa diri. Bunga sini, natukod ang mga demokrasya sang pumuluyo kag sosyalismo sa Sidlangan Uropa kag Sidlangan Germany.

Ang pinakabaskog nga bira nga nag-igo sa kapitalismo kag imperyalismo sa pagtapos sang Ikaduha nga Inaway Pangkalibutanon amo ang paghilway sang Tsina. Nabun-ag ang sosyalismo kag ang mga kapitalista nga patag sang impluwensya indi na mapabalik pa. Nakakas sa kalibutan sang kapitalistang paghimulos ang pungsod nga may pinakadako nga populasyon.

Maid-id nga ginpatuman sa tanan nga bahin sang Tsina ang libre nga pagpanagtag sang duta sa mga nagabungkal nga wala sang duta. Ginkuha sang estado ang mga moderno nga industriya, mga kapitalista nga ulumhan kag kuluhaan sang hilaw nga materyales. Gilayon sini nga ginbutang ang estado sa

posisyon sang kumand sa bug-os nga ekonomiya. Ginapanag-iyahan ini sadto sang mga imperyalista kag dalagko nga kumprador burgesya antes sang kahilwayan.

Sa kaso sang mga imperyalista pareho sang British kag French nga handa makig-negosasyon sa kabayaran sang ila mga propyedad, gin-estorya sila sang Tsina kag nalab-ot ang nagakaigo nga areglo. Mas dako ang ila maganansya sa padayon nga pakig-negosyo sang sa pagdemanda sang dako nga kabayaran ukon sang kinamatarung nga magpanag-iya sang propyedad sa sulod sang Tsina. Sa pihak nga bahin, ang Estados Unidos bat-olan nga kontra-komunista ano man ang mahitabo kag nagdeklara sang patakaran nga *embargo* sa Tsina.

Sa kaso sang mga kapitalista nga hugot nga nahigot sa nagahari nga hubon Chiang, halos tanan sa ila naglayas sa Tsina kag absoluto nga wala sang rason para makig-negosyo sa ila. Tungod sila mga traidor kag imbolbado sa korapsyon sa gobyerno, puede nga agawon ang ila mga propyedad. Apang sa kaso sang mga kapitalista nga nagsuporta sa kontra-Hapon nga paghimakas kag sa paghimakas man para sa kahilwayan, ginhatagan sila sang mga konsesyon.

Ginkumbinsi sila nga magsulod sa mga areglo nga *joint venture* (ang ginatawag nga gin-isa nga estado-pribado nga empresa) sa gobyerno. Ang nagapanguna nga interes sang estado amo ang padayunon nga nagagana kag nagalapad ang mga industriya, nga wala sang ano man nga dislokasyon, ilabina tungod ang hilikuton rekonstruksyon nagdungan sa Koreano nga gyera.

Sang ulihi, pagkatapos sang pila ka tuig, ginpalig-on ang patakaran nga untaton ang pribado nga kapital kag hatagan ang mga kapitalista sang pat-ud nga bayad nga interes imbes nga ganansya. Ang kinahanglan lang nga himuon sang estado amo ang padakuon ang bahin sang estado sa gin-isa nga empresa kag ipatuman ang laye nga nagadula sang pagpanubli sang mga pondo sang kapital kag mga kagamitan sa produksyon. Sa bug-os niya nga kabuhi, mabuhi nga komportable ang kapitalista nga nagasunod sa laye, kag mapadala ang iya mga kabataan sa eskwelahan kag makita nga makasulod ang ila mga kabataan sa trabaho santo sa ila merito kag abilidad. Indi na kinahanglanon nga magsalig pa sila sa panublion.

Ginkumbinsi man ang magagmay kag nahanunga nga mga negosyante nga magsulod sa gin-isa nga empresa sa estado. Pareho sa kaso sang mga dalagko nga gin-isa nga estado-pribado nga empresa, ang kahanasan sa negosyo kag pagdumala nga natun-an sa daan nga sosyedad husto nga gingamit kag mas nga ginpauswag. Nagahatag sang pautang kag dugang nga sapi ang estado para sa pagpauswag sang mga empresa nga ini tubtob tuman na lang ka gamay nga bahin ang kabug-osan nga kapital sang pribado nga pangapital. Ang ultimo nga katuyuan amo ang pagdula sang pribado nga kapital, sa pinakamenos, sa sulod sang isa ka henerasyon.

Ang mga layi sang pagpanubli nagapahanugot sa paghatag sang mga malig-on nga produkto pang-konsumo, apang indi ang mga kagamitan sa produksyon kag dako nga kantidad sang kapital. Ginhatagan sang kasegurohan ang gagmay kag nahanunga nga mga negosyante, subong man ang mga dalagko nga negosyante, nga ang ila mga kabataan makakuha sang libre nga edukasyon kag nagakaigo nga trabaho sa sulod sang sosyalista nga sosyedad.

Pagkatapos sa pagpanagtag sang kadutaan paagi sa reporma sa duta, nagtuhaw ang kooperasyon agrikultural halin sa halintang sang alayon kag baylohanay sang pangabudlay padulong sa halintang sang mga kooperatiba

padulong sa halintang sang mga komuna sang pumuluyo. Ang paglusaw sang pribado nga pagpanag-iya sang duta sa kubay sang mga mangunguma malab-ot paagi sa pagpauswag sang mga kooperatiba, konstruksyon sang kapital, pagpakilala sang makinarya, pagpa-uswag sang mga industriya sa kaumahan kag mga sekundaryo nga palangabuhian kag pagsuyop sang mga mangunguma nga ginhanas nga mangin mamumugon sa moderno nga industriya sa guwa sang lebel sang komuna. Ang pagpanag-iya sang mga napanagtag nga duta maga-agi halin sa mga mangunguma nga may indibidwal nga pagpanag-iya padulong sa mga sapi sa kooperatiba kag sunod sa komuna sa pinakamataas nga lebel sang pag-uswag.

Magluwas sa duta nga komon nga ginatrabaho sa komuna, gintalanaan ang mga mangunguma sang pribado nga parsela sang duta kon diin makatanum sila kon ano man ang luyag nila nga produkto kag pwede nila madisposar sa ano man nga pamaagi nga ila gusto para madugangan ang ila kita. May mga hilway nga merkado kon diin diri mabaligya nila ang ila sobra nga pribado nga produkto.

Ang pangmalawigon nga katuyoan sang ano man nga sosyalista nga sosyedad amo nga pauswagon ang mga pwersa sa produksyon tubtob sa punto nga ang tanan nga industriya kag agrikultura yara sa linya sang moderno nga industriya kag nakapaidalom sa publiko nga pagpanag-iya. Ginapalig-on kag ginapatuman ang sunod-sunod nga plano nga tag-lima ka tuig para madasig nga pauswagon ang moderno nga ekonomiya.

Sa pagpauswag sa inagihan sang Sobyet, ginapanindugan sang mga Tsino nga ang agrikultura ang base sang ila sosyalista nga ekonomiya samtang ang industriya ang nagapanguna nga sangkap kag muklat nga ginapauswag ang mga mamag-an nga industriya agud masabat ang hinanali nga mga kinahanglanon sang konsumidor kag prodyuser kag magaserbe nga taytay sa ulot sa tunga sang mabug-at nga industriya kag agrikultura. Padayon nga ginagamit ang patakaran sa pagpresyo agud segurohon ang nagasaka nga kita para sa mga mangunguma bisan mas manubo gamay ang tantos sang sa yadtong sa proletaryado sa basehan sang produktibidad.

Kinahanglan sang Tsina ang tatlo ka tuig lang para sa rekonstruksyon halin sa pagpanalasa sang ulihi nga inaway pangkalibutanon kag sang gyera sibil. Nalab-ot ini bisan sa mga kinahanglanon sang mga boluntir nga Tsino para sa Koreano nga gyera. Halin 1952 tubtob 1958, nalab-ot ang sandigan nga sosyalista nga transpormasyon sang mga relasyon sa produksyon. Kadungan sini, madasig nga nagsanyog ang mga pwersa sa produksyon.

Mas dalagko pa ang tikang pasulong sang Tsina sa tanan nga bahin nga pag-uswag sa ekonomiya paagi sa pagsunod sa estratehiko nga linya sang Dungganon nga Lumpat Pasulong. Tungod sini, napangibabawan sang Tsina ang mga kalamidad sang natura, ang blokeyo sang imperyalista kag ang pagpang-sabotahe sang mga rebisyunista nga Sobyet sa ginatos ka mga industriyal nga proyekto. Tungod ginduso sini pasulong ang sosyalista nga pag-uswag, mapintas ini nga gin-atake bilang kapaslawan sang Nakatungdan nga kapitalista kag sang Unyon Sobyet.

Humalin sadto, indi na mahimutig ang madasig nga pagsulong sang sosyalista nga ekonomiya sang Tsina. Sa panahon sang Dungganon nga Proletaryo nga Rebolusyon Pangkultura, padayon nga nakaagum ini sang mas pa nga pagsulong sa sosyalista nga rebolusyon kag konstruksyon. Nagakahulugan

ang rebolusyon pang-kultura sa idalom sang proletaryo nga diktadurya sang makasahi nga paghimakas batuk sa nagkalabilin kag nagpanumbalik nga burgesya, kag nangin kabangdanan sang rebolusyonisasyon sang moda sang produksyon kag superstruktura agud pamatukan ang rebisyunismo, punggan ang pagbalik sang kapitalismo kag konsolidahon ang sosyalismo.

Ang proporsyon sang industriya sa balor sang produksyon industriyal – agrikultural nagsaka halin sa 30 porsyento sadtong 1949 padulong sa 74.4 porsyento sadtong 1978. Nagdako ang produksyon sang salsalon sa 200 ka pilo halin sadtong 1949. Naga-suplay ang industriya nga nagatuga sang makina sang 80 porsyento sang mga kagamitan sang mga sandigan nga industriya. Bastante sa kaugalingon ang mga industriya sang lana-gas-kuryente. Nagdako ang produksyon sang humay sa 2.5 ka pilo halin sadtong 1949; kag ang produksyon sang algodon, nagsaka sang 4.9 ka pilo halin sadtong 1949.

Tungod sa subong nga pagpaninguha sini sa modernisasyon sang industriya, agrikultura, syensya kag depensa, nagalaum ang Tsina nga sa masunod nga duha ka dekada, magatindog ini sa nagapanguna nga hanayan upod ang Estados Unidos kag Unyon Sobyet. Ang ikasarang sang industriya sini naglapaw na sa lebel nga nalab-ot sang Great Britain. Nakabase ini sa pagsikway sang mga kadalag-an sang Dungganon nga Lumpat Pasulong kag sang Dungganon nga Proletaryo nga Rebolusyon Pangkultura.

May dako nga peligro sa palaabuton sang kawsa sang sosyalista nga rebolusyon kag konstruksyon tungod ang mga reporma nga may oryentasyon kapitalista nga ginapatuman kag ang integrasyon sang Tsina sa pangkalibutanon nga kapitalistang sistema magabunga sang lubos nga pagpanumbalik sang kapitalismo kag makasahi nga diktadurya sang burgesya sa Tsina. Madugay na nga ginpakita ni Mao nga ang pagsaka sa mas mataas nga halintang sang sosyal nga pag-uswag halin sa mas manubo nga mahimuslanon nga tipo sang sosyedad nagakinahanglan sang rebolusyonaryo nga kapintas, apang ang pag-usmod halin sa mataas padulong sa mas manubo nga lebel puede mahitabo paagi sa malinong nga ebolusyon.

K. Ang Transisyon Padulong sa Komunismo

Posible lang ang syentipiko nga panagna sa basehan sang nagaluntad nga mga datos kag makuha halin sa mga ini ang mga laye sang paghulag. Sa syensya pangsosyedad, mapabutyag lang sang panagna ang pangkabug-osan nga direksyon sang mga panghitabo tungod sa madamo nga mga pagbag-o bag-o. Ang pagpasulod sang mga detalye bahin sa malayo nga palaabuton mahapos nga magpuli sa sayup nga mga pagpakot ukon bisan sa mga pantasya.

Mapabutyag lang nila Marx kag Engels ang pangkabug-osan nga direksyon sang mga panghitabo sa basehan sang mga datos sang kapitalista nga sosyedad kag mga laye sang paghulag nga natukiban nila halin sa mga ini. Gintumod nila ang sandigan nga prinsipyo sang sosyalista nga rebolusyon kag konstruksyon kag ginlantaw ang pangkabug-osan nga balayon base sa ila pag-analisa kag kritika sang kapitalismo kag imperyalismo. Kaangot naman sa transisyon sang sosyalismo padulong sa komunismo, napanghuna-hunaan na nila ang pagkalusaw sang estado, ang pagtuhaw sang sosyedad nga wala sang mga sahi, ang lapnagon kag madasig nga pagsanyog sang mga produktibong pwersa kag ang tanan nga bahin nga pag-uswag sang sibilisasyon sang tawo.

Ang pagkadula sang sosyalista nga estado ukon makasahi nga diktadurya sang proletaryado nagakahulogan sang tayuyon nga pagkalusaw sang mapangpwersa nga kinaiya sang pang-pulitika nga otoridad. Pag-abot sang panahon nga ini, makaangkon sang pagkitid kag sa ulihi pagkadula sang kakinahanglanon para sa isa ka pat-ud nga sahi, ang proletaryado, nga tapnaon ang isa pa ka sahi, ang burgesya, gamit ang mapangpwersa nga instrumento sang estado pareho sang hukbo, pulisya, hukmanan kag bilangguan.

Ang pagsulong sang sosyalismo, ilabina sa moda sang produksyon sini, ginalauman nga magalusaw sang pinaka-kundisyon nga nagatuga sang antgonistiko nga mga sahi nga ini pareho sang proletaryado kag burgesya. Ang mangin para sa kabug-osan kag pag-alalangay sang mga kundisyon mahitabo para sa benepisyo sang tanan. Indi imposible nga damgo nga tan-awon ang pagsanyog sang produktibidad tubtob sa punto nga ang tanan nga katapo sang sosyedad kinahanglan magtrabaho sa sulod lang sang mas manubo nga isip sang oras sang sa subong kag makaangkon sang mas malawig nga oras para sa iban nga matinugahon nga mga buluhaton sa pribado kag sa publiko.

Kahibalo ang tanan kon paano ituhay ang burgesya sa proletaryado sa kapitalista nga sosyedad. Tungod sa ila pagpanag-iya sang kagamitan sa produksyon kag sa pagpuga sang ganansya para sa ila kaugalingon, nagakabuhi sang mas masulhay kag hamungaya pa gani nga pangabuhi ang burgesya, samtang ginhigot naman ang proletaryado sa mapang-ulipon nga kalakaran sang malawig nga trabaho matag-adlaw kag sa mabudlay nga kahimtangan sang kapigaduhon kag kaimolon. Sa pagkamatuod, indi malikawan nga makita ang mga benepisyo nga maagum sang sahing mamumugon paagi sa pagpadaug sang paghimakas sang progresibo nga panubuon ang inadlaw sang pagtrabaho halin sa 16 ka oras pakadto sa walo ka oras, bisan nagapabilin pa gihapon nga ginahimuslan ang mamumugon sa kapitalista nga sosyedad.

Indi imposible nga maangkon ang tanan nga materyal nga kahimtangan nga ginatamasa sang isa ka edukado nga nahanunga nga sahi nga pamilya nga nagasalig sa mataas nga sweldo kag indi sa pribado nga pagpanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon. Samtang imposible ini para sa sahing mamumugon sa idalom sang kapitalismo, matigayon ini sang sosyalismo tungod ang pagsanyog sang mga produktibo nga pwersa kag tanan nga bahin nga pag-uswag sang sosyedad indi na malimitahan pareho sa kapitalismo.

May ikasarang ang moderno nga industriya nga dulaon ang kapigaduhon sa sulod lang sa isa ka gab-i. Apang mas ginpili sang kapitalismo nga manipulahon kag limitahan ang mga pwersa sa produksyon agud makapuga sang mataas nga tantos sang ganansya.

Maathag nga ginpakita ni Marx ang mga hambalanon nga kinahanglan solbaron sang sosyalismo nga yara sa transisyon padulong sa komunismo. Ang mga ini amo ang mga kontradiksyon sa tunga sang mga bahid sang daan kag sang bag-o nga sosyalista nga sosyedad, sa tunga sang kabanwahanan kag kaumahan, ukon sa industriya kag agrikultura kag sa tunga sang hilikuton mental kag pisikal.

Masolbar ang mga kontradiksyon sa tunga sang mga bahid sang daan kag sang bag-o nga kahimtangan sosyalista paagi sa mas nga pagpauswag sang mga kadalag-an sang sosyalista nga rebolusyon kag konstruksyon. Masolbar ang kontradiksyon sa tunga sang kabanwahanan kag kaumahan ukon sa industriya kag agrikultura paagi sa pagdala sa kaumahan sang mekanisasyon kag kasulhayan sang kabuhi sang syudad, kag pagtukod sang mas gamay nga syudad

nga integrado sa kabuhi sang kaumahan. Masolbar ang kontradiksyon sa tunga sang hilikuton pisikal kag mental paagi sa pagpalapad sa pang-edukasyon kag iban nga pang-kultura nga mga pasilidad, pagpasaka sang matuod nga sweldo kag pagpalip-ot sang inadlaw nga pagtrabaho para sa tanan.

Halin kay Marx, pangkabug-osan na nga ihibalo nga ang moda sang produksyon mapauswag tubtob sa punto nga ang kita sang mga prodyuser indi na pag-desisyonan santo sa ila produktibidad. Magaangkon sang amo na lang nga kabuganaan sang mga pasilidad publiko kag mga produkto pangkonsumo nga mangin makahuluya nga hambalon ukon huna-hunaon nga ginadingotan ukon mabutang sa disbentaha ang sin-o man angot sa mga butang nga ini.

Pag-abot sang panahon nga ini, ang prinsipyo sang distribusyon sa sosyedad mangin "halin sa kada isa, santo sa iya ikasarang, para sa kada isa santo sa iya mga kinahanglanon". Ang mga kinahanglanon nga nasambit nagakahulogan sang tanan nga tipo sang kinahanglanon – pang-ekonomiya, pang-sosyedad, pang-kultura kag iban pa. Tuman ka taas sang produktibo nga lebel sang sosyedad amo nga ang pagsabat sang mga kinahanglanon nga ini indi na malimitahan sang ikasarang nga mag-kita.

May reaksyonaryo nga argumento nga sa sosyalista nga sosyedad, mangin tamaran ang tawo tungod indi na sila tubtob san-o makalaum nga mangin tag-iya sang mga kagamitan sa produksyon. Nalipatan sang yadtong mga nagarason sang amo sini nga sa mahimuslanon nga sosyedad pareho sang kapitalismo, yadtong mga nagatrabaho sang maayo amo ang wala nagapanag-iya sang mga kagamitan sa produksyon. Kag yadtong mga wala nagatrabaho amo ang yadtong nagapanag-iya sang mga ini.

May argumento man nga sa komunista nga sosyedad, mangin tamaran man ang mga tawo tungod ang tanan nila nga kinahanglanon ginasabat na. Ginahuna-huna sang mga yadtong nagapanghuna-huna sang amo sini nga ang paglagas sang kwarta sa kapitalista nga sosyedad amo ang pinakamaayo nga tipo sang kabuhi nga posible. Sigurado nga ang mga ini mapuslanon nga mga panghangkat kag mas malipayon nga mga pagpaninguha sang sa magtrabaho para lang mabuhi. Indi madugangan ang pagka-ignorante sang tawo kon masabat ang mga panginahanglanon nila sa matag-adlaw nga magpamalibad kag mapaslawan sila nga tungdan ang gintalana sa ila nga trabaho sa isip sang oras nga tuman nga ginpalip-ot. Sa pagkamatuod, indi na mabug-at ang trabaho sa komunista nga sosyedad kundi kalipayan pareho sang pagtuon ukon isports.

Indi dapat palibugon sang lohika kag pagpakuno-kuno sang burgesya ang kalibutan sang komunista. Sa komunista nga sosyedad, ang kinaandan nga tawo may oportunidad nga pauswagon ang maayo nga integrado nga personalidad paagi sa pag-angkon sang adlaw-adlaw nga nagakaigo nga oras sang pagtrabaho, pagtuon kag paglingaw-lingaw nga magamit para sa pang-kultura nga aktibidad, kalingawan, isports, dugang nga pagtuon ukon syentipiko nga eksperimento.

Padayon nga magagana ang layi sang kontradiksyon sa komunista nga sosyedad. May yara man ini sang kaugalingon nga mga problema nga solbaron. Isa diri amo ang, magapadayon ang paghimakas para mahangpan, maalam nga gamiton kag makigbagay sa naturalisa. May banggi-anay sa tunga sang husto kag sayop nga mga ideya kag sa tunga sang daan kag bag-o. Tubtob sa lebel nga magapabilin pa nga wala mahibaluan sang tawo ang madamo nga mga butang, tungod sa pagka-wala sang katapusan sang materya, kinahanglan pa gihapon

sang tawo nga maghimakaas para sa dako nga kahilwayan halin sa sini nga pagka-ignorante. Padayon nga hangkaton ang tawo sang mga problema kag pahulagon sang mga handum nga solbaron ini.

Yadtong mga nagahambal nga ginalantaw sang Marxismo ang komunismo bilang pinal nga dagway sang sosyedad, nga ini pagbawi sang Eden, wala nakahangup sa pagkamatuod sang Marxismo. Imposible nga makaangkon sang pinal nga sosyedad nga may perpekto nga harmoniya. Magatuhaw ang bag-o nga mga dagway sang banggi-anay sa komunista nga sosyedad. Ang komunismo mismo natalana nga buslan sang isa ka bag-o nga dagway sang sosyedad.

Gin-athag sang aktwal nga pagtukod sang sosyalista nga sosyedad halin sadtong 1917 nga wala sang matawhay nga dalan halin sa sosyalismo padulong sa komunismo. Indi ini simple nga kaso sang padayon nga pagpauswag sang mga pwersa sa produksyon.

Segurado nga ang pagpauswag sang sosyalista nga moda sang produksyon sandigan nga bahin sang paghanda para sa komunista nga sosyedad. Apang may mga hambalanon angot sa makasahi nga diktadurya sang proletaryado kag bug-os nga superstruktura sang sosyedad. Malain ang epekto sang pagpaboron sang mga hambalanon nga ini sa moda sang produksyon.

Si Lenin ang una nga kategorikal nga nagsiling nga ang sosyalismo nagasakop sang isa ka bug-os nga maragtason nga kapanahonan, indi isa ka malip-ot nga transitoryo nga panahon. Ang pagtukod mismo sang sosyalismo indi simple nga kaso sang isa-ka-bahin nga paghimo sang nagakadapat nga himuon sa moda sang produksyon sa kaugalingon nga pungsod. Dapat konsolidahon ang diktadurya sang proletaryado para magbantay batuk sa mga katalagman kag butangan sang dulunan ang mga konsesyon nga kinahanglan pa gihapon nga ihatag sa mga atrasado nga elemento.

Napulo ka pilo nga ginpabaskog sang napierde nga burgesya sa pungsod ang pagpamatuk sini sa paghari sang proletaryado kag naga-mentinar sang indi maisip nga koneksyon sa internasyunal nga burgesya. Nagapabilin ang mga daan nga ideya, daan nga kustombre kag daan nga pag-ginawi sa malawig nga panahon. Liwat nga bun-agon ang burgesya sang ginagmay nga produksyon nga ginapasugtan nga magluntad sa pila ka panahon. Puede man nga mahamulag sang mga burukrata sa estado ang kaugalingon sa masa kag mangin bag-o nga burgesya.

Sadtong 1936, nagsayup si Stalin sa pagpahayag nga wala na nagaluntad ang mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi sa Unyon Sobyet, kag nalab-ot na ang wala sang sahi nga sosyedad sang bug-os nga pumuluyo. Tuman ka dako ini nga sayup tungod ginpaboron sini ang hambalanon nga may yara pa sang mga sahi kag, tungod ginsuportahan sini ang tendensiya nga sayup nga hangpon ang mga kontradiksyon sa kubay sang pumuluyo bilang kontradiksyon sa tunga sang pumuluyo kag sang kaaway.

Tungod nangin mahapos na nga ma-misrepresenta bilang kontradiksyon sa tunga sang pumuluyo kag sang kaaway ang ano man nga kontradiksyon sa mga isyu, nangin mahapos nga maggamit sang mabug-at nga administratibo nga tikang batok sa tuman ka dako nga isip sang tawo. Mahapos man nga makahimo sang inhustisya. Bisan makatarungan ang pagpatuman sang isa ka tikang, isa ini ka tikang nga ginahimo sang mga organo sang estado sa ibabaw sang masa nga kuntani dapat imbolbado sa banggianay sang sahi.

Ginsiling man ni Stalin nga, "Ginahusgahan sang teknika ang tanan." Ginapakagamay sini ang papel sang mobilisasyon pang-politika . Gina-engganyo sini ang ideya nga kahibalo ang mga kadre kag eksperto kon ano ang pinakamaayo kag puede hambalon na lang ang mga tawo kon ano ang dapat himuon. Ginapahuyang sini ang papel sang proletaryado kag iban nga anakbalhas sa paghimo sang mga desisyon. Wala sang kabaylo ang demokratiko nga interaksyon sa tunga sang mga lider kag masa, bisan nga nagatindog ang sentralismo pagkatapos mahimo ang desisyon. Nagakahulugan ang prinsipyo sang demokratikong sentralismo nga ang sentralisado nga otoridad nakabase sa demokrasya.

Sa tabon sang ideya nga wala na sang mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi sa Unyon Sobyet, amat-amat nga nahimo sang mga modernong rebisyunista nga agawon ang gahum sang mga organo sang estado, organisasyon publiko kag sa superstruktura sa kabug-osan. Ulihi na ang tanan sang namarasmasan ni Stalin ang iya kasaypanan sadtong 1953, isa ka tuig antes siya napatay. Sadtong 1957, nahimo sang mga modernong rebisyunista nga hayagan nga agawon ang gahum para sa kaugalingon sa idalom ni Krushchov. Gindeklarar nila nga ang Sobyet nga estado indi na diktadurya sang proletaryado kundi estado sang bug-os nga pumuluyo kag ang Partido Komunista, partido sang tanan nga pumuluyo. Gintalikdan ang proletaryo nga makasahi nga panindugan.

Sunod sini, nagpa-guwa sila sang sobra ka ginpalawig nga programa pang-biente ka tuig para itukod ang pundasyon materyal kag teknikal sang komunismo. Siling nila nga hambalanon tanan sang ekonomiya kag teknolohiya para malab-ot ang komunismo kag dapat ipaidalum ang internasyunal nga kahublagan komunista sa paglab-ot sang amo nga programa. Nagpa-guwa sila sang linya sang malinong nga pakigluntad, malinong nga transisyon kag malinong nga kumpetisyon nga nagpadismaya sa mga rebolusyonaryo nga pwersa nga nagahimakas para sa pungsodnon nga kahilwayan batok sa konolyalismo kag imperyalismo.

Sadtong 1965, ginbuslan ni Brezhnev si Krushchov. Nagpanindugan siya sa linya nga sa sulod sang Unyon Sobyet, indi na kinahanglan ang diktadurya sang proletaryado kag ang estadong Sobyet para lang sa depensa batok sa imperyalismo. Mas nga ginsulong niya ang linya nga Khrushchovite nga pagpabalik sang kapitalismo sa ekonomiyang Sobyet. Liwat niya nga ginsentralisa ang mga aktibidad sa ekonomiya nga gin-desentralisa ni Krushchov agud itib-ong ang burukrata nga monopolyo kapitalismo kag ang paindisanay sang armas.

Padayon nga ginpasaka sang mga upisyal sang estado ang ila sweldo, alawans kag mga pasilidad sa luho. Ginbutang sa indibidwal nga ganansya para sa kaugalingon ang mga industriyal nga empresa kag mga ulumhan. Nagabaton ang mga manedyer sang dalagko nga sweldo kag bonus para sa kaugalingon kag ginhatagan sang gahum agud mag-empleyo kag mangkakas sang mga mamumugon sa amo nga basehan. Ginpalapad ang pribado nga parsela sang duta sang mga mangunguma kag ginpadamo kag gin-engganyo ang hilway nga merkado. Ang epekto sini amo ang pagpabaya sang mga kolektibo nga ulumhan kag nawasak ang agrikultura nga Sobyet. Sang ulihi, nagapadalagan sang dalagko nga ulumhan ang mga pribado nga hubon para sa kaugalingon nila nga pribado nga ganansiya.

Ang mga kagamitan sa produksyon sa Unyon Sobyet sa pangkabug-osan pormal pa gihapon nga ginapanag-iyahan publiko. Apang ginapadalagan subong sang mga burukrata, partikular ang monopolyong burukrata nga burgesya, ang isa ka monopolyo kapitalista nga ekonomiya sang estado, kag pribado nga pagpamanggad sang kaugalingon sa madamo nga mapaniplang nga pamaagi. Mapaanggid ang ila kita sa mga kapitalista sa mga kapitalista nga pungsod, samtang ang lebel sang kita sang mga mamumugon naga-usmod. Nagataas man ang kawad-on sang trabaho.

Temprano pa sang panahon ni Krushchov, ginbuyagyag sang Unyon Sobyet ang makahalit nga kinaiya sang relasyon pangluwas sini. Tungod indi mapasunod ang Tsina sa iya panindugan sa ideolohiya, ginbawi niya ang iya mga eksperto halin sa Tsina kag gingisi-gisi ang mga desenyo sang ginatos ka mga proyekto. Apang, natukiban pagkatapos nga naga-deliber ang Unyon Sobyet sang mahina nga klase kag sobra ang presyo nga *capital goods* kag iban nga mga baligya sa Tsina.

Natabo ang pinakamalala nga relasyon pangluwas sang nagbulos si Brezhnev. Indi pareho ni Krushchov, hayagan siya nga mapang-gyera. Sadtong 1969, ginsalakay sang Unyon Sobyet ang Czechoslovakia kag hayagan nga ginpwesto ang iya mga ido-ido. Humalin sadto, gintawag na nga sosyal-imperyalista ang Unyon Sobyet. Ang sosyal-imperyalismo nagakahulogan nga sosyalista sa hambal apang imperyalista sa buhat. Nagasanto ini sa iya sosyal-imperyalismo kag sosyal nga pasismo sa kaugalingon nga pungsod, buot silingon, kapitalismo kag pasismo sa ngalan sang sosyalismo.

Nakatuon halin sa inagihan sang internasyunal nga proletaryado, ilabina sa Unyon Sobyet, nagsulat si Mao Zedong sang isa ka maid-id nga pag-analisar sang sahi sang sosyalista nga sosyedad, *Tuhoy sa Husto nga Pag-uyat sang mga Kontradiksyon sa Kubay sang Pumuluyo*. Kategorikal niya nga ginsiling nga sa sosyalista nga sosyedad, nagapabilin ang mga sahi kag banggi-anay sang mga sahi kag ginpakita kon paano uyatan ang mga ini; naghimo siya sang pagtuhay-tuhay sang mga kontradiksyon sa kubay sang pumuluyo kag kaaway. Gintum-okan niya ang konsolidasyon sang diktadurya sang proletaryado kag ang ideolohikal nga pagbag-o sang kaugalingon sang intelektwal, wala labot sa iban pa.

Pagkatapos, ginhapag niya ang teorya sang nagapadayon nga rebolusyon sa idalom sang diktadurya sang proletaryado kag ginpraktika ini sa Dungganon nga Proletaryo nga Rebolusyon Pangkultura agud pamatokan ang rebisyunismo, punggan ang pagbalik sang kapitalismo kag konsolidahon ang sosyalismo. Ang yabe nga punto sa teorya nga ini amo ang proletaryo nga makasahi nga paghimakas kag ang pasulit-sulit nga rebolusyonisasyon sang bug-os nga sosyalista nga superstruktura agud mapunggan ang moderno nga rebisyunismo ukon ang pagbalik sang kapitalismo.

Nagpanindugan si Mao nga pareho sang Unyon Sobyet, una anay ginawasak sang mga rebisyunista ang superstruktura kag ginahanda ang opinyon publiko para sa pagbalik sang kapitalismo. Pagkatapos, kinahanglan lang sang kudeta para agawon ang gahum pang-pulitika. Gani, mapatigayon ang pagpabalik sang kapitalismo sa relatibo malinong nga pamaagi. Kinahanglanon sang armado nga rebolusyon para ibalik ang proletaryado nga gahum.

Ginapakagamay kag ginapamatukan sang mga rebisyunista sa sosyalista nga sosyedad ang proletaryo nga makasahi nga paghimakas kag ang

rebolusyonisasyon sang superstruktura. Sa Unyon Sobyet, ginasiling nila nga natungdan na sang proletaryado ang makasaysayan nga misyon sini nga pagtukod sang sosyalismo paagi sa pagsiling nga indi na kinahanglanon ang paghimakas. Sa Tsina, ginasiling nila nga nadula na ang banggi-anay sang sahi kag halos tapos na diri ang pumuluyo. Ginakabig nila nga bastante na ang pagpauswag lang sang mga produktibo nga pwersa sa pagsulong padulong sa komunismo.

Agud malab-ot ang komunismo, indi lang ang moda sang produksyon ang kinahanglan nga rebolusyonisahon kundi bisan ang superstruktura. Ang rebolusyonisasyon sang naulihi makapaayo sa una, kag kabaliskaran sini. Ang interaksyon sang duha magabunga sang madasig nga pagsulong sang sosyalismo padulong sa komunismo. Samtang padayon nga gina-rebolusyonisa ang sosyalista nga sosyedad, ang solo nga dapat kunsiderahon amo ang pang-guwa nga aspeto sang imperyalismo.

Indi makatuhaw ang komunismo kutob nagaluntad ang imperyalismo. Wala sang sosyalista nga estado ang makabuhi sa pagbantay tubtob ang burgesya sa luwas sang pungsod makapatigayon nga maglunsar sang agresyon, interbensyon kag mga pareho sini. Isa ka malahalon nga katuyoan sang teorya sang nagapadayon nga rebolusyon sa idalom sang proletaryo nga diktadurya amo ang pagpaslaw man sang paglaum sang imperyalista nga sa ika-tatlo ukon ika-apat nga henerasyon pagkatapos ang madinalag-on nga rebolusyon, makatigayon nga magbalik ang daan nga sosyedad.

Matuod nga nagasarurot na ang imperyalismo. Apang ang pagtuhaw sang moderno nga rebisyunismo puede nga magresulta sa pagbalik sang kapitalismo kag sa temporaryo nga kapierdehan sang sosyalista nga kawsa. Indi matuod nga ginasuportahan sang pagbalik sang kapitalismo sa Unyon Sobyet kag sa iban pa nga bahin ang pangkalibutanon nga sistemang kapitalista kundi mapalala pa ang krisis sini sa ulihi.

Ang penomenon sang modernong rebisyunismo kag ang amat-amat nga pagbalik sang kapitalismo magapaantus sa sadto mga sosyalista nga pungsod kag magabunga sang mas malala nga kahimtangan sang pagpanghimulos kag pagpamigos sa anakbalhas sang kalibutan. Magatuhaw ang mas malala nga kahimtangan sang krisis, pagpang-ipit kag agresyon. Apang magatuga ang mga ini mismo sang bag-o nga agos sang mga rebolusyon sa pagpamuno sang proletaryado batuk sa burgesya. Ang makasaysayan nga banggi-anay sa tunga sang proletaryado kag burgesya magapadayon tubtob malutos ang imperyalismo kag magasulong ang kawsa sang sosyalismo padulong sa komunismo. ###

APENDIKS 1 : Materyalismo kag Ideyalismo nga Pre-Marxista

Sa kasaysayan sang pilosopiya sang Nakatungdan, nahitabo ang wala sang untat nga banggi-anay sa tunga sang materyalismo kag ideyalismo. Ang punto nga ginsuguran sang materyalismo amo ang materya, kag nagpadayon sa kamuklatan. Ang sa ideyalismo naman amo ang kamuklatan. Nag-abot pa gani ang obhetibo nga ideyalista nga maghambal nga ang kamuklatan, sa dagway sang supernatural nga mga tinuga, may ikasarang nga independyente nga magluntad nga hamulag sa materyal nga reyalidad. Ginasiling naman sang suhetibo nga ideyalista nga ang mga mabatyagan lang sang tawo ang matuod, kag

ginasikway ukon ginadudahan ang pagluntad sang Diyos, apang kadungan sini, amo man ang aktitud sa materyal nga obhetibo.

Nagpangibabaw ang rudimentaryo nga materyalismo sa pilosopiya nga pre-Socratiko, sa haypotesis sini nga proto-syentipiko. Ang pinaka-ginahatagan sang importansya sang mga Marxista nga rudimentaryo nga materyalista sa panahon sang Pre-Socratiko amo si Heraclitus tungod sa iya haypotesis bahin sa proseso sang pagbag-o nga internal sa materya. Sa pilosopiya nga post-Socratiko nagpangibabaw ang ideyalismo pareho sang ginpasangkad nila Plato kag Aristotle.

Ginpanugyan ni Plato nga ang orihinal nga reyalidad amo ang hirarkiya sang mga ideya nga yara sa ibabaw ang Absoluto nga Ideya kon diin ang mga butang mga kopya lang. Bisan nagpatigayon siya sang mga empirikal nga pagtuon, ginpanugyan man ni Aristotle nga nauna ang "mga substanyal nga dagway" sang sa materya. Apang, ginpakita niya nga ang dagway nagapuyo sa mga materyal nga butang.

Bisan nangibabaw sila Plato kag Aristotle sa panahon sang post-Socratiko, gintudlo sang materyalista nga pilosopo nga si Democritus ang haypotesis nga ang mga atomo ang mga nagabug-os nga yunit (building block) sang materya. Siya ang isa pa ka rudimentaryo nga materyalista nga ginahatagan sang importansya sang mga Marxista.

Sa Edad Medya, halin sa ika-lima tubtob sa ika-13 ka siglo, ang pagdapat sang metapisika nga Platoniko (paagi sa mga sinulat ni Plotinus) ni Augustine sa teolohiya nga Kristyano ang nangibabaw. Sa pinakaputli nga dagway sini, gintawag ini nga reyalismo, nga nagpanugyan nga nauna ang unibersal nga ideya sang sa butang. Kabaliskaran sini ang nominalismo, nga naga-giit nga ang unibersal nga ideya bilang ngalan nagsunod lang sa butang.

Daw ginabalanse ang duha, gindapat ni Aquinas ang Aristotelianismo sa Kristiyano nga teolohiya. Sa ika-13 ka siglo, magaserbe lang ini sa pagpadako sang kinagual sa pilosopiya sa sulod sang Simbahan. Sang ulihi, maga-uswag ang nominalismo padulong sa Ockhamismo, nga halos nangin empirisismo sang moderno nga panahon. Gintib-ong ni William sang Ockham ang pagsikway sa reyalismo tungod nagtuga ini sang tuman ka damo nga butang halin sa isa ka butang.

Halimbawa, kon may isa ka kabayo sa imo atubang, pwede ka makahambal bahin sa pagka-sapat sini. Ini ginasigahum nga isa ka ideyal nga entidad. Pagkatapos, puede mag-estorya bahin sa iya pagka-kabayo; isa pa ini ka entidad. Ang ginahimo nga ini nga paghambal sang tuman ka damo nga esensya antes ang aktwal nga kabayo makalilibog, suno kay Ockham. Ang ginatawag nga "substansyal nga dagway" ni Aristotle gingamit agud palapnagon ang ideyalismo nga Platoniko.

Mas nga napaidalum sa atake sang mas hayag nga materyalistiko nga pilosopiya sang ika-17 ka siglo ang Kristyano nga pilosopiya nga *Platonic-Aristotelian.* Nagdulungan ang mga ini sa serye sang syentipiko nga mga ekspermentasyon nila Copernicus, G/lileo, Newton,kag iban pa.

Sa England, yara ang empirisista nga pilosopiya ni Francis Bacon kag John Locke. Pareho nila nga ginkilala ang pagluntad sang materyal nga butang samtang gina-giit nila nga ang persepsyon (igbalatyag) kag obserbasyon sang tawo magapadulong sa kinaalam. Ini ang kabangdanan kon nga-a sila empirisista nga mas ginhatagan sang importansya sang mga Marxista sang sa mga

empirisista nga sanday Berkeley kag Hume nga naga-giit nga ang reyalidad ginabug-os lang sang mga datos igbalatyag kag ginasikway ang materyal nga butang.

Sa kontinental nga Uropa sang ika-17 ka siglo, ang rasyunalista nga pilosopiya ang nagtuhaw sa pagpanguna ni Rene Descartes nga nagsiling nga matuod ang pagluntad sang materya bilang butang sang siyentipiko nga imbestigasyon kag nagduda sa otoridad sang pilosopiya sang Simbahan lapaw sa ispiritwal nga patag. Ginlaragway niya ang uniberso bilang isa ka relo nga gintuga sang Ginoo para magdalagan nga naga-makinaugalingon. Sa ika-18 ka siglo, nagsakup ang mga pilosopiya sang France halin sa maki-ginoo (*deistic*) nga rasyunalismo ni Voltaire tubtob sa wala sang ginoo (atheistic) , mekanikal nga materyalismo ni Holbach.

Pagkatapos, sawayon sang Marxista nga materyalismo ang mekanikal nga materyalismo tungod tuman ka kitid sini kay ginapagamay tanan sang materyal nga butang kag proseso sa mekaniks, kag ginapakagamay ang tanan nga bahin nga ikasarang sang tawo kag gani nagahatag sang ligwa para sa interbensyon sang kon ano nga supernatural nga tinuga.

Apang ang mekanikal nga materyalismo nga ini nga nagalaragway sa tawo mismo bilang makina progresibo nga signipikante tungod ginahambal sini nga may yara sang ikasarang ang tawo nga ipaathag ang kalibutan sa mga tinaga nga syentipiko kag materyalista. Gina-impluwensiyahan kag gina-limitahan ang mga mekanikal nga materyalista sang lebel sang mga syentipiko nga pagsulong sang ila kapanahonan, ilabi na ang mga ekspermento ni Galileo kag mekanikal nga mga laye sang pisiks nga Newtonian.

Sadtong ika-19 ka siglo, makagamit ang Marxismo sang mas dako nga kantidad sang mga syentipiko nga pagsulong sa lain-lain nga patag, kag kadungan sini, makatuon halin sa pinaka-radikal kag pinaka-abanse nga pagsulong sang ideyalismo sa diyalektika nga Hegelian.

APENDIKS 2 : Tuhoy sa Pre-industriyal (sang indi pa industriyal) nga Kapitalismo kag sa Primitibo nga Akumulasyon sang Kapital

Bisan lubos nga ginkilala sang mga Marxista nga ang kapitalismo pang-ekonomiya nga pagsulong sang pyudalismo, ginabuyagyag sini ang garapalan nga indi pagka-makatawhanon kon paano sini una nga nag-akumular sang kapital. Ginatalakay ang primitibo nga akumulasyon sang kapital sa *Das Kapital*. Apang ang pokus amo ang sa industriyal nga kapitalismo, sang nagpangibabaw ang produksyon sang mga baligya sa sosyedad.

Nagdako ang binhi sang kapitalismo sa taguangkan sang sosyedad pyudal. Sa sulod sang natural nga nga ekonomiya (nagapanguna nga nagasalig sa duta), amat-amat nga nag-uswag ang produksyon sang baligya sa sulod sang malawig nga panahon.

Antes nangin dominante ang moda sang produksyon sang mga baligya sa dagway sang industriyal nga kapitalismo sang ika-19 ka siglo , nag-agi ini sa duha ka halintang: ang halintang sang handikrap (human sa kamot); kag ang halintang sang pagmanupaktura sang pila ka gatos ka tuig sa Uropa.

Ang mga gremyo (*craft guilds)* ang sandigan nga yunit sang produksyon sa mga kabanwahanan nga nagtuhaw sa panahon sang Edad Medya (*Middle Ages)*. Sa idalom sang direksyon sang maestro gremyo sa gagmay nga ulubrahan,

kada isa sa mga artisano nagatuga sang kumpleto nga produkto gamit ang simple nga mga kagamitan nga iya personal nga ginapanag-iyahan.

Sa panahon sang ulihi nga bahin sang Edad Medya, ilabi na sa Italy sang ika-13 ka siglo, nagsugod nga mag-uswag ang pre-industriyal nga pagmanupaktura. Handikrap pa gihapon ang basehan, apang gindala ang mga ini sa mas mataas nga lebel sang produktibo nga organisasyon ukon bahinay sang pangabudlay. Sa pagdalagan sang mga inadlaw, himuon sang isa ka grupo sang mga mamumugon ang isa ka limitado nga bahin sang bug-os nga proseso samtang ang iban nga grupo sang mga mamumugon ang ila mga bahin sa bug-os nga proseso. Mas madasig kag mas dako ang sakup sang produksyon kon ipaanggid sa gremyo.

Samtang nagasulong ang pagmanupaktura, nasiko pa-guwa ang mga gremyo. Nabuhian sang mga artisano ang ila gagmay nga kagamitan kag napilitan nga magbuylog sa linya sang asembli sa sistema sang pabrika.

Naghamtong ang pagmanupaktura kag nagsugod nga naglahos padulong sa industriyal nga kapitalismo sa ulihi nga bahin sang ika-18 ka siglo. Ginpadasig ini sang bag-o nga mga imbensyon pareho sang *steam engine* kag *spinning jenny*.

Pwede nga isahon ang mga halintang sang handikrap kag manupaktura bilang panahon sang primitibo nga akumulasyon sang kapital. Ang istorikal nga ginsuguran sang sahi nga industriyal nga kapitalista kag sahing mamumugon ma-usoy diri. Epektibo nga gindingot sang nagamanupaktura nga kapitalista sa artisano ang iya mga kagamitan kag nagkamal sang kapital halin sa pinaka-indi-makatawo nga dagway pagpanghimulos.

Ang panahon sang primitibo nga akumulasyon sang kapital wala nagakahulugan lang sang paggamit sang mas episyente nga mga pamaagi kag organisasyon sang produksyon. May bug-os nga kalaparon sang indi makatawo nga pagpanghimulos nga ginpatuman ang taga-manupaktura kag komersyante.

Sa sistema sang pabrika, ginapatrabaho ang mga lalaki, babaye kag kabataan sang kinaandan nga kalawigon nga 16 tubtob 18 ka oras kag nagalab-ot pa sa 20 ka oras sa malala nga kaso. Nasakup pa tubtob sa una nga tunga sang ika-19 ka siglo ang talaksan nga ini sang oras sang pagtrabaho. Tuman ka nubo ang sweldo gani bisan ang mga bata nga wala pa napulo ka tuig ang edad kinahanglan magtrabaho. Indi matinlo ang lugar sang trabahuan kag tuman ka kitid amo nga mahapos mapatay ukon madisgrasya sang mga makina ang mga mamumugon. Nagapapanaug sang pisikal nga silot sa mga mamumugon. Ang ila ginapuy-an daw tangkal sang baboy.

Ang pagsanyog sang pre-industriyal nga pagmanupaktura ang kabangdanan sang kahublagan *enclosure*. Ginpahalin sa duta ang mga mangunguma tungod sa ginhimo ini nga mga pastuhan sang karnero (ang delana ukon balahibo sini amo ang tuyo) kag ispesyalisadong produksyon sang mga teknikal nga pananum (algodon, *beet*, patatas, kag iba pa). Tungod ginpalayas ang mga mangunguma sa duta, kinahanglan makigkumpetensya sila sang trabaho halin sa mga nagamanupaktura. Permi nga tuman ka damo sang mga naga-inagaway sa tuman ka gamay nga trabaho, gani tuman ka nubo ang ila kahimtangan sa sweldo. Lapnagon man ang kaimolon kag pagpang-tulis halin sang ika-16 ka siglo pasaka. Nahitabo man ang malapad nga sakup sang pag-alsa sang mga mangunguma sa ika-17 ka siglo.

Nagbinuligay ang sahing taga-manupaktura kag pyudal nga hari sa pagpatuman sang patakaran merkantilista. Interesado ang taga-manupaktura sa

konsolidasyon sang pungsodnon nga merkado batok sa mga karibal sa iban nga mga pungsod kag batuk man sa magamo nga pyudal nga agalon nga nagapapanaug sang mga sukot sa tuman ka damo nga punto sang alagyan kag sa mga suba. Nagsanto ang interes sang taga-manupaktura sa interes sang hari sa konsolidasyon sang iya gahum pang-pulitika kag sa suporta pang-pinansya halin sa mga taga-manupaktura kag komersyante para sa iya mga gyera.

Ang merkantilismo man ang nagapanguna nga motibo pang-ekonomiya sang mga kolonyal nga ekspedisyon halin sadtong ika-16 ka siglo. Sang panugod, ang gina-interesan sa mga kolonya amo ang bulawan, panakot kag iban pa nga eksotiko nga produkto. Sang ulihi, nagdesisyon ang metropolis nga magtanum sang mga komersyal nga pananum sa mga kolonya nga ini para sa kaugalingon nga benepisyo.

Indi lang nga ginapwersa ang tumandok nga mga pumuluyo nga magtanum sang mga komersyal nga pananum (pareho sang tabako, kalamay, algodon, katumbal kag mga pareho sini). Apang sa Sur kag Norte sang Amerika kon diin kulang sang mga tumandok nga Indian nga luyag magtrabaho sa idalum sang latigo, kinahanglan nga pwersahan nga magkuha halin sa Aprika sang mga ulipon ang tanan nga gahum kolonyal. Bisan sa amo sini, gingamit pa nga maayo nga rason nga padasigon ang Kristyanisasyon sang mga pagano nga itum. Nangin tuman ka aktibo ang mga Heswita nga Portugese sa baligyaanay sang mga ulipon, ilabina pagkatapos sila ang nangin kabangdanan sang pagkapatay sang linibo ka mga Indian sa Brazil sang ginbutang ang mga ini sa *concentration camps*.

Ginpinal nga paglubad sa Hiligaynon/Ilonggo, Mayo 2024

Kahulugan sang mga termino: (Mirriam Dictionary)

- ***homo sapiens*** *-katawhan sa kalibutan ukon rasa sang tawo*
- ***animism*** *(animismo) - ang pagpati nga ang tanan nga pananum, kasapatan kag mga butang may mga espirito.*
- ***polytheism*** *(poletiesmo) - ang pagpati may madamo sang ginuo/dios. Ukon pagsimba sang madamo nga ginuo/dios.*
- ***monotiesmo*** *(monotheism) - ang pagpati nga isa lang ang ginuo/dios. Ukon pagsimba sa isa lang ka ginuo/dios.*
- ***thesis*** *(tesis) - pahayag, ideya ukon pagpati sang isa ka tawo nga luyag niya probahan*
- ***kontra-thesis*** *(anti-tesis) - pahayag ukon pag-probar sang pagbangga sang pahayag, ideya ukon pagpati sang isa ka tawo*
- ***synthesis*** *(sentisis) - ang diyalektikal nga pagkumbinar sang tesis kag kontra- tesis padulong sa mataas nga halintang sang kamatuoran.*
- ***atom*** *- pinakagamay nga partikulo sang isa ka substance nga makaluntad sa kaugalingon ukon makumbinar sa isa ka atom para mahimo nga molecule.*
- ***flora(plants) and fauna (animals)*** *- mga tanum kag kasapatan*
- ***epochal*** *(epokal)- isa ka hitabo ukon panahon nga nagapatimaan sang hitabo nga panugod sang bag-o nga panahon ukon pag-uswag.*
- ***metallurgy*** *(metalurhiya) - syensya nga nagapatungod sa natura kag paggamit sang metal*

- ***rentier*** *- tawo nga nagakabuhi sa kita halin sa mga propyedad ukon seguridad (securities)*
- ***metropolis*** *- ang mayor ukon kapital nga syudad sang isa ka pungsod, estado ukon rehiyon.*

+ syudad ukon estado nga ginhalinan sang isa ka kolonya

+ syudad nga ginakabig nga sentro sang isa ka partikular nga aktibidad

- ***equity*** *- bahin ukon sapi (stock) sa isa ka kumpaniya*
- ***bill of exchange -*** *isa ka wala sang kondisyon nga sinulat nga sugo halin (written order) sa isa ka tawo pakadto sa isa pa nga bayaran ang natalana nga balor sang kwarta sa gintalana nga tawo*
- ***hypothetical*** *(haypotetikal, pag-asumer, ispekulasyon, pagsigahum) - base sa imahinasyon ukon pagbana-bana)- butang nga ginakabig nga matuod ukon kamatuoran kag ginagamit nga panugod para sa tikang nga pagahimuon ukon pag-rason.*
- ***philistine*** *(pilistino) - tawo nga ginagiyahan ukon lulong sa materyal nga butang kag masami nagaka-ugot sa intelektwal ukon pang-artistiko nga balor sang butang.*
- ***plebeians*** *(plebs) - sa sinauna nga Rome ang mga plebs amo ang pangkabug-osan nga hilway nga mga pumuluyo sang Roma nga indi nagahari nga sahi, nga gin-determinar sang sensus. Halin sa ika-4 ukon temprano pa nga siglo ginatawag sila nga mga commoners (bahin sa manubo nga sosyal nga istatus)*